

ΚΟΝΙΤΣΑ

59. Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1994

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

***

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ, ΤΕΥΧΟΣ 5^ο. ΔΡΧ. 200
Κ Ο Ν Ι Τ Σ Α

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Απεβίωσε ο Μητροπολίτης Σεβαστιανός	631
Εκδήλωση Κονιτσιωτών Ιωαννίνων Σ.Τ.	637
Για την Ένωση Κονιτσιωτών Ι.Τ.	638
Όταν υπάρχουν Άνθρωποι... Σ.Τ.	639
Η Νέα Γενιά Σ.Τ.	640
Σεμινάριο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην Κόνιτσα Ι.Τ.	641
Η εννοιολογική προσέγγιση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Ν. Κουτσού	644
Μεθοδολογία Περ/κής Εκπαίδευσης Α. Κατσίκης	649
Μια Οικολογική περιήγηση Θεμ. Γκόγκα . . .	653
Περιήγηση στο Κάστρο Ιωαννίνων. Έφης Μπακογιάννη	658
Η Δοξασιμένη Κουλάδα. Η. Παπαζήση	660
Η εκπαίδευση στην Κόνιτσα. Ι. Τσάγκα	662
Γλωσσάρι. Θ. ζιώγα	668
Λαϊκά ανέκδοτα. Αναστ. Ευθυμίου	670
Ομορφιές της επαρχίας. Μ. Παγούνη	672
"ΠΙΝΔΟΣ" Κόνιτσας. Π. Σέρρα	673
Με αφορμή το βιβλίο Δ. Τάτση, Χ. Γκούτου .	675
Χρονικό 1940 - 41 Λ.Β.	677
Ειδήσεις - Κοινωνικά	679
Στη μνήμη Θωμά Σπανού	682
Περιεχόμενα 5ου τόμου	683

Φωτ. εξωφ. Βελανιδιά

**Εκδίδεται από Συντακτική
Επιτροπή**

**Ανδρέου Ηλίας
Ζώτος Θεόφιλος
Τουφίδης Σωτήρης
Τσιάγκης Ικαρος**

**Υπεύθυνος σύμφωνα
με το νόμο:**

Σωτ. Τουφίδης

Κόνιτσα 44.100

Τηλ. (0655) 22.464 - 22.212

**Ετήσια συνδρομή: Εσωτερικού Δρχ. 1000
Εξωτερικού, Δολ. USA 20 Αυστραλ. 30
Αλληλογραφία - Συνδρομές - Εμβάσματα
στον υπεύθυνο του περιοδικού Σ. Τουφίδη
ή στο Βιβλιοπωλείο «ΕΛΕΓΕΙΟ» Θ. Ζώτου, Κόνιτσα**

ΑΠΕΒΙΩΣΕ Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ

Το πρωί της 12/12/94, πέθανε στο Νοσοκομείο Ιωαννίνων, όπου βρισκόταν από αρκετό καιρό για νοσηλεία, ο Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανής και Κονίτισης Σεβαστιανός. Η σορός του μεταφέρθηκε στο Μητροπολιτικό Ναό Ιωαννίνων για λαϊκό προσκύνημα και την επόμενη μέρα στο Ναό του Αγ. Κοσμά στην Κόνιτσα.

Εκατοντάδες Κονιτσιώτες υποδέχτηκαν το νεκρό Ιεράρχη στο "ΔΕΝΤΡΟ" και τον συνόδευσαν ως το Ναό, όπου παρέμεινε μέχρι το μεσημέρι της επόμενης μέρας. Πολύς κόσμος πέρασε ν' αποχαιρετήσει το Μητροπολίτη ως το μεσημέρι της 14/12 που εψάλη η νεκρώσιμη ακολουθία χοροστατούντος του Μητροπολίτη Παραμυθιάς κ. Τίτου. Τα καταστήματα της Κόνιτσας παρέμειναν κλειστά όλη την ημέρα και οι σημαίες μεσίστιες δήλωναν το γενικό πένθος.

Απ' όλη την Ελλάδα έφτασαν στην Κόνιτσα περί τους δεκαπέντε Αρχιερείς και πολλές δεκάδες ιερέων καθώς και λεωφορεία και Ι.Χ. με εκατοντάδες επώνυμους και ανώνυμους πολίτες.

Παρέστησαν: Ο τέως Πρωθυπουργός κ. Μητσοτάκης και η κ. Ντόρα Μπακογιάννη, που έφτασαν στην Κόνιτσα με ελικόπτερο, βουλευτές, ο Περιφερειάρχης Ηπείρου κ. Τσιτσιμελής ο οποίος εκπροσώπησε και την Κυβέρνηση γιατί η ορισθείσα Υφυπουργός κ. Στεφάνου

δεν κατόρθωσε να φτάσει επειδή δεν μπόρεσε να προσγειωθεί το αεροπλάνο - λόγω καιρικών συνθηκών - στα Γιάννινα. Ο νυν Νομάρχης κ. Κολιούσης και ο αιρετός κ. Ζαρμπαλάς, καθώς και οι Δήμαρχοι Κόνιτσας, Δελβινακίου και Μετσόβου. Ο Δ/τής της 8ης Μεραρχίας, Στρατιωτικές και Αστυνομικές Αρχές, εκπρόσωποι πολλών οργανώσεων και Συλλόγων από όλη την Ελλάδα.

Εκφωνήθηκαν αρκετοί επικήδριοι από εκκλησιαστικούς και πολιτικούς εκπροσώπους, μεταξύ των οποίων και του κ. Χατζηεφραιμίδα. Τέλος, διαβάστηκαν συλλυπητήρια τηλεγραφήματα των κ.κ. Εβερτ, Κ. Παπούλια, Γ. Παπανδρέου, Δημάρχου Θεσ/νίκης, Αρχιεπισκόπου Βορ. και Νοτίου Αμερικής κ.ά.

Αμέσως μετά σχηματίστηκε πομπή που πέρασε μπροστά από το Δημαρχείο και την Κεντρ. Πλατεία και κατέληξε στην Κάτω Πλατεία (πριν από την είσοδο της Αναγνωστοπούλειας Σχολής). Στην πορεία προπορευόταν στρατιωτικό απόσπασμα και η μπάντα της 8ης Μεραρχίας έπαιζε πένθιμα εμβατήρια.

Από την Κ. Πλατεία η σορός του Μητροπολίτη μεταφέρθηκε με νεκροφόρα στη Μονή Μολυβδοσκεπάστου, όπου έγινε ο ενταφιασμός σε πέτρινο τάφο, σύμφωνα με την επιθυμία του εκλιπόντος. Αρκετός κόσμος συνόδεψε το σκήνωμα ως την τελευταία κατοικία.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Μητροπολίτης Σεβαστιανός (κατά κόσμον Σωτήριος Οικονομίδης), γεννήθηκε στα Καλογρηανά Καρδίτσας στις 20-6-1922.

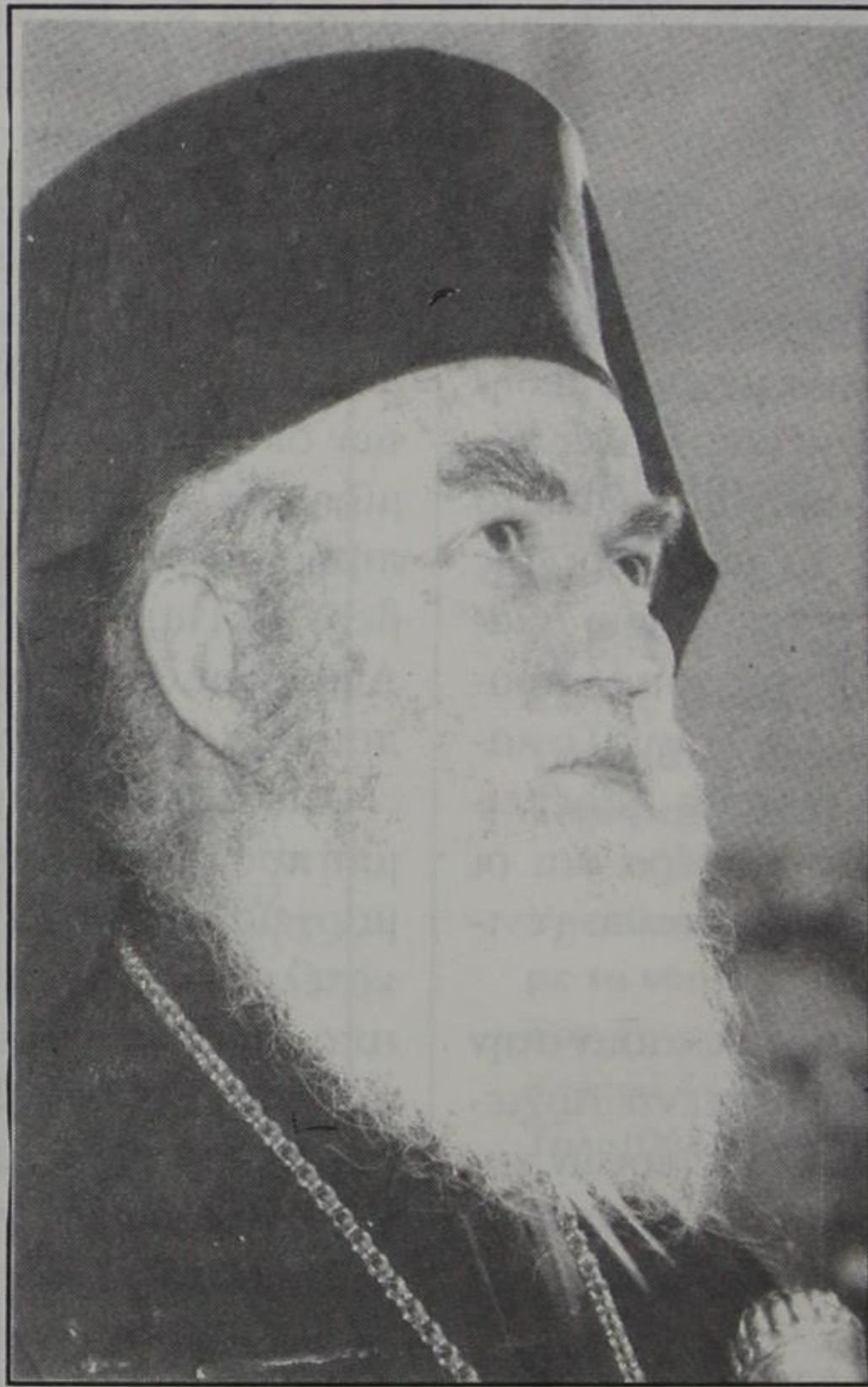
Τελειώνοντας το Δημοτικό του χωριού του και το ημιγυμνάσιο Φαρσάλων, φοίτησε στο Ιεροδιδασκαλείο Κορίνθου και στο Γυμνάσιο Καρδίτσας απ' όπου πήρε και το απολυτήριο το 1941. Στη συνέχεια σπούδασε στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, παίρνοντας το 1949 το πτυχίο.

Κατόπιν υπηρέτησε 28 μήνες τη στρατιωτική θητεία στη θρησκευτική Υπηρεσία Στρατού. Το 1952 έγινε μέλος της αδελφότητας Θεολόγων "Η ΖΩΗ" και το 1960 μέλος της αδελφότητας "Ο ΣΩΤΗΡ". Το 1956 εκάρη μοναχός και έλαβε το όνομα Σεβαστιανός. Το 1957 διορί-

στηκε ιεροκέρουκας στη Μητρόπολη Ιωαννίνων και χειροτονήθηκε σε πρεσβύτερο - Αρχιμανδρίτη από τον τότε Μητροπολίτη Δημήτριο.

Δίδαξε ως καθηγητής στο ιεροδιδασκαλείο Βελλάς και στη Ζωσιμαία Παιδαγωγική Ακαδημία Ιωαννίνων.

Τον Ιούνιο του 1967 εκλέχτηκε Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανής και Κονίτσης όπου μέχρι του θανάτου του ανέπτυξε πλούσιο εκκλησιαστικό και φιλανθρωπικό έργο: Εκτίσε το ναό του Αγ. Κοσμά του Αιτωλού, ο ο-

ποίος γιορτάζει στις 24 Αυγούστου. Φρόντισε για την ανακαίνιση των Μοναστηριών Μολυβδοσκεπάστου και Στομίου. Ιδρυσε στην Κόνιτσα Γηροκομείο για την περίθαλψη απόρων γερόντων. Δημιούργησε δύο οικοτροφεία για μαθητές και

μαθήτριες.

Αγωνίστηκε ως το τέλος της ζωής του για τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του Βορειοηπειρωτικού ελληνισμού.

ΨΗΦΙΣΜΑ

Σύσσωμο το Δημοτικό Συμβούλιο διερμηνεύοντας τον πόνο και το πένθος όλου του λαού της πόλης αποφάσισε:

1. Κυρήσσει τριήμερο πένθος στην Πόλη.

2. Να γίνει μεσίστια η έπαρση της Σημαίας όλων των υπηρεσιών της πόλης και των οικιών.

3. Να μην λειτουργήσουν οι υπηρεσίες, τα σχολεία και τα Καταστήματα της Πόλης κατά τη διάρκεια της μεταφοράς της σεπτής σορού από την είσοδο της Πόλης μέχρι την Εκκλησία του Αγίου Κοσμά.

4. Κηρύσσει αργία την Τετάρτη (14-12-1994) ημέρα κηδείας του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη.

5. Να ονομαστεί η οδός από παλαιό Δημαρχείο μέχρι την Μητρόπολη σε οδό "Μητροπολίτη Κονίτσης Σεβαστιανού".

6. Εις μνήμην του ελπιπόντος Ποιμενάρχου να δωρίσει το ποσό των 1.000.000 δραχ., στο εκκλησιαστικό Γηροκομείο της Μητρόπολης.

7. Σύσσωμο το Δημοτικό Συμβούλιο να υποδεχθεί την σεπτή σορό στην είσοδο της Πόλης και να παραστεί σε όλη την τελετή.

8. Να φιλοτεχνηθεί προτομή του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη με την συνδρομή του Δήμου και συνεισφορά φορέων και πολιτών που θα επιθυμούσαν.

9. Ο κ. Δήμαρχος να καταθέσει δάφνινο στεφάνι και να εκφωνήσει επικήδειο.

10. Το παρόν ψήφισμα να δημοσιευθεί στον τύπο.

Ο Δήμαρχος
και το Δημοτικό Συμβούλιο

* Ψήφισμα εξέδωσε και το 15μελές Συμβούλιο του Γεν. Λυκείου Κόνιτσας, οι Σύλλογοι Καθηγητών Γεν. και Τεχν. Λυκείου Κόνιτσας, το Β' Δημ. Σχολείο καθώς και άλλα Σχολεία και Σύλλογοι.

Επικήδειος Ομιλία του Καθηγούμενου Γρηγορίου Δοχειαρίτου

Σεβαστοί Άγιοι Επίσκοποι της
Εκκλησίας

Τίμιον Πρεσβυτέριον

Αρχοντες του τόπου και Λαέ του
Θεού

Από προχθές όλοι οι σταθμοί, εκ-
κλησιαστικοί οι κοσμικοί το λένε και
όλων τα στόματα το σιγοψιθυρίζουν
"κοιμήθηκε ο Δεσπότης της Κόνι-
τσας, ο Σεβαστιανός".

Και οι αγαθοί την καρδιά κλαίγο-
ντας λένε: "δεν έζησε να δει το όρα-
μά του πραγματικότητα" και άλλοι:
"αυτή είναι η τύχη των μεγάλων".

Μήπως έζησε ο Ρήγας ο Φερραίος
να δει την απελευθέρωση της Ελλά-
δας, μήπως ο Μωϋσής, για να δει τη
γη της επαγγελίας; Ο σπόρος όμως
έπεσε, λέγει ένας μοναχός, ποιός ξέ-
ρει τι θα κάνει ο Θεός.

Το ανύστακτο μάτι της Β. Ηπεί-
ρου, που ικετευτικά και παρακλητι-
κά κοίταζε το θεό και τους ανθρώ-
πους, έκλεισε πια, για ν' ανοίξει πιο
φωτεινό, πιά λαμπερό στο ανέσπερο
φως της Βασιλείας των Ουρανών. Το
στόμα του νέου Ιερεμίου δε θρηνεί
πια και δεν εκτραγωδεί στον κόσμο
τα βάσανα και τις τυραννίες της κα-
τακαϋμένης Βορείου Ηπείρου, αλλά
μεσιτεύει ενώπιος ενώπιω στον ει-
ρηνάρχη Θεό για την ειρήνη και τη
λύτρωσή της. Το Παλλάδιο της ακρι-
τικής αυτής περιοχής κηδεύεται
σήμερα μέσα στην καρδιά του χει-
μώνα και ο Πανάγαθος και δίκαιος
Θεός αμείβει τον πιστό του εργάτη
και κάνει ανοιξιάτικη μέρα, λαμπρά,

γιατί Πασχαλιά γιόρταζε κοντά του
όποιος τον πλησίαζε. Σελίδες ολό-
κληρες μπορεί να γράψει κανείς, όχι
για το ποιός έπρεπε να είναι, αλλά
για το πιά ήταν η θρυλική, ηρωϊκή
και αγιοπατερική μορφή του κοιμη-
θέντος Γέροντα Σεβαστιανού.

Σαν Αγιορείτης όμως και μονα-
χός, θα εσιάσω την προσλαλιά μου
σ' αυτά που εγώ ζούσα κοντά του.

Ο Σεβαστιανός ήταν χαρισμα-
τούχος άνθρωπος από τον Θεό και
σαν μορφή και σαν ψυχή. Και δόξα
τω Θεώ εργάστηκε τα δέκα τάλαντα
και τα έκανε εκατό. Έζησε φτωχά,
απέριττα, ταπεινά. Δεν ξιπάστηκε
που έγινε επίσκοπος. Γι αυτό πάντο-
τε ένιωθα ότι μας εκφράζει σα μονα-
χούς μέσα στον κόσμο.

Μας εγκαρδίωνε και μας ανέπαυε
η παρουσία του, όχι μόνο εμάς τους
μοναχούς και κληρικούς, αλλά και
τους λαϊκούς. Εβρισκες κοντά του τα
χαρακτηριστικά γνωρίσματα των α-
γίων: τη φτώχεια και την ταπείνωση
που είναι ο ασφαλέστερος δρόμος
για την Βασιλεία των Ουρανών. Ε-
πειτα, εκτός από το χάρισμα της δι-
δαχής που πλούσια υπάρχει στην ε-
ποχή μας, αφού τα γράμματα α-
πλωθήκανε παντού, είχε και το σπά-
νιο χάρισμα της πατρότητας.
Φαίνεται μέχρι να γίνει πατέρας,
ήταν υπάκουος υιός. Με την πατρό-
τητα κατόρθωσε σ' αυτή τη δύσκολη
και ξεχασμένη περιοχή για πολλούς
παράγοντες, να επισυνάγει εκλε-
κτούς εργάτες και αληθινά παλικά-

ρια, για το μυστικό αμπέλι του Θεού και να τους κρατά κοντά του αγόγγυστους, χωρίς λογισμούς, σε καλή κατάσταση και πνευματική ευφορία. Δεν έπνιγε τους άλλους ούτε με το αξίωμά του ούτε με τα χαρίσματά του. Έκανε στην άκρη να φανεί και του μικρού η δυνατότητα. Χωρίς να εξοικειώνεσαι μαζί του, ένιωθες ζεστασιά κοντά του. Περιπατούσες άνετα μαζί του και στο ακρογιαλί και στον ανηφορικό Γολγοθά. Ήταν άρχοντας και άθελά σου ένιωθες και συ ο μικρός αρχοντόπουλο. Ήταν γεννημένος να πάσχει για το λαό που του εμπιστεύθηκε η Εκκλησία. Από τη στιγμή που γεννήθηκε μέχρι που απέθανε, κοίταζε τα σύμβολα του Πάθους. Και εν τω πάσχειν χαριτωνόταν και γινόταν ο άνθρωπος της ξένης και άλλης βιοτής. Κανείς δεν έφευγε από κοντά του χωρίς να νιώθει γαλήνη στην ψυχή του κι επιθυμία γρήγορα να τον ξαναδει. Και φεύγοντας, όλοι ευχαριστούσαν τον Κύριο, γιατί διατηρεί ακόμα στην εκκλησία του δροσοστάλακτες πηγές.

Ο δυνατός ηγέτης, και μάλιστα των μεγάλων πραγμάτων, είναι κομμάτι σκληρός, απόλυτος, ανυποχώρητος. Ο Σεβαστιανός συνέδεε το σπάνιο αυτό φαινόμενο, να είναι ηγέτης και συγχρόνως φιλόστοργος πατέρας, πραύς και γλυκός. Αλλά για όλα αυτά μπορούν να μας πουν περισσότερα πράγματα οι συνεργάτες του και ο λαός που τον έζησε. Για μας τους λεγόμενους κατώτερους κληρικούς και μοναχούς και μάλιστα

για τους νεώτερους, που έχουμε ανάγκη από πρότυπα για μίμηση, από πλάτη να πατήσουμε, από κάτι σταθερό ν' ακουμπήσουμε, ο Θάνατος του Σεβαστιανού είναι μεγάλη απώλεια. Είναι αλήθεια, που είτε το θέλουμε είτε δεν το θέλουμε, σε ορισμένες μορφές, όπου κι αν ευρίσκονται έχουμε την αναφορά μας κληρικοί και μοναχοί. Για τον αγωνιζόμενο κληρικό, όταν ακούει ότι κάποιος επίσκοπος ζει ασκητικά, αποστολικά και σφίγγει τις γροθιές του στον κοσμοκράτορα του αιώνα του, παίρνει θάρρος και δύναμη για το δικό του αγώνα. Αν ο ιερός Χρυσόστομος παρπονιόταν για την εποχή του και έλεγε: "πού είναι τα δάκρυα του Εφραίμ του Σύρου, που είναι οι μεγάλοι ασκητές και διδάσκαλοι της Εκκλησίας", εμείς γιατί δεν έχουμε το δικαίωμα να πούμε που είναι οι Αμχιλόχιοι και οι Φιλόθεοι, πού οι Πορφύριοι και Ιάκωβοι, πού οι Παΐσιοι και Σεβαστιανοί, που ο κόσμος σα διψασμένα ελάφια, έτρεχαν και μόνο το ιλαρό τους βλέμμα γλύκαινε τον πόνο τους κι έριχνε βάλαμο στις ψυχές τους. Πώς να μην κλαύσουμε και θρηνήσουμε και μέγα κοπετό να ποιήσουμε για την πνευματική στέρηση και την ορφάνια και μάλιστα σε μια εποχή που ο νόμος ασθένησε και αργεί το Ευαγγέλιο;

Κόνιτσα, Δεσποτάδες θα βρεις πολλούς, αλλά Σεβαστιανό κανένα. Είναι οι προφητικές και μαρτυρικές μορφές, που ο Θεός μας στέλνει κάθε τριακόσια χρόνια. Όχι γιατί είναι

τσιγγούνης, αλλά γιατί δε βρίσκονται εύκολα.

Παρακάλα το Θεό, λαέ του Θεού, να φωτίσει την ιεραρχία να στείλει εργάτη φίλεργο και φιλότιμο στο βασιλικό αυτό χωράφι. Οχι να το διαφεντέψει, αλλά να το νοικοκυρεύει και να σας επισυνάγει στη μάνδρα της Εκκλησίας. Να πάσχει για όλους και για τον καθένα σας ξεχωριστά.

Χαίρε Γέροντα Σεβαστιανέ, στους κόλπους των Αγίων Πατριαρχών. Χαίρε καλέ ποιμένα μετά των Αγίων ποιμένων της Εκκλησίας. Χαίρε ταπεινέ και απέριπτε καλόγηρε μέσα στη χορεία των απ' αιώνος οσίων. Χαίρε λειτουργέ άριστε που μέχρι τις τελευταίες σου ώρες έλεγες: πόθε έχω να λειτουργήσω, μου λείπει πολύ. Και πραγματι η Θεία κοινωνία δεν είναι τίποτα άλλο παρά επιθυμία Θεού, κατά την ευαγγελική διδασκαλία. Χαίρε διδάσκαλε και δυνατέ εκφραστή της εγκράτειας και της αλήθειας. Χαίρε σταυρωμένη αγάπη και μάρτυρα του Χρι-

στού τη προαιρέσει. Χαίρε Εθνάρχα και Εθνεγέρτα του νέου Ελληνισμού. Σ' ευχαριστούμε για όσα μας δίδαξες, για το καλό σου παράδειγμα και την ειρήνη και την αγάπη που μας άφησες φεύγοντας από τον κόσμο αυτόν.

Την τελευταία φορά σε ρώτησα στο Νοσοκομείο των Ιωαννίνων: Θέλεις να ζήσεις; Και μου απάντησες: για σας και τους συνεργάτες μου που υπεραγαπώ θέλω, αλλά για τον εαυτό μου καλύτερος είναι ο ουρανός. Ακόμα σε ευχαριστούμε για το τελευταίο μάθημα που μας άφησες: πέθανες ζητώντας συγνώμη να ήσουν ο μεγαλύτερος αμαρτωλός. "Τί με υπηρετείτε παιδιά μου", έλεγες, εγώ είμαι ανάξιος και αμαρτωλός περισσότερο απ' όλους τους ανθρώπους".

Αυτό είναι το τέλος των οσίων: η βεβαιότητα της αναξιότητάς τους. μακάρι τέτοιο να είναι και το δικό μας. Αμήν.

ΕΚΔΗΛΩΣΗ

ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΟΝΙΤΣΙΩΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Η Ένωση Κονιτσιωτών Ιωαννίνων, στην προσπάθεια για καλύτερη και σωστότερη ενημέρωση πάνω στα θέματα υγείας, προγραμματίσει ορισμένες επιστημονικές εκδηλώσεις σε συνεργασία με ορισμένους φορείς.

Στις 20/11 έγινε η πρώτη εκδήλωση στην Κόνιτσα σε συνεργασία με τη Μαιευτική - Γυναικολογική κλινική και το κέντρο οικογενειακού προγραμματισμού του Περιφερειακού Γεν. Νοσοκομείου Ιωαννίνων "Γ. Χατζηκώστα".

Παραβρέθηκαν μέλη του Δ.Σ. της Ένωσης στο αμφιθέατρο του Δήμου με επικεφαλής τον πρόεδρο κ. Χ. Ζακόπουλο ο οποίος καλωσόρισε τους ομιλητές και ο Πρόεδρος του Ιατρ. Συλλόγου Ιωαννίνων κ. Παντελής έκανε μια μικρή εισήγηση.

Κατόπιν ο κ. Ν. Παπανικολάου (Μαιευτήρας - Γυναικολόγος) παρουσίασε τους ομιλητές οι οποίοι ομίλησαν για τα παρακάτω θέματα:

1. Ανατομική και φυσιολογία γεννητικού συστήματος. (Χρ. Μόσχος, γιατρός Γυναικολογικής κλινικής).

2. Πρόληψη γυναικολογικού καρκίνου.

(Ν. Αντωνίου, Μαιευτήρας - Γυναικολόγος).

3. Πρόληψη καρκίνου μαστού. (Α. Καλλιτσάρης, Μαιευτήρας - Γυναικολόγος).

4. Οικογενειακός προγραμματισμός (Σ. Παπανικολάου, Μαιευτήρας Γυναικολόγος).

5. Η έκτρωση είναι μέσο αντισύλληψης; (Ν. Παπανικολάου, Μαιευτήρας Γυναικολόγος).

Την Ένωση και τους ομιλητές ευχαρίστησε ο Δήμαρχος και μετά τις εκλαϊκευμένες ομιλίες υποβλήθηκαν από το ακροατήριο, που απαρτίζονταν από άνδρες και γυναίκες, διάφορες ερωτήσεις, σχετικές με τα θέματα.

Έμφαση δόθηκε στην πρόληψη και έγκαιρη θεραπεία. Ήταν μια εξαιρετική εκδήλωση και ελπίζουμε να ξαναδούμε τους γιατρούς κι άλλες φορές στην Κόνιτσα, γιατί ο κόσμος τους έχει ανάγκη. Πάντως οι ίδιοι το υποσχέθηκαν.

Εμείς συγχαίρουμε και την Ένωση Κονιτσιωτών για τη χρήσιμη εκδήλωση και τους γιατρούς για την επιστημονική διαφώτιση που μας έκαναν.

Σ.Τ.

ΑΠΟ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΚΟΝΙΤΣΙΩΤΩΝ

Η Ένωση Κονιτσιωτών Ιωαννίνων έρχεται να καλύψει μια μακρόχρονη απουσία της επαρχίας Κόνιτσας στο νομό.

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ένωσης έχει δώσει άριστα δείγματα γραφής μέχρι τώρα και είμαι βέβαιος πως θα συνεχίσει με τον ίδιο ενθουσιασμό και με πολλή φαντασία.

Χρειάζεται, όμως, τη βοήθεια όλων. Το να εγγραφούμε ως μέλη είναι το λιγότερο που μπορούμε να κάνουμε.

Από εκεί και πέρα κάτι θα βρεθεί για τον καθένα.

Η Επαρχία Κόνιτσας έχει δυναμικό που αν αξιοποιηθεί θα της δώσει νέα πνοή.

Θαυμάσια ευκαιρία για γνωριμία και δράση δίνει η αίθουσα που νοίκιασε το Δ.Σ. της Ένωσης σχεδόν στο κέντρο της πόλης (Ασωπίου 12, κοντά στο Άλσος και το Πρακτορείο Κόνιτσας).

Όσοι πιστεύουμε στη "Ένωση" καλούμαστε να βοηθήσουμε και για την επίπλωση της αίθουσας, που ασ σημειωθεί ξεπερνάει τα διακόσια (200) τ.μ. Ήδη το Δ.Σ. έκανε κάποιες παραγγελίες, αλλά είναι φανερό πως δεν είναι δυνατόν να αγοραστούν όλα.

Στις συναντήσεις που έχει προγραμματίσει το Δ.Σ. της Ένωσης κάθε μέλος μπορεί να βοηθήσει με τον

δικό του τρόπο. Οι ιδέες είναι καλοδεχούμενες και απαραίτητες.

Κάποιες από τις πρώτες αποφάσεις του Δ.Σ. της Ένωσης είναι:

1. Σε καθένα από τα σαράντα περίπου χωριά της επαρχίας να παραχωρηθεί μια γωνιά στην αίθουσα για την έκθεση φωτογραφικού ή άλλου σχετικού υλικού. Τα μέλη της Ένωσης από κάθε χωριό ας φροντίσουν για την καλύτερη δυνατή εκπροσώπησή τους.

2. Δημιουργία βιβλιοθήκης που κατά κάποιο τρόπο θα λειτουργεί και ως διαρκής έκθεση. Παρακαλούνται οι Κονιτσιώτες συγγραφείς να στείλουν αντίτυπα των συγγραμμάτων τους, γιατί έτσι θα βοηθήσουν να γίνει γνωστή η επαρχία και θα ενισχύσουν νέες αναζητήσεις.

Το "στέκι" της Ένωσης πρέπει να αποτελέσει χώρο προβληματισμού και προώθησης λύσεων που απαιτούν τα προβλήματα της Επαρχίας. Όμως, υπάρχει μια αρνητική επισήμανση: Ενώ το Δ.Σ. της Ένωσης είχε ζητήσει από τις κοινότητες να θέσουν υπόψη του διάφορα προβλήματα και προβληματισμούς, μέχρι σήμερα μόνο μια Κοινότητα ανταποκρίθηκε (η Πυρσόγιαννη).

Πρώτη ευκαιρία για αντάμωμα θα αποτελέσει η κοπή της βασιλόπιτας για την οποία θα ενημεωθούμε.

Δεν πρέπει να λείπει κανείς.

‘Όταν υπάρχουν ‘Ανθρωποι...

Σήμερα που έχουν παραμεριστεί από τις δυνάμεις της απληστίας και του ατομικού συμφέροντος, οράματα, ιδανικά και ηθικές αξίες, είναι μεγάλη παρηγοριά να βλέπεις κάποιους συνανθρώπους, όρθιους και ανεπηρέαστους γρανίτες ανθρωπιάς που αντιστέκονται θαρραλέα στη φθοροποιό δύναμη της ύλης. Είναι "το άλας" η μαγιά που ζυμώνει "το ψωμί" της ελπίδας, ανά τους αιώνες, για μια καλύτερη κοινωνία...

Σε τούτες τις σκέψεις, με οδηγεί η ευγενική προσφορά του συμπατριώτη και φίλου Ν.Τ. ο οποίος δωρίζει στο Λύκειο Κόνιτσας ένα έντοκο γραμμάτιο Δημοσίου με τους όρους που δημοσιεύουμε πιο κάτω, χωρίς να αναφέρουμε το όνομά του. (Είναι δικαίωμά του να κρατάει την ανωνυμία). Ιδού το πρακτικό της αποδοχής δωρεάς από το Λύκειο Κόνιτσας μαζί με τα συγχαρητήρια των καθηγητών "για την πρωτοβουλία αυτή, πολύτιμη για τη νέα γεννιά, που θα βρει την ευκαιρία με την εκδήλωση αυτή να γνωρίσει και να εκτιμήσει τον αστείρευτο πλούτο της πολιτιστικής δημιουργίας του τόπου μας".

Εκφράζουμε και τα δικά μας συγχαρητήρια και ευχόμεσθε, τούτο να γίνει παράδειγμα και σε άλλους.

Ο Σύλλογος των καθηγητών, αφού αναγνώσθηκε η επιστολή του δωρητή και ύστερα από συζήτηση, αποφάσισε: Αποδέχεται την εκ μέρους

του κ. Ν.Τ. δωρεά του ποσού του 1.000.000 δραχ. σε έντοκο γραμμάτιο του Δημοσίου με τους εξής όρους:

1) Το έντοκο γραμμάτιο θα ανανεώνεται κατ' έτος. 2) Οι τόκοι που θα επιφέρει κατ' έτος θα διατίθενται για την εκμίσθωση πούλμαν με σκοπό την πραγματοποίηση ημερήσιας εκδρομής κατ' έτος της Α' τάξεως Λυκείου στα πλαίσια των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. 3) Στην εκδρομή θα γίνονται επισκέψεις κατά προτεραιότητα στο χωριό Πουρνιά Κονίτσης και σε διάφορα άλλα χωριά της επαρχίας που θα επιλέγονται από την Δ/νση του Λυκείου σε συνεργασία με τους άλλους φορείς του σχολείου. 4) Οι μαθητές θα γράφουν κάθε φορά έκθεση με τις εντυπώσεις τους σχετικά με τη φυσιογνωμία, τις παραδόσεις και τα πολιτιστικά μνημεία του χωριού. 5) Η καλύτερη έκθεση θα βραβεύεται με ένα συμβολικό ποσό και θα δημοσιεύεται στο περιοδικό "Κόνιτσα" στο οποίο και θα καταβάλλονται 5.000 δραχ. 6) Η παρούσα πράξη να κοινοποιηθεί στο δωρητή και να εκφραστούν σ' αυτόν οι θερμές ευχαριστίες του συλλόγου των καθηγητών και των μαθητών. Το πρακτικό επικυρώνουν με τις υπογραφές τους.

Η Δ/ντρια : Μιχαηλίδου Επίχαρις

Οι καθηγητές: Ντάφλου Β, Βασιλείου Ν., Θεμελή Μ., Παπαθεμιστοκλέους Φρ., Παπαθανασίου Β., Τζαλαδήμας Χρ., Πλακούτση Α., Νικολαΐδης Π., Σπηλιόπουλος Μ., Κολιαλή Κ., Γαργάλας Π., Καραμάνης Α., Εζνεπίδου Α., Ράπτης Α., Σπυροπούλου Φ., Τσόκου Αικ.

Η ΝΕΑ ΓΕΝΙΑ

Στα πλαίσια του προγράμματος της Γεν. Γραμματείας Νέας Γενιάς "ΝΕΟΙ ΚΑΙ ΒΟΥΝΟ", το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου σε συνεργασία με τον Ορειβ. Σύλλογο Κόνιτσας πραγματοποίησε την 1 Δεκεμβρίου εκδρομή στο χιονοδρομικό Κέντρο Βασιλίτσας (πάνω από το Δίστρατο). Στην εκδρομή έλαβαν μέρος τα παιδιά της ΣΤ΄ τάξης των τριών Δημ. Σχολείων της Κόνιτσας και τα συνόδευσαν οι δάσκαλοι πρ. Διονύσιος Τάτσης, Γιάννης και Λάμπρος Ντάφλης, Ελένη Κήττα και από μέρους του Πνευμ. Κέντρου και Ορειβ. Συλλόγου, ο Σωτ. Τουφίδης.

Σύμφωνα με το πρόγραμμα, σκοπός της εκδρομής ήταν η γνωριμία των παιδιών με το βουνό. Έτσι λοι-

πόν, ξεκινώντας το λεωφορείο από την Κόνιτσα, διέσχισε τη Δυτ. Μακεδονία, σταμάτησε για λίγο στα Γρεβενά και ανηφορίζοντας τα κορφοβούνια τερμάτισε στις πλαγιές της Βασιλίτσας, όπου υπάρχουν οι πίστες και τα καρεκλάκια μεταφοράς σε υψ. 1.800 μ. Τα παιδιά έκαναν μικρή πορεία προς το βουνό "Γομάρα" περιεργάστηκαν τις χιονοδρομικές εγκαταστάσεις, πληροφορήθηκαν από τον υπεύθυνο του χιονοδρομικού κ. Βλάχο για τη λειτουργία των μηχανημάτων, τα αθλήματα κ.ά.

Έφαγαν στο εστιατόριο του χιονοδρομικού, όπου εξυπηρετήθηκαν από το πρόθυμο προσωπικό του, φωτογραφήθηκαν, αγνάντεψαν από τα ύψη και ευχαριστημένα απ' όσα είδαν και άκουσαν, γύρισαν το βράδυ στην Κόνιτσα με αρκετές εμπειρίες για το βουνό.

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΟΝΙΤΣΑ**I.T.**

Την Τετάρτη, 7 Δ/μβρίου 1994, πραγματοποιήθηκε στην Κόνιτσα σεμινάριο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για τους δασκάλους και τις νηπιαγωγούς του 3ου Γραφείου Α/θμιας Εκπ/σης Ν. Ιωαννίνων.

Το Σεμινάριο οργανώθηκε με πρωτοβουλία του κ. Νίκου Κουτσού, υπευθύνου περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και κατά γενική ομολογία σημείωσε εξαιρετική επιτυχία.

Ο Νομάρχης, Ιωαννίνων κ. Αχιλλέας Κολιούσης λόγω εκτάκτων υπηρεσιακών υποχρεώσεων δεν μπόρεσε να παραβρεθεί στο σεμινάριο, αν και είχε εκδηλώσει σχετική επιθυμία. Το θερμό χαιρετισμό του προς τους οργανωτές και τους συμμετέχοντες στο σεμινάριο μετέφερε ο Διευθυντής Α/θμιας Εκπ/σης κ. Ίκαρος Τσιάγκης.

Επίσης χαιρετισμό απηύθυναν ο δήμαρχος Κόνιτσας κ. Πρόδρομος Χατζηφραϊμίδης και η Πρόεδρος του τοπικού Συλλόγου Δασκάλων και Νηπ/γών κ. Σοφία Κήττα.

Οι εισηγητές, όπως παρουσιάζονται στο σχετικό πρόγραμμα που ακολουθεί, με το μεστό τους λόγο και τις χαρακτηριστικές προβολές, ανέδειξαν κρυμμένες πτυχές που σχετίζονται με την περιβαλλοντική εκπαίδευσης κατέστησαν τους συμμετέχοντες κοινωνούς πολύτιμης γνώσης και έδωσαν αφορμή για δημιουργικό προβληματισμό.

Όταν οι δάσκαλοι και οι νηπιαγωγοί ευαισθητοποιούνται και δρουν, η κοινωνία μπορεί να ελπίζει.

Ο δήμαρχος Κόνιτσας, έχοντας πάρει όπως φαίνεται το μήνυμα των καιρών, έκανε ό,τι περνούσε από το χέρι του για

να διευκολύνει τις εργασίες του σεμιναρίου. Το Συνεδριακό Κέντρο του δήμου της Κόνιτσας είναι ένας χώρος φιλόξενος που διαθέτει όλες τις σύγχρονες ανέσεις.

Ευχαριστούμε τον κ. Δήμαρχο, όπως και τον δημοτικό σύμβουλο κ. Γιάννη Ντάφλη, που έμεινε μαζί μας μέχρι αργά το απόγευμα και έκανε τη φιλοξενία πιο ζεστή.

Επίσης θα ήταν παράλειψη αν δεν ανέφερα τον υπεύθυνο του περιοδικού "ΚΟΝΙΤΣΑ" κ. Σωτήρη Τουφίδη, ο οποίος παρά τις επαγγελματικές του υποχρεώσεις, ήταν παρών. Η ευαισθησία του σε θέματα περιβάλλοντος είναι γνωστή. Αυτή η ευαισθησία οδήγησε και στη σκέψη φιλοξενίας στο περιοδικό όσων εισηγήσεων τελικά διατεθούν:

Πρόγραμμα Σεμιναρίου*** Έναρξη εργασιών (8.30)**

Χαιρετισμοί σεμιναρίου από τον κ. Νομάρχη Ιωαννίνων και από τον κ. Δήμαρχο Κόνιτσας.

* Ίκαρος Τσιάγκης Δ/ντής Α/θμιας Εκπ/σης Ιωαννίνων

Εισαγωγή στο σεμινάριο

* Νίκος Κουτσός, υπεύθυνος περιβ/κής Α/θμιας εκπ/σης Ιωαννίνων
Εννοιολογική προσέγγιση της περιβ/κής εκπ/σης.

* Απόστολος Κατσικής, Επίκουρος Καθηγητής Παν/μίου Ιωαννίνων
Μεθοδολογία και στρατηγικές εφαρμογές περιβ/κής εκπ/σης.

* Κώστας Χρυσάφιδης, Επίκουρος Καθηγητής Παν/μίου Ιωαννίνων
Διδακτικές αρχές της περιβ/κής εκ-

π/σης.

* **Θεμιστοκλής Γκόγκας**, Υποψήφιος διδάκτωρ του Παν/μίου Ιωαννίνων

Μια οικολογική περιήγηση από το 19ο στο 17ο αιώνα.

* **Γιώργος Γέπης**, Υποψήφιος διδάκτωρ του Παν/μίου Ιωαννίνων

Άνθρωπος - περιβάλλον - εκπαίδευση: Μια διαφορετική προσέγγιση

* **Έφη Μπακογιάννη**, Υπεύθυνη περιβ/κής Β/θμιας εκπ/σης Ιωαννίνων.

Μια περιήγηση στο Κάστρο των Ιωαννίνων: Διαπιστώσεις

* **Στέφανος Κωλέττας**, Προϊστάμενος 3ου Γραφείου Α/θμιας εκπ/σης Ιωαννίνων

Η λίμνη της Λαψίστας και η Παμβώτιδα-Ντοκυμανταίρ

* **Παναγιώτης Ντεντόπουλος**, Δ/ντής 3ου Δημ. Σχολείου Κόνιτσας

Η χαράδρα του Αώου-Ντοκυμανταίρ Δημ. Σχολείων Κόνιτσας

* Συζήτηση

* Λήξη εργασιών - συμπεράσματα

Νομαρχία (342) Τηλ. 21701-310

Εισαγωγή στο σεμινάριο

Τκαρου Γ. Τσιάγκη

Προτού αναφερθώ με πολύ συντομία στους στόχους και την οργάνωση αυτού του σεμιναρίου θα μου επιτρέψετε μια μικρή παρέκβαση: βρίσκομαι σήμερα σ' έναν τόπο οικείο και ανάμεσα σε ανθρώπους με τους οποίους μοιράστηκα στο παρελθόν κοινούς αγώνες και αγωνίες. Είναι ένα παράξενο συναίσθημα συμμετοχής, χρέους, χαράς και συγκίνησης που πηγάζει από την κοινωνική διάσταση της ύπαρξής μας.

Δεν είναι, όμως, συναισθηματικός ή για να είμαι ακριβέστερος, κύρια συναισθηματικός ο λόγος που αυτή η προσπά-

θεια ενημέρωσης και επικοινωνίας σε ζητήματα περιβάλλοντος ξεκινάει από την Κόνιτσα.

Η Κόνιτσα, ως ευρύτερη γεωγραφική, κοινωνική και πολιτιστική περιοχή, με τη θέση και την ιστορία της διεκδικεί και της αξίζουν πολύ περισσότερα.

Η Κόνιτσα είναι ιδιαίτερα ευαίσθητη σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος.

Είναι νωπή η μνήμη από τους αγώνες των Κονιτσιωτών για την απομάκρυνση του βυρσοδεψείου από την πόρτα τους. Πολλοί, μερικοί βρίσκονται ανάμεσά μας, κάθησαν και στο εδώλιο του κητηγορουμένου για το σκοπό αυτό. Και ο αγώνας συνεχίζεται.

Επίσης η Κόνιτσα και τα χωριά της - η επαρχία Κόνιτσας είναι μια περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, που ακόμη, δεν έχει - ευτυχώς - υποστεί ανεπανόρθωτες ζημιές από παρεμβάσεις, που ως μόνο κριτήριο έχουν το οικονομικό όφελος κάποιων.

Το θέμα της ανάπτυξης είναι καίριο για την επαρχία Κόνιτσας, πλην όμως αυτή πρέπει να γίνει με σωστό προγραμματισμό και σεβασμό προς τη φύση.

Μηνύματα για τις συνέπειες της ανοργανωσιάς, της ανευθυνότητας και της προχειρότητας σ' ό,τι αφορά τις κοινωνικές και τις οικονομικές μας κυρίως δραστηριότητες, δεχόμαστε καθημερινά από όλα τα μέσα ενημέρωσης και πολλές απ' αυτές τις ζούμε στο πετσί μας: Νερά μολυσμένα, κοτόπουλα με σαλμονέλα, φρούτα με επικίνδυνα υπολείμματα φαρμάκων, κρέατα με ορμόνες, δάση καμένα κλπ.

Μπροστά σ' αυτή την κατάσταση το Τμήμα Περιβαλλοντικής Α/θμιας Εκπ/σης νομού Ιωαννίνων δεν μπορούσε

να μείνει απλώς θεατής. Η σημερινή πρωτοβουλία, όπως και πολλές άλλες σχετικές δραστηριότητες, που κατά τη γνώμη μου αναβαθμίζουν το ρόλο του, ανήκει στον κ. Νίκο Κουτσό, υπεύθυνο του Τμήματος, συνάδελφο εκλεκτό με γνώσεις και ανησυχίες πέραν αυτών που απαιτεί μια στενή επαγγελματική θεώρηση. Δεν έχει περάσει πολύς χρόνος από την ανάληψη των καθηκόντων του - Σ/μβριος 1994 - αλλά η παρουσία του έχει γίνει αισθητή.

Οι στόχοι αυτού του σεμιναρίου είναι προφανείς: Συνειδητοποίηση των κινδύνων που μας απειλούν από τη συνεχή υποβάθμιση του περιβάλλοντος, ανάλογη ευαισθητοποίηση, προβληματισμός, δραστηριοποίηση.

Απευθυνόμαστε κατά πρώτο λόγο στους δασκάλους και τις νηπιαγωγούς γιατί πιστεύουμε ότι μέσω αυτών μπορούμε να λειτουργήσουμε πολλαπλασιαστικά, να επηρεάσουμε σημαντικά τη νέα γενιά, τα παιδιά, που θ' αποτελέσουν την αυριανή ηγεσία του τόπου.

Το σημερινό σχολείο έχει χρέος να ενσωματώσει την περιβαλλοντική εκπαίδευση στην καθημερινή του δράση, να αναζητήσει και να υιοθετήσει νέες θεωρητικές προσεγγίσεις και πρακτικές και μέσω αυτών να βάλει τα θεμέλια για μια πραγματική οικολογική παιδεία, οικολογική συνείδηση και περιβαλλοντικό ήθος.

Είναι γενικά παραδεκτό πως οι γνώσεις που αποκτούμε και οι στάσεις που διαμορφώνουμε στα πρώτα βήματα της ζωής μας είναι καθοριστικές για τη μετέπειτα δράση μας κι αυτό είναι ένα στοιχείο ενισχυτικό για το πόσο σημαντικός είναι ή πρέπει να είναι ο ρόλος του σχολείου σε θέματα περιβαλλοντικής αγωγής.

Πριν λίγες μέρες, με πρωτοβουλία του Ορειβατικού Συλλόγου Ιωαννίνων, έγινε μια προσπάθεια δειροφύτευσης σε τοποθεσία δίπλα στους Λιγγιάδες. Η παρουσία των νέων σ' αυτή την προσπάθεια δεν ήταν απλώς πλειοψηφική, αλλά ουσιαστική και κατ' επέκταση παρήγορη κι ελπιδοφόρα.

Επίσης γνωρίζουμε τις δραστηριότητες των σχολείων της Κόνιτσας να φέρουν τα παιδιά κοντά στη φύση, να την αγαπήσουν, και τους συγχαίρουμε όλους γι' αυτό.

Όμως, δε σταματάμε εδώ. Απευθυνόμαστε σε κάθε Πολίτη, στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, σε συλλόγους και φορείς και ζητάμε από όλους να καταθέσουν σκέψεις και προτάσεις, που θα βοηθήσουν στη διαμόρφωση προγραμμάτων κοινής αποδοχής.

Είναι βέβαιο πως μια σωστή και συστηματική ενημέρωση θα βοηθήσει κυρίως εμάς τους μεγαλύτερους να ξεφύγουμε από σχήματα σκέψης και δράσης που κατά κύριο λόγο καθορίζουν η συνήθεια και το κακώς εννοούμενο συμφέρον.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι υπόθεση ζωής. Στο στόχο ή τους στόχους δεν οδηγούν λεωφόροι, αλλά μονοπάτια.

Τα "περιβαλλοντικά μονοπάτια" πολλές φορές είναι σκεπασμένα από θάμνους, άλλες φορές δεν έχουν καν ανοιχθεί. Οι καιροί απαιτούν αποψίλωση και νέες διανοίξεις. Προς αυτή την κατεύθυνση οι σημερινοί εισηγητές, που θα πάρουν το λόγο στη συνέχεια, με την πείρα και την ευαισθησία που τους διακρίνει, έχουν να μας δώσουν πολλά.

Το βήμα τους ανήκει.

Ευχαριστώ

Η εννοιολογική προσέγγιση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

του Νίκου Κουτσού

Η εννοιολογική προσέγγιση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης συνίσταται στην προσέγγιση τριών βασικών εννοιών:

α) της έννοιας του περιβάλλοντος β) της έννοιας του περιβαλλοντικού προβλήματος και γ) της έννοιας αυτής καθ' εαυτής της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Η έννοια του περιβάλλοντος

Είναι γεγονός ότι το περιβάλλον αποτελεί κορυφαίο ζήτημα της σύγχρονης πραγματικότητας, αφού όλοι μας χρησιμοποιούμε τον όρο περιβάλλον και μάλιστα με πολλή σοβαρότητα. Είναι γεγονός επίσης ότι επικρατεί μια αοριστία και μια ασάφεια στις συνθετικές και συγγενικές έννοιες του περιβάλλοντος, αφού το σημασιολογικό τους πεδίο παραμένει ασύνορο και ανοιχτό στα κοινωνικά φαινόμενα που βρίσκονται σε μια συνεχή και πολλές φορές απρόβλεπτη εξέλιξη.

Έχοντας υπόψη λοιπόν ότι το περιβάλλον είναι μια έννοια πολυσύνθετη και πολυδιάστατη, φορτισμένη με επιστημονικές θεωρήσεις, κοινωνικούς προβληματισμούς, αξιολογικές κρίσεις και ιδεολογίες, εύκολα αντιλαμβανόμαστε πόσο δύσκολο είναι να προσδιορίσουμε το εννοιολογικό περιεχόμενό του. Έπειτα κάθε ομιλητής, κάθε συζητητής κι ακόμα κάθε συγγραφέας αποδίδει τη δική του σημασία στο περιβάλλον, την οποία κατανοούμε μόνο αν αναγάγουμε τη σκέψη μας στην πηγή της τρέχουσας συλλογιστικής διαδικασίας.

Από την άποψη αυτή το περιβάλλον ως χώρος ζωής και διαβίωσης μάθησης και κοινωνικοποίησης, ως πεδίο δράσης και δημιουργίας, παραγωγής και κατανάλωσης, ως ερέθισμα αντίδρασης και συμπεριφοράς ταυτίζεται άλλοτε με τον κοινωνικό περίγυρο κι άλλοτε με την ίδια τη φύση. Έτσι μπορούμε να το οριοθετήσουμε με διάφορους προσδιορισμούς, όπως φυσικό, ανθρωπογενές, ζωϊκό, φυτικό, αγροτικό, αστικό, υδάτινο, ατμοσφαιρικό, διαστημικό, υγιεινό, ρυπασμένο, ευχάριστο, δυσάρεστο κλπ. που περιλαμβάνουν όλες τις εκφάνσεις της ανθρώπινης ζωής.

Είναι απαραίτητο όμως να σημειώσουμε ότι από τη στιγμή που το περιβάλλον φορτίστηκε με την έννοια του προβλήματος (οικολογικού, κοινωνικού, πολιτισμικού κλπ.) η εννοιά του διαφοροποιήθηκε και σημασιοδότησε νέες αντιλήψεις για θέματα ατομικά ή συλλογικά τοπικά ή πλανητικά που έχουν σχέση με τη χλωρίδα, την πανίδα, την εκμετάλλευση του χρόνου και τη διαχείριση του χώρου και τη δημογραφική εξέλιξη.

Στην περίπτωση αυτή το περιβάλλον παίρνει τις διαστάσεις ενός περιβάλλοντος που απειλείται και καταστρέφεται, ενός περιβάλλοντος που έχει λειτουργίες ισορροπίας αλλά και δυσλειτουργίες ανισορροπιών και εκδικήσεων. Ένα τέτοιο περιβάλλον προσδιορίζει φαινόμενα και περιγράφει καταστάσεις περιβαλλοντικού ή μη περιβαλλοντικού περιεχομένου, όπως: περιβαλλοντική πολιτική, περιβαλλοντικό κίνημα, περιβαλλοντική εκπαίδευση, περιβαλλοντική αγωγή που πολλές φορές αντί

να αποσαφηνίζουν περιπλέκουν ακόμα περισσότερο την έννοια του περιβάλλοντος. Ένα τέτοιο περιβάλλον φορτισμένο ιδεολογικά αποτελεί την προϋπόθεση που επιτρέπει στις βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες με τη μέθοδο του αναγωγισμού να εμποδίσουν τη βιομηχανική ανάπτυξη των υπανάπτυκτων και εξαρτημένων χωρών, επισημαίνοντας την οικολογική καταστροφή του κόσμου. Αποτελεί όμως, ως πλατφόρμα ενός μαζικού κινήματος, και ισχυρό κίνητρο για τη διαμόρφωση νέων στάσεων και συμπεριφορών όχι μόνο απέναντι στη φύση αλλά και απέναντι στις πολιτικές ηγεσίες των τοπικών, εθνικών και διεθνών κοινωνιών.

Είναι φανερό ότι οι επισημάνσεις αυτές δεν εξαντλούν την ποικιλία των χρήσεων και των σημασιών που αποδίδονται στο περιβάλλον. Βοηθούν όμως στη διαπίστωση της ασάφειας και του πολυσήμαντου της έννοιας του περιβάλλοντος. Άλλωστε όταν μιλάμε για το περιβάλλον αναφερόμαστε σε χώρους συγκεκριμένους και αφηρημένους, συμβολικούς και φανταστικούς.

Αν τώρα επιχειρήσουμε να διερευνήσουμε τους ορισμούς που κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί για το περιβάλλον, θα διαπιστώσουμε ότι άλλο υπονοούν και άλλοι διατυπώνουν καθαρά την αντίληψη του συνολικού περιβάλλοντος που εμπεριέχει τη δυναμική της εξέλιξης, της αλληλεπίδρασης και της ευρύτερης συνολικότητας.

Με τη λογική αυτή ο άνθρωπος δε ζει πάνω στον πλανήτη Γη αλλά μέσα στο περιβάλλον που δημιουργεί και δημιουργείται από τη ζωή. Με τη λογική αυτή αίρεται η διχαστική αντίληψη. "Εγώ είμαι εδώ και το περιβάλλον εκεί" και αντικαθίσταται από την αντίληψη της ευρύτερης συνολικότητας. "Εγώ είμαι ένα στοιχείο μιας ολότητας που είναι το περιβάλλον μου".

Η έννοια του περιβαλλοντικού προβλήματος

Σύμφωνα με την άποψη της συνολικότητας του περιβάλλοντος οποιοδήποτε θέμα, το οποίο παρουσιάζεται ως πρόβλημα στη σύγχρονη κοινωνία, είναι και περιβαλλοντικό πρόβλημα. Από την άποψη αυτή όλα τα θέματα της εκπαίδευσης είναι και θέματα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Επομένως η περιβαλλοντική εκπαίδευση εμφανίζεται χωρίς αντικείμενο και προκύπτει θέμα υπαρξής της.

Ωστόσο όμως στη σύγχρονη πραγματικότητα ο όρος περιβαλλοντικό πρόβλημα έχει μια ιδιαίτερη έννοια που οριοθετεί το αντικείμενο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Έτσι ως προβλήματα περιβάλλοντος εννοούμε τα προβλήματα που προκύπτουν από τις διαχειριστικές πρακτικές και παρεμβάσεις του ανθρώπου στο περιβάλλον. Εννοούμε επίσης τα κοινωνικά προβλήματα που προκύπτουν από τις επιπτώσεις των διαταραχών και δυσλειτουργιών του περιβάλλοντος.

Στην περίπτωση αυτή η ρύπανση, η αποδάσωση, η διάβρωση του εδάφους, η κακή διαχείριση του χώρου, η πείνα, ο υποσιτισμός στις υπανάπτυκτες χώρες, η υπερκατανάλωση κ.α. θεωρούνται ως περιβαλλοντικά προβλήματα.

Οι διάσημοι περιβαλλοντολόγοι Fensham και Hunwick οριοθέτησαν το αντικείμενο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και το κατέταξαν σε πέντε βασικές

κατηγορίες: Οικολογία, ενέργεια, πληθυσμός, διατροφή, πόροι. Η κατηγοριοποίηση αυτή ως ένα σημείο απλοποίησε τα πράγματα, αφού τα θέματα που μπορούν να ενταχθούν σ' αυτές τις κατηγορίες αποτελούν και αντικείμενο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Αν όμως τα περιβαλλοντικά προβλήματα οριοθετούνται μ' αυτόν τον τρόπο τότε αναιρείται η συνολική αντίληψη του περιβάλλοντος.

Η απάντηση εμπεριέχει αναγκαστικά μια αντίφαση, αφού τόσο η συνολικότητα του περιβάλλοντος, όπως αυτή προκύπτει από την αλληλεπίδραση όλων των παραγόντων που δρουν στη φύση και την κοινωνία όσο και ο εγκλωβισμός στις ορολογίες και τις κατηγοριοποιήσεις, είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για τη διανοητική μας λειτουργία στον επιστημονικό και πρακτικό χώρο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Άλλωστε μπορούμε να πούμε ότι όλα είναι θέμα ορισμού και περιεχομένου που αποδίδουμε σ' αυτόν τον ορισμό.

Χωρίς αμφιβολία τα περιβαλλοντικά προβλήματα δε δημιουργήθηκαν από κάποιες ιδιοτροπίες των φυσικών φαινομένων αλλά από συγκεκριμένες κοινωνικές οικονομικές και πολιτικές επιλογές των ανθρώπων. Η περιβαλλοντική κρίση είναι βαθύτατη κοινωνική και πολιτισμική κρίση και οι γενεσιουργές της αιτίες παραπέμπουν στο είδος των σχέσεων που έχουν διαμορφωθεί ανάμεσα στην κοινωνία και τη φύση, τον άνθρωπο με τον άνθρωπο και τον άνθρωπο με τον εαυτό του. Στην περίπτωση αυτή την αντίληψη του ανθρώπου για τη σχέση του με τη φύση και τους άλλους ανθρώπους δεν τη διαμορφώνουν οι βιολογικοί και φυσικοί νόμοι αλλά κυρίως τα κοινωνικοπολιτικά και οικονομικά συστήματα με τις καταγεγραμμένες σ' αυτά αξίες. Αυτή ακριβώς η αντίληψη προσανατολίζει τις επιλογές των ανθρώπων και τους τρόπους εκμετάλλευσης του περιβάλλοντος προκειμένου να ικανοποιηθούν οι ανάγκες και επιδιώξεις τους.

Είναι φανερό λοιπόν ότι η ανθρωπότητα αν θέλει να αντιμετωπίσει ριζικά τα περιβαλλοντικά προβλήματα, οφείλει να αναθεωρήσει τόσο τα κριτήρια επιλογών και αποφάσεων όσο και τα συστήματα των κοινωνικών αξιών. Στην κατεύθυνση αυτή είναι απαραίτητο να επαναπροσδιοριστεί η έννοια της ανάγκης που σήμερα είναι εγκλωβισμένη κατ'αναλωτικό πρότυπο.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση λοιπόν προκειμένου να ανταποκριθεί στις ουσιαστικές πλέον ανάγκες και να συμβάλει αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής κρίσης πρέπει να λειτουργήσει στα πλαίσια ενός τέτοιου προσανατολισμού που θα την αναδείξει όχι μόνο ως εκπαίδευση ειδικών αλλά ως αγωγή υπεύθυνων πολιτών με οικολογική συνείδηση και οικολογική παιδεία.

Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια η γνώση για τα περιβαλλοντικά προβλήματα διαχέεται στο κοινωνικό σώμα που καθίσταται ικανό να μη δέχεται παθητικά τις κεντρικά σχεδιασμένες αποφάσεις αλλά να διερευνά, να διεκδικεί και να συμμετέχει στη λήψη των αποφάσεων.

Η έννοια της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση με την ευρύτερη έννοια του όρου, δηλαδή μια εκπαίδευση σχετική με το περιβάλλον, υπάρχει από τότε που υπάρχει και η ανθρώπινη ζωή. Ο άνθρωπος με την εμφάνισή του πάνω στη γη, προκειμένου να επιβιώσει, αναγκάστηκε να παλαίψει με την ίδια τη φύση, την οποία μάλιστα θεωρούσε πιο δυνατή απ' αυτόν και πολύ εχθρική απέναντί του. Στην προσπάθειά του λοιπόν να γνωρίσει και να κατανοήσει το περιβάλλον του, απέκτησε πολλές εμπειρίες που τις μετέδωσε ως συσσωρευμένη γνώση στα παιδιά του. Από την άποψη αυτή η περιβαλλοντική εκπαίδευση για πολλούς αιώνες αφορούσε τους μηχανισμούς προστασίας του ανθρώπου από τα στοιχεία της φύσης και τους τρόπους εκμετάλλευσης αυτών των στοιχείων, προκειμένου να βελτιώσει τις συνθήκες της ζωής του.

Με την εξέλιξη όμως της επιστήμης και της τεχνολογίας οι αντιλήψεις του ανθρώπου για τα φυσικά φαινόμενα αναθεωρούνται ολοένα και περισσότερο για να φτάσουν στον αιώνα που διανύουμε στην προχωρημένη μορφή της κατάκτησης και της κυριαρχίας της φύσης.

Το γεγονός αυτό προσδίδει στην περιβαλλοντική εκπαίδευση νέες διαστάσεις που έχουν σχέση με τη βαθύτερη κατανόηση του περιβάλλοντος στο σύνολό του και περισσότερο με τον εξανθρωπισμό του. Οι διαστάσεις αυτές διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: α) "εκπαίδευση από το περιβάλλον" β) "εκπαίδευση από και μέσα στο περιβάλλον" γ) "εκπαίδευση για το περιβάλλον".

Η πρώτη διάσταση έχει ως σκοπό τη συσσώρευση γνώσεων γύρω από το περιβάλλον, το οποίο μελετάται ξεχωριστά κατά επιστημονικό κλάδο και ειδίκευση, χωρίς καμιά συνθετική προσέγγιση.

Η δεύτερη διάσταση έδωσε καινούρια μορφή στην περιβαλλοντική εκπαίδευση τόσο σε επίπεδο στόχων όσο και σε επίπεδο μεθοδολογικών προσεγγίσεων. Σύμφωνα με τη διάσταση αυτή το περιβάλλον θεωρείται όχι μόνο αντικείμενο της μάθησης αλλά και μέσον για την κατάκτηση της γνώσης και της ψυχολογικής ωρίμανσης του ατόμου.

Η τρίτη διάσταση προσδίδει πολιτικό και κοινωνικό βάθος στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και βαρύτητα στην έννοια του υπεύθυνου πολίτη που χαρακτηρίζεται για την οικολογική παιδεία και την οικολογική του συνείδηση. Προκαλεί ουσιαστική κινητοποίηση και συνεχή δράση στο κοινωνικό και πολιτικό πεδίο με στόχο την αντιμετώπιση της οικολογικής κρίσης και την επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Οι τρεις αυτές διαστάσεις του περιβάλλοντος λειτουργούν συμπληρωματικά, βρίσκονται σε μια δυναμική αλληλεπίδραση και εξελεκτικά διαμορφώνουν τη σύγχρονη έννοια της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, η οποία απαντά στις ανάγκες που τη γέννησαν και δίνει λύσεις στα περιβαλλοντικά προβλήματα.

Μια τέτοια περιβαλλοντική εκπαίδευση διαφέρει ριζικά από οποιαδήποτε εκπαίδευση σχετική με το περιβάλλον που έχει διαμορφωθεί στο παρελθόν και εξακολουθεί να υπάρχει και σήμερα. Διαφέρει τόσο στους σκοπούς και τους επιμέρους στόχους όσο και στη φιλοσοφία και τους προβληματισμούς που αναπτύσσει για τα περιβαλλοντικά προβλήματα. Μπορούμε λοιπόν να πούμε ότι σκοπός της

δεν είναι η κυριαρχία του ανθρώπου στη φύση αλλά μέσα στα πλαίσια της συνολικότητας του περιβάλλοντος, οι σχέσεις ανταγωνισμού και κυριαρχίας μεταλλάσσονται σε σχέσεις συνενοχής, συνεργασίας και δημιουργίας, όπου ο άνθρωπος έχει την υποχρέωση να οδηγεί και να ακολουθεί τη φύση.

Σκοπός και στόχοι της Π.Ε.

Βασικός σκοπός της Π.Ε. είναι η διάπλαση υπεύθυνων περιβαλλοντικά ατόμων και υπεύθυνων περιβαλλοντικά κοινωνικών ομάδων που θα διακρίνονται για την οικολογική συνείδηση, την οικολογική παιδεία και το περιβαλλοντικό ήθος.

Οι στόχοι με τους οποίους θα υλοποιηθεί ο βασικός σκοπός της Π.Ε. είναι:

1) Η διαμόρφωση μιας σφαιρικής περιβαλλοντικής αντίληψης που θα βοηθήσει στην κατανόηση των σχέσεων που συνδέουν τον άνθρωπο με το περιβάλλον και των τρόπων με τους οποίους ο άνθρωπος διαχειρίζεται το περιβάλλον.

2) Η κατανόηση της περιβαλλοντικής κρίσης και η ανάλυση της αιτιατής αλυσίδας παραγωγής προβλημάτων περιβάλλοντος.

3) Η καλλιέργεια καινούργιων ηθικών, οικονομικών, κοινωνικών και αισθητικών αξιών που θα ευνοήσουν στάσεις και συμπεριφορές ανάλογες με το νέο περιβαλλοντικό ήθος.

4) Η απόκτηση γνώσεων και ικανοτήτων που πρέπει να έχουν τα άτομα και οι κοινωνικές ομάδες, ώστε να μπορούν να διαγνώσουν τα προβλήματα, να αξιολογήσουν τις προτεινόμενες λύσεις και να επιλέξουν την πιο κατάλληλη και την πιο αποτελεσματική.

5) Η διαμόρφωση αισθήματος ευθύνης και αλληλεγγύης μεταξύ των λαών όλου του κόσμου με προοπτική την εγκαθίδρυση μιας νέας διεθνούς τάξης πραγμάτων που θα διασφαλίζει την ποιότητα του περιβάλλοντος και την ποιότητα της ζωής.

Οι στόχοι αυτοί που αναφέραμε παραπάνω είναι στόχοι της Π.Ε. από τη στιγμή που θα λειτουργήσουν ως κίνητρα για τον πολίτη, τον οποίο θα βοηθήσουν να βγει από την παθητικότητά του, να αντισταθεί σε οποιαδήποτε κατάχρηση εξουσίας και να συμβάλλει αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση της οικολογικής κρίσης.

Από την άποψη αυτή η περιβαλλοντική εκπαίδευση αποστασιοποιείται από την παραδοσιακή αγωγή του πολίτη που αποβλέπει στην περιγραφή και την κατανόηση του στρεβλά διαρθρωμένου κοινωνικοοικονομικού συστήματος και ανάγεται σε μια ριζοσπαστική αγωγή του πολίτη που στοχεύει στην αντίσταση και την αμφισβήτηση της υπάρχουσας περιβαλλοντικής κατάστασης και όχι μόνο. Από την άποψη αυτή η Π.Ε. είναι μια αγωγή ευθύνης που δεν οδηγεί στην ενοχοποίηση του πολίτη και κάτω από το βάρος της ευθύνης στην παθητικότητά του, αλλά στη συνειδητή ανάληψη των ευθυνών του, στη συμμετοχή του στα κέντρα λήψης των αποφάσεων και στη δράση. Από την άποψη αυτή η Π.Ε. είναι μια εκπαίδευση που ανατρέπει τον όρο της παραδοσιακής εκπαίδευσης "Μαθαίνω και Δέχομαι" και τον αντικαθιστά με τον όρο "Κατανοώ και Πράττω".

Μεθοδολογία και στρατηγικές εφαρμογής της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Αν. Κατσίκης

Τα τελευταία χρόνια και δυστυχώς σε ορισμένους τομείς μάλλον καθυστερημένα, η ανθρωπότητα έχει συνειδητοποιήσει ότι σημαντικές αλλαγές έχουν κάνει αισθητή και μάλιστα κατά επιτακτικό τρόπο την παρουσία τους, στη Γη. Πρόκειται για τις αλλοιώσεις που έχει υποστεί ο πλανήτης μας, τη συνεχή δηλ. υποβάθμιση τόσο του φυσικού, όσο και αυτού που αποκαλείται ανθρωπογενές περιβάλλον και που οφείλονται βασικά στην επέμβαση του ανθρώπινου παράγοντα.

Η διαδικασία υποβάθμισης του περιβάλλοντος, σε όλες του τις εκφράσεις, η οποία δρομολογήθηκε ουσιαστικά κατά την περίοδο της βιομηχανικής επανάστασης, δεν έπαυσε έκτοτε να διανύει μια αρνητική, εκθετική μάλιστα πορεία, με αποτέλεσμα να φτάσει σήμερα σε οριακά για την ίδια την επιβίωση στον πλανήτη μας, επίπεδα.

Η συμπτωματολογία της οικολογικής κρίσης δεν είναι βέβαια καινούργια διαπίστωση. Το σημερινό μέγεθος όμως των παραμέτρων των οικολογικών καταστροφών, των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων και η υποβάθμιση θεσμών και αξιών, δεν αφήνει περιθώρια ώστε η σημερινή κατάσταση να θεωρηθεί, όπως συνέβαινε κατά το παρελθόν, απόρροια τοπικών ή χρονικών συγκυριών.

Αναγνωρίζεται γενικά ότι η απαρχή επίλυσης των περιβαλλοντικών προβλημάτων προϋποθέτει, κατ' αρχήν, την υιοθέτηση μιας νέας σκοποθετικής απέναντι στο περιβάλλον, τη θέσπιση νέων βασικών κριτηρίων και κανόνων και τη

διαφοροποίηση της υπάρχουσας συμπεριφοράς, έτσι ώστε να αποκατασταθεί η αρμονική συνεργασία ανθρώπου-περιβάλλοντος.

Στα πλαίσια αυτών των προβληματισμών και της οικολογικής ευαισθητοποίησης εντάσσεται και το ενδιαφέρον για την Περιβαλλοντική Αγωγή (Π.Α.) με την έννοια μιας σταδιακής διάπλασης, μια διαφορετικής αντίληψης και ενός διαφορετικού τρόπου αντιμετώπισης ολοκλήρου του πλέγματος των παραγόντων που προσδιορίζουν μια συγκεκριμένη στάση απέναντι στο περιβάλλον.

Αν αναλογιστεί κανείς ότι στους βασικούς σκοπούς της εκπαίδευσης συγκαταλέγονται η παροχή γνώσεων, η διαμόρφωση στάσεων και η καλλιέργεια δεξιοτήτων στο αναπτυσσόμενο άτομο, έτσι ώστε να πραγματοποιηθεί ομαλά η ένταξή και συμμετοχή του στις διαδικασίες που απαρτίζουν το κοινωνικό γίνεσθαι μιας πολιτιστικής ομάδας, τότε γίνεται αντιληπτός ο ρόλος του σχολείου στην υλοποίηση των στόχων της Π.Α. μέσα από αυτό που αποκαλείται Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε.).

Η εισαγωγή της Π.Ε. στο σχολικό σύστημα και κυρίως οι τρόποι εφαρμογής, όπως και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της, στηρίζονται στον - και διευκολύνονται από τον -προσδιορισμό και τη διατύπωση των σκοπών και των στόχων στους οποίους αυτή αποβλέπει.

Οι στόχοι, την υλοποίηση των οποίων έχει επιφορτισθεί η Π.Ε., κινούνται σε δύο βασικά και αλληλοσυμπληρούμενα

επίπεδα:

_ τη διαμόρφωση πολιτών με οικολογική παιδεία και οικολογική συνείδηση.

_ τη διαμόρφωση πολιτών με διάθεση ενεργούς συμμετοχής στα κοινωνικά δρώμενα και διαφορετικές στάσεις και συμπεριφορές ως προς το περιβάλλον.

Έχουν διατυπωθεί και προτείνονται πολλές και διαφορετικές μέθοδοι σ' αυτό το θέμα, το οποίο τελικά ίσως είναι το βασικότερο, αφού αφορά στην υλοποίηση των σκοπών της Π.Ε. Οι μέθοδοι αυτές ομαδοποιούνται σε δύο μοντέλα, τα οποία σχηματοποιούν τους τρόπους εισαγωγής της Π.Ε. στο εκπαιδευτικό σύστημα. Σύμφωνα με την ορολογία που έχει επικρατήσει, το πρώτο μοντέλο ονομάζεται πολυεπιστημονικό ή μοντέλο εμβολιασμού και το δεύτερο διεπιστημονικό ή διακλαδικό.

Κατά το πολυεπιστημονικό μοντέλο τα στοιχεία της Π.Ε. ενσωματώνονται με τους κατάλληλους τρόπους σε μερικά ή όλα τα ήδη υπάρχοντα μαθήματα και εμβολιάζουν (διαποτίζουν) τα αναλυτικά προγράμματα. Πρόκειται για εξέταση επί μέρους θεμάτων που περιλαμβάνονται στα μαθήματα του προγράμματος με επαναδόμηση του περιεχομένου, έτσι ώστε, όχι μόνο να ενσωματωθεί η περιβαλλοντική διάσταση αλλά και να μετατοπισθεί το επικέντρο της διδασκαλίας σ' αυτήν.

Αντίθετα σύμφωνα με το δεύτερο μοντέλο, το διεπιστημονικό, η Π.Ε. οργανώνεται ως ένας ξεχωριστός τομέας. Οι διαφορετικοί επιστημονικοί κλάδοι (μαθήματα), συνεργάζονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να προκύψει ένα ξεχωριστό μάθημα με αυτοδυναμία και συγκεκριμένη διδακτέα ύλη ή ως ένας ολοκληρωμένος κλάδος διδασκαλίας.

Τα μοντέλα αυτά, παρόλο που εκ-

φράζουν δύο διαφορετικές αντιλήψεις ενσωμάτωσης της Π.Ε. στα εκπαιδευτικά συστήματα, δεν πρέπει να θεωρηθούν ως αντιτιθέμενα, αλλά ως συμπληρωματικά. Στην πραγματικότητα οι λύσεις που προτείνονται εκτείνονται προοδευτικά κατά μήκος μιας κλίμακας που ξεκινά από περιορισμένες και μονομερείς προσεγγίσεις (μοντέλο εμβολιασμού) και καταλήγει σε ολοκληρωμένες και ριζοσπαστικές εφαρμογές στα πλαίσια του διεπιστημονικού μοντέλου.

Η ανάλυση και αξιολόγηση των δύο προτεινόμενων μοντέλων οδηγεί στην εξακρίβωση των χαρακτηριστικών τους, (πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων) και τα οποία αποτελούν συγχρόνως και κριτήρια για την επιλογή τους στις διάφορες σχολικές βαθμίδες.

Παρακάτω αναφέρονται και αναλύονται συνοπτικά οι στρατηγικές εφαρμογής της Π.Ε., οι πρακτικοί δηλ. τρόποι μέσω των οποίων επιδιώκεται η υλοποίηση των αρχών και των στόχων της Π.Ε., τόσο σε γνωστικό, όσο και σε ψυχοκινητικό και πρακτικό επίπεδο. Οι προτεινόμενες μέθοδοι δεν πρέπει να θεωρηθούν ως αποκλειστικής εφαρμογής και μονοσήμαντης επίδρασης, η μια δηλ. δεν αποκλείει αλλά ούτε και προϋποθέτει την άλλη. Οι εκπαιδευτικοί που φιλοδοξούν να εφαρμόσουν προγράμματα Π.Ε. έχουν την ευχέρεια να επιλέγουν τη μέθοδο η οποία λειτουργεί αποτελεσματικότερα και προσαρμόζεται κατά τον καλύτερο τρόπο στις εκάστοτε συνθήκες.

- **Μέθοδος έρευνας μέσω υποβολής ερωτήσεων.**

Χαρακτηριστικό αυτής της μεθόδου είναι η ώθηση των παιδιών σε απαντήσεις με σκοπό την κατανόηση ενός

προβλήματος. Ένα θέμα-πρόβλημα τίθεται υπόψη των παιδιών, αναλύεται και διερευνάται συνολικά και συλλογικά.

- Πειραματική μέθοδος.

Μέσω μιας πειραματικής διάταξης δοκιμάζεται μια υπόθεση, επαληθεύεται ή απορρίπτεται, συνειδητοποιούνται και ελέγχονται παράμετροι που επηρεάζουν ένα περιβαλλοντικό φαινόμενο.

- Επισκόπηση απόψεων (σφυγμομέτρηση).

Τα όργανα που χρησιμοποιούνται στην περίπτωση αυτή είναι το ερωτηματολόγιο και η συνέντευξη. Η αξιολόγηση των απαντήσεων οδηγεί σε συμπεράσματα για τη γνώση, τα συναισθήματα και τις στάσεις σε συγκεκριμένα θέματα.

- Ανάλυση και μελέτη μια χαρακτηριστικής περίπτωσης.

Διερευνάται και αναλύεται, από περιβαλλοντική άποψη, ένα συγκεκριμένο θέμα, συνήθως από το άμεσο περιβάλλον των μαθητών. Συλλέγονται στοιχεία τα οποία αξιολογούνται ως προς τις πιθανές περιβαλλοντικές επιπτώσεις και προτείνονται λύσεις.

- Προσομοίωση.

Οι δραστηριότητες προσομοίωσης και τα παιχνίδια ρόλων βοηθούν στην αναπαράσταση (δραματοποίηση) ρεαλιστικών ή υποθετικών καταστάσεων στις οποίες εμπλέκονται γεωγραφικοί, βιολογικοί, κοινωνικοί, οικονομικοί κ.α. παράγοντες. Η όλη διαδικασία στηρίζεται στην ανάληψη από μέρους των μαθητών ρόλων που προσομοιάζουν με εκείνους της πραγματικότητας.

- Περιβαλλοντικά μονοπάτια.

Πρόκειται για μια οργανωμένη διαδρομή-εκπαιδευτική εκδρομή, σε φυσι-

κό ή δομημένο περιβάλλον κατά την οποία γίνεται συστηματική παρατήρηση των στοιχείων του περιβάλλοντος και σχετική επί τόπου συζήτηση. Τα περιβαλλοντικά μονοπάτια παρέχουν τη δυνατότητα για αποτελεσματικότερη και βαθύτερη γνώση του εγγύς αλλά και του μακράν ευρισκομένου περιβάλλοντος μέσω ημερήσιων ή πολυήμερων εκδρομών.

- Μέθοδος Projekt (διεκπεραίωσης ενός προγράμματος).

Από την ποικιλία των μεθόδων που συναντώνται στην Π.Ε. η περισσότερο διεπιστημονική και ολιστική είναι αυτή της διεκπεραίωσης ενός προγράμματος. Είναι η μέθοδος κατά την οποία ένα έργο σχεδιάζεται, διαμορφώνεται και εκτελείται από μία μαθητική ομάδα. Η μέθοδος Projekt προϋποθέτει και προωθεί την κατάργηση της κλασικής δομής της εκπαίδευσης και την απόρριψη των στεγανών που διαχωρίζουν τα διάφορα μαθήματα, τα οποία συνεισφέρουν στη διεκπεραίωση του προγράμματος που λειτουργεί ως πλαίσιο ενσωμάτωσης του περιεχομένου τους, με κύριο άξονα θέματα σχετικά με το περιβάλλον. Η μέθοδος αυτή πέρα από τις παιδαγωγικές αρετές της, υλοποιεί στο ακέραιο τις βασικές αρχές της Π.Ε. σύμφωνα με τις οποίες είναι μια εκπαίδευση μέσα στο περιβάλλον, που χρησιμοποιείται ως εργαλείο μάθησης, για το περιβάλλον δηλ. προάγει τη γνώση που αναφέρεται σ' αυτό και λειτουργεί υπέρ του περιβάλλοντος αφού αποσκοπεί στην εφαρμογή προγραμμάτων που θα συντελέσουν στη διατήρηση και την ποιοτική αναβάθμισή του.

Το βασικό ερώτημα που τίθεται, μετά την παρουσίαση των μεθόδων εφαρμογής της Π.Ε., είναι ποιές από αυτές

είναι οι πλέον κατάλληλες και ποιές θα προωθούνται έτσι ώστε η Π.Ε. να εκπληρώνει τους στόχους της. Τα κριτήρια επιλογής μιας στρατηγικής συναρτώνται και επηρεάζονται σε γενικές γραμμές από τη φύση του προς διερεύνηση θέματος, την ηλικία των μαθητών, το ψυχονοητικό τους επίπεδο, τα ενδιαφέροντά τους, τις δεξιότητες και ικανότητες τους και τις ιδιαιτερότητες του σχολικού, γεωγραφικού και κοινωνικού περιβάλλοντος.

Ανεξάρτητα όμως από τον τρόπο υλοποίησης της Π.Ε. και με δεδομένο ότι αυτή αποτελεί μια παιδευτική διαδικασία που στοχεύει τόσο στην απόκτηση γνώσης, όσο και κυρίως στην ανάπτυξη αξιών, στάσεων και δεξιοτήτων, είναι αναγκαίο να αρχίζει νωρίς, δηλ. από το Δημοτικό ή ακόμη από το Νηπιαγωγείο.

Η εισαγωγή της Π.Ε. και η υλοποίηση των στόχων της καθιστά αναγκαία, αλλά και ταυτόχρονα δημιουργεί τις προϋποθέσεις, για μια προσέγγιση διαφορετικού τύπου στα εκπαιδευτικά δεδομένα, με την επανατοποθέτηση και επαναπροσδιορισμό αξιών, ηθών και αρχών. Έτσι η Π.Ε. προωθεί μια παιδευτική διαδικασία που επιδιώκει να κάνει τη μάθηση περισσότερο σφαιρική, πιο αποτελεσματική και το κυριότερο συνειδητή όσον αφορά σε στόχους και σκοπούς. Ακόμη πιστεύεται ότι η μεθοδολογία της οδηγεί στην αυτοολοκλήρωση

και στη δημιουργία αρμονικών σχέσεων με το κοινωνικό και το φυσικό περιβάλλον, μέσα από τις αρχές της αυτοδιαχείρισης και της υπεύθυνης, συνειδητοποιημένης συμμετοχής, καθιστά το σχολείο και το σχολικό πρόγραμμα ενεργητικό και βιωματικό, άρα πιο ελκυστικό, ενώνει τη θεωρία με την πράξη, ενισχύει τις σχέσεις του σχολείου και του κοινωνικού περιβάλλοντος και δίνει στις σχέσεις δασκάλου - μαθητή μια εντελώς νέα διάσταση.

Είναι φανερό ότι η Π. Αγωγή, μέσω της Π.Ε., δεν αποτελεί ούτε απλή, ούτε εύκολη διαδικασία, πολύ δε περισσότερο δε διαθέτει μαγικές ικανότητες, έτσι ώστε, σε μικρό χρονικό διάστημα να μεταβάλλει τις στάσεις και τη συμπεριφορά των ανθρώπων απέναντι στο περιβάλλον.

Ανεξάρτητα όμως από τις δυσκολίες εφαρμογής της Π.Ε., η επίτευξη των στόχων της, δηλ. η διαμόρφωση συνειδητών πολιτών, με γνώσεις, ευαισθησία, φαντασία και επίγνωση των σχέσεων που τους συνδέουν με το φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον, έτοιμους να προτείνουν λύσεις και να μετέχουν στη λήψη και την εκτέλεση των αποφάσεων για την προστασία και την αναβάθμιση του περιβάλλοντος, αποτελεί την καλύτερη επιβράβευση του δασκάλου Π.Ε.

ΠΩΛΕΙΤΑΙ

Σπίτι με οικόπεδο 4 στρέμματα στην Κλειδωνιά (δίπλα στην Εθνική οδό), με δέντρα περιφραγμένα.

Πληροφορίες: Τηλ. 031 - 916636
0655 - 22617.

ΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ

ΣΤΗΝ ΚΟΝΙΤΣΑ

ROOMS FOR RENT

(500 μ. από την είσοδο στην πόλη)
Με θέρμανση, μπάνιο κλπ.

ΘΩΜΑΣ ΝΙΤΣΑΣ

Τηλ. 22065

ΜΙΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ 19ο ΣΤΟΝ 17ο ΑΙΩΝΑ**1. Η ανυπαρξία του ερευνώμενου αντικειμένου.**

Το ότι δυο-τρεις αιώνες πριν το περιβάλλον δεν τυχαίνει καμιάς μνείας και δεν είναι άξιο καμιάς μελέτης είναι το πρώτο κύριο χαρακτηριστικό της περιόδου που μελετάμε. Είναι γεγονός ότι στα προγράμματα σπουδών της εποχής εκείνης, απουσιάζει εντελώς η περιβαλλοντική διάσταση. Πουθενά δεν θα συναντήσουμε κάποια αναφορά για την φύση, την επαφή με τη φύση, την προστασία της φύσης κλπ. Φυσικά, δεν διαφεύγει της προσοχής μας ότι ακόμη και στις ημέρες μας, στην έκφραση του νομοθετικού πλαισίου της εκπαίδευσης, δια του Ν. 1566/85, απουσιάζει ως σκοπός της εκπαίδευσης η προστασία του περιβάλλοντος. Άρα τι να αναζητήσουμε σε μια σειρά αιώνων χαμένων μέσα στην ομίχλη της ιστορικής άγνοιας.

Συμπερασματικά, ο μαθητής του 17ου, 18ου και 19ου αιώνα δεν διδάσκεται την προστασία του περιβάλλοντος. Το ερώτημα, επομένως, που προκύπτει είναι το εξής: Έχει την εποχή εκείνη ανάγκη από τη διδασκαλία αυτού του αντικειμένου για να δράσει "οικολογικά".

Θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε το ζητούμενό μας μέσα από κάποια κείμενα της εποχής, καθώς και από κάποιες αναφορές, με τις οποίες θα προσπαθήσουμε να διελευκάνουμε το ζήτημα, αλλά και να θεσουμε έναν προβληματισμό.

2. Η "οικολογική συνείδηση" της χρονικής διάρκειας.

"Πλείστα όσο παραδείγματα ηδυνάμεθα έτι να φέρωμεν. Νομίζωμεν όμως

Θεμιστοκλής Χ. Γκόγκας

ότι τα ολίγα ταύτα αρκούσιν, όπως έκαστος εννοήση ότι η ωφέλεια, ήν νομίζει ότι προσποιείται καταστρέφων τα εν τοις αγροίς αυτού μικρά ζώα, είναι πολύ μικρά παραβαλλομένη με την ζημίαν, ήν συνεπάγεται η έλλειψις αυτών. Ο Θεός εδημιούργησεν έκαστον των ζώων επί σκοπώ τινί, και όπως χρησιμεύσει τούτο εις τι. Εάν τα μικρά ταύτα όντα δεν υπήρχον ηδύνατο άρα γε ο άνθρωπος να απολαμβάνη τοσούτους καρπούς εκ των αγρών και των φυτειών αυτού ; Εκ τούτου κατανοείται ότι ο άνθρωπος δεν πρέπει να καταστρέφει επί ματαίω και το ευτελέστερον των ζώων".

Η δομή του κειμένου είναι απλοϊκή και τα επιχειρήματα που παρατίθενται σαφή. Ωστόσο, αυτό που εντυπωσιάζει τον ερευνητή, είναι η πηγή από την οποία αντλήσαμε το απόσπασμα αυτό. Έχει, λοιπόν, παρθεί από την εφημερίδα "Ιωάννινα - Γιάνγια" του 1877. Πρόκειται για εφημερίδα που εκδιδόταν σε εβδομαδιαία φύλλα στα Γιάννενα, στις τέσσερις τελευταίες δεκαετίες του περασμένου αιώνα. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι είναι η εφημερίδα της Τουρκικής Διοίκησης του Βιλαετίου Ιωαννίνων και η θεματική της περιορίζεται σε τοπικά νέα, σε ειδήσεις από την Οθωμανική επικράτεια και σε οικονομικές ειδήσεις της εποχής. Παραθέσαμε αυτούσιο το απόσπασμα, κύριο θέμα του οποίου είναι "Ο μύρμηγξ", για τον οποίο αναλύσεται ολόκληρο το άρθρο, για να καταλήξει στην γενίκευση αυτή που μόλις διαβάσαμε. Ο ερευνητής της εφημερίδας καταπλήσσεται ασφαλώς από την εμβόλιμη αυτή παρουσία του μύρμηγγος σε μια πολιτική εφημε-

ρίδα, ανάμεσα στις ειδήσεις από τις μάχες στη Βοσνία και στα έργα και ημέρες του Σουλτάνου. Δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε αν και κατά πόσον αυτό απηχεί τις επίσημες θέσεις της Διοίκησης -μέσα στα πλαίσια μιας πολιτικής προστασία ορισμένων ειδών-, ωστόσο, δεν μπορεί να μην σταθούμε στο ετερόκλητο των πραγμάτων.

Θα πρέπει βέβαια να το θεωρήσουμε σαν μια πρώτη νύξη οικολογικής ενημέρωσης, έστω και εν τω γεννάσθαι. Επιπλέον δε, μπορούμε να την διαβάσουμε κάτω από το πρίσμα μιας πρώτης απόπειρας γενικότερης ενημέρωσης, ή σαν μια ένδειξη μεταστροφής προς ένα συγκεκριμένο τρόπο εγχάραξης συγκεκριμένων προτύπων συμπεριφοράς.

Αυτά σε πρώτη ανάγνωση γύρω από το πρώτο παράθεμα. Το δεύτερο κείμενο είναι μάλλον εντυπωσιακότερο: Το διαβάζουμε αυτούσιο.

"Επειδή τά τε ζώα και τα πτηνά από του Φεβρουάριου μέχρι της λήξεως Αυγούστου φροντίζουν περι της επαυξήσεως του είδους των, λιάν δε σκληρόν και κατατρεπτικόν αποβαίνει εις ταύτα να φονεύονται κατά την εποχήν ταύτην, απαγορεύεται μέχρι λήξεως Αυγούστου το κυνήγιον, όστις δε ήθελε φοραθή κυνηγών θέλει τιμωρείσθαι [...] επί του αντικειμένου δε τούτου εδώθησαν αι δέουσαι διαταγαί εις την αστυνομίαν όπως αναζητή και συλλαμβάνει τους κατα την εποχήν ταύτην κυνηγούντας. Προς γνώσιν λοιπόν εκάστου κοινοποιείται τούτον".

Το δεύτερο απόσπασμα παρατίθεται από την ίδια εφημερίδα πλησιάζοντας -προς τα πίσω- τα μέσα του αιώνα. Αν το προηγούμενο της εμβολής ενός άρθρου για τα μερμήγγια σε πολιτική εφημερίδα μας εκπλήσσει, την ίδια έκπληξη

θα συναντήσουμε και εδώ. Πρόκειται για μια επίσημη ανακοίνωση της Πολιτικής Διοίκησης του Βιλαετίου Ιωαννίνων.

Το κείμενο αυτό μας κάνει σκεπτικότερους. Γιατί να κόπτεται η τουρκική εξουσία για τα θηράματα, σε τέτοιο βαθμό μάλιστα ώστε να απαγορεύει το κυνήγι επί επτά ολόκληρους μήνες; Η ανακοίνωση της απαγόρευσης, η αιτιολόγησή της η υπόμνηση περί τιμωρίας (στα μέσα του 19ου αιώνα στις τουρκικές φυλακές των Ιωαννίνων...), είναι νομίζουμε χαρακτηριστικά σημάδια ότι το ζωικό περιβάλλον δεν είναι έρμαιο της βούλησης του οιοδήποτε κυνηγού. Ακόμη δε περισσότερο που αυτά συμβαίνουν σε μια εποχή που δεν αναφύεται ακόμη η αθλητική ή μη επένδυση του κυνηγού (σπόρ!). Κάθε παραλληλισμός με την εποχή μας πιστεύουμε ότι είναι περιττός!

Τρίτο κείμενο:

"Ο ηγούμενος Γρηγόριος [...] μας διηγήθηκε σχεδόν κλαίγοντας την καταστροφή μιας συστάδας δένδρων, κάτω από τα οποία έπαιρνε τον μεσημεριάτικο ύπνο του. Υπέμεινε την κοπή τους, για να κάνουν τα κουφώματα στο σεράι του Βεζύρη. Τα καημένα αυτά δένδρα, είχαν ηλικία δύο περίπου αιώνων: τις γιορτινές μέρες χόρευαν κάτω από τον ίσκιο τους· είχε δει το γέρο πατέρα του να κάθεται στις ρίζες τους, του έφερναν αναμνήσεις τόσο αθώες, στιγμές τόσο ευτυχισμένες, που έννοιωσα να σκιρτά η καρδιά μου ακούγοντάς τον. Και ποιός άνθρωπος γεννημένος στην εξοχή, δε γνώρισε αυτή τη γοητεία, τη δεμένη με τους συντρόφους της παιδικής του ηλικίας; Ποιός με αγάπη δεν θυμάται τις γέρικες καστανιές του νεκροταφείου και το καμπαναριό του χω-

ριού του;".

Βρισκόμαστε στον Φεβρουάριο του 1806. Ο αφηγητής είναι ο Πουκεβίλ, πρόξενος της Γαλλίας στην αυλή του Αλή Πασά, ο δε Γρηγόριος είναι ο ηγούμενος της μονής του Προφήτη Ηλία στη Ζίτσα. Ο ηγούμενος θρηνεί καιρό μετά την καταστροφή των δένδρων, και όλα αυτά διεκτραγωδούνται μόλις δύο παραγράφους πιο κάτω από το σημείο που ο Πουκεβίλ θαυμάζει την πλούσια βλάστηση της περιοχής γύρω από την μονή. Τόσο σπουδαία έλλειψη συνέπληξαν τα λίγα αυτά δένδρα;

Και ας πάμε λίγο πιο πίσω, στα μέσα του 18ου αιώνα, όπου μέσα από τις μαρτυρίες ξένων περιηγητών φθάνει ως τις μέρες μας η ετήσια συνήθεια των νομαδικών πληθυσμών των βουνών μας. Μετά τον Αη-Δημήτρη και ενώ ετοιμάζονται να κατεβούν στα χειμαδιά, πυρπολούν την περιοχή που μέχρι τότε κατοικούν και αναχωρούν. Το σκεπτικό τους είναι απλό και σαφές: Οι κλιματολογικές συνθήκες θα εμποδίσουν την εξάπλωση της πυρκαϊάς σε ανεξέλεγκτες διαστάσεις, ενώ παράλληλα η μακρά περίοδος που ο τόπος θα παραμείνει ανέπαφος από βόσκηση, βοηθάει στην αναβλάστηση, ώστε επιστρέφοντας με τον Αη-Γιώργη βρίσκουν τα βοσκοτόπια τους ανανεωμένα.

Περίπου το ίδιο συμβαίνει και σήμερα, μόνο που μεταβλήθηκαν τόσο οι προθέσεις όσο και οι ημερομηνίες!

Και ας φθάσουμε στα Γιάννενα, όπου από τα μισά του 17ου αιώνα- οπότε φθάνουν οι πρώτοι Ευρωπαίοι περιηγητές- μέχρι τις αρχές του 19ου αιώνα, έχουμε τα εξής δεδομένα (παρασιώπουμε τα θετικά σχόλια διότι δεν είναι του παρόντος και περνάμε στα αρνητικά): οι δρόμοι είναι σκοτεινοί, πολλά

από τα σπίτια είναι μισοερειπωμένα, το παζάρι χαρακτηρίζεται από μια αταξία, επικρατεί ένα πλανώμενο κλίμα φόβου (ιδίως τις μέρες του Αλή), οι τοίχοι των πανδοχείων είναι καπνισμένοι, ... και άλλα τέτοια. Ίσως παρατίθενται και πολλά καθ' υπερβολή, μόνο που δεν θα διαπιστώσουμε πουθενά ότι η πόλη είναι ρυπαρή. Κανένας, στο διάστημα αυτών των 2-3 αιώνων δεν θίγει θέμα απορριμμάτων! Δεν διανοούμεθα ασφαλώς ότι στα 1800 λειτουργούσε υπηρεσία καθαριότητας!

Θέλετε να κάνουμε μια σύγκριση με τα τωρινά; Είναι κοινό μυστικό ότι οι ρεματιές γύρω από τα χωριά μας γεμίζουν σκουπίδια με ρυθμό αντιστρόφως ανάλογο του ρυθμού ελάττωσης του πληθυσμού!

3. Γιατί σταματούμε στον 17ο αιώνα;

Στην αντίστροφη προς τον χρόνο πορεία μας κάπου πρέπει να θέσουμε ένα τέρμα. Είναι βέβαιο ότι οι συλλογικές νοοτροπίες διατηρούνται αναλλοίωτες. Πιστεύουμε ότι και η στάση του ανθρώπου απέναντι στη φύση διατηρείται σταθερή, έτσι, όπως την περιγράψαμε με αυτά τα λίγα παραπάνω. Ωστόσο, εάν θέλουμε να είμαστε συνεπείς έναντι της Ιστορίας, θα πρέπει να σταματήσουμε στο σημείο που σταματούν και οι πηγές μας. Ο 17ος αιώνας αποτελεί έτσι ένα όριο, από το οποίο και μετά αρχίζει η τεκμηριωμένη ιστορική γνώση, ενώ προγενέστερα η υπόθεση του ιστορικού δεν μπορεί να υποκαταστήσει την αναπαρξία πηγών.

4. Ο άνθρωπος είναι εντός του οικονομικού συστήματος. Επομένως, ο,τιδήποτε και να πράξει δεν διαταράσσεται η ισορροπία.

Επιμύθιο μετά από όσο προαναφέρ-

θηκαν: Ο άνθρωπος είναι μια μονάδα που εντάσσεται μέσα στο οικοσύστημα. Είναι ένα τμήμα του συστήματος αυτού και βρίσκεται πλήρως εναρμονισμένος με τη φύση. Για το λόγο αυτό δεν χρειάζεται οι μαθητές να διδαχθούν την περιβαλλοντική αγωγή. Για τον ίδιο λόγο οι πολιτικές εφημερίδες παρεμβάλλουν στοιχεία για την αλυσίδα του οικοσυστήματος (έστω και αν οι όροι αυτοί είναι άγνωστοι ακόμη τότε). Για τον ίδιο λόγο ο ηγούμενος θρηνεί τα λίγα δένδρα που έχασε, έστω κι αν αυτά δεν αποτελούν παρά ένα μικρό τμήμα του δάσους που τον περιβάλλει. Η αναπόληση του Πουκεβίλ είναι χαρακτηριστική: "Ποιός άνθρωπος γεννημένος στην εξοχή, δε γνώρισε αυτή τη γοητεία...".. Οι νομάδες της Πίνδου ξέρουν να διατηρούν την ισορροπία του συστήματος, ακόμη κι όταν μεταχειρίζονται τη φωτιά, την οποία σήμερα τρέμουμε...!

Ο F. Braudel, στη "Μεσόγειο" του, εγκλείει σε μια φράση όλο το πλέγμα των σχέσεων ανάμεσα στον άνθρωπο της εποχής εκείνης και το περιβάλλον του: "Βρισκόμαστε μπροστά σε μια δύσκολη, συχνά αβέβαιη ζωή που εξισορροπείται εν τέλει συστηματικά εις βάρος του ανθρώπου καταδικάζοντάς τον σε μια ατέλειωτη εγκράτεια. Για κάποιες ώρες, κάποιες ημέρες με φαγοπότι (και ούτε καν), για χρόνια, για γενιές επιβάλλεται σκληρή δίαιτα".

Ατυχώς, το τμήμα της κυριαρχίας επί της φύσης, είναι η σταδιακή εκπαράθυρωση του ανθρώπου από το οικοσύστημα, αλλά και η απομάκρυνσή του ολοένα και περισσότερο. Συνεπώς, εκεί που ο άνθρωπος ήταν συμμετοχος με τη φύση, κάποια στιγμή βρέθηκε στην μάλλον άβολη θέση του θεατή, απ' όπου περιορίζεται να παρατηρεί εκ του

μακρόθεν τα τεκταινόμενα, πασχίζοντας να επινοήσει λύσεις μέσω φίλτρων, καταλυτών και κωμικοτραγικών (κατά Μάργαρη) δένδρομυτεύσεων!

4.1. Ποιές είναι οι αιτίες αυτής της εκπαράθυρωσης;

Ενδεικτικά και αναφορικά μόνο θα σας τις απαριθμήσουμε, καθώς υπάρχουν άλλοι πολύ αρμοδιότεροι από μας να το πράξουν. Έτσι, έχουμε ως κύριες αιτίες της απομάκρυνσης από το οικοσύστημα.

4.1.1. τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής, με την υπεράντληση πηγών και την κατάχρηση πρώτων υλών.

4.1.2. την μεταβολή των κοινωνικών δομών, αστικοποίηση κλπ. και

4.1.3. το δημογραφικό φαινόμενο, με την επελαύνουσα έκρηξη στις χώρες του νοτίου ημισφαιρίου.

Κάποια απ' αυτά ήταν αναπόφευκτα. Κάποια άλλα όχι. Μόνο που ίσως τα πράγματα θα ήταν διαφορετικά αν οι σχέσεις ανθρώπου - φύσης παρέμεναν αδιατάρακτες, όπως στην αέναη ροή των αιώνων μέχρι τώρα. οι υποθέσεις αυτού του είδους βέβαια δεν προσιδιάζουν στον επιστημονικό λόγο, γι' αυτό και δεν συνεχίζουμε.

4.2. Επιπλέον, ολοένα και απομακρύνεται, Η φύση καθίσταται αόριστη.

Κλείνουμε με μια προσωπική μας διαπίστωση, η οποία αποτελεί προσεχές ερευνητικό μας ζητούμενο. Μελετώντας τα βιβλία "Η Γλώσσα μου" των τάξεων του δημοτικού σχολείου, παρατηρούμε ότι τα κείμενά των είναι δύο ειδών: τα λογοτεχνικά και τα "κατασκευασμένα" από την συντακτική ομάδα. Κάνοντας μια ποιοτική ανάλυση περιεχομένου στις λέξεις που σχετίζονται με την χλωρίδα διαπιστώνουμε τα εξής:

Για μεν τα κατασκευασμένα από την συντακτική ομάδα κείμενα η φύση παρουσιάζεται με κατάχρηση των λέξεων "δένδρα, φύλλα, κλωνάρι ή κλαριά, χορτάρι, θάμνος κλπ". Παρουσιάζεται έτσι η φύση μέσα από μια αοριστία. Κάποια δένδρα, ή φυτά, ή χορτάρια. Ανίθεται, στα λογοτεχνικά κείμενα η φύση είναι συγκεκριμένη, έχει όνομα:

κυκλάμινα (Ρίτσος)
παπαρούνες (Βενέζης)
φτελιόβεργα, πεύκος
(Λ. Ακρίτας)
κρίνα (Βάρναλης)
φτελιόβεργα, πεύκος
(Κρουσάλλης)

ΒΙΝΤΕΟΤΑΙΝΙΑ

διάρκειας 40 λεπτών.

1. Με τις υπέροχες οροσειρές της Τύμφης και τις χαράδρες Αώου και Βίκου.

2. Την Κόνιτσα και τ' αρχοντικά της, το Γαναδιό, την Καστάνιανη, την Πυρσόγιαννη.

3. Καγιάκ στον Αώο και στο Βοϊδομάτη.

Αποστέλλεται ταχυδρομικώς. Στο εσωτερικό 6.000 δραχ. + τα ταχυδρομικά.

Εξωτερικό 30 δολ. U.S.A. ταχυδρομικά ή 50 μάρκα.

Παραγγελίες - Πληροφορίες
STUDIO

Μπάμπης Κόνιτσα

Τηλ. 0655: 22350

23101 - 22389

κυπαρίσσι (Κουτσοχέρας)
οξιές, κουκουνάρια, ρετσίι, βελανιδιές, πουρνάρια, κάστανά, κισσός Γιάν Τέιλορ

τουλίπες (Κρόκος) κλπ.

Δεν συνεχίζουμε. Η παράθεση των αναφορών στο βασίλειο των φυτών και στα ονόματα των συγγραφέων και ποιητών είναι μάλλον κουραστική. Άλλωστε ξεφεύγουμε από τους σκοπούς του παρόντος. Αν προσθέσαμε και την τελευταία αυτή παράγραφο, είναι για να υποδηλώσουμε ένα τελευταίο ερώτημα:

Μήπως ακόμη εξακολουθούμε να απομακρυνόμαστε;

ΠΩΛΕΙΤΑΙ

Αγροτεμάχιο 17,5 στρεμ. πλησίον της Εθνικής Οδού στην Κόνιτσα.

Πληροφορίες:

Τηλ. 0655-22412

ΕΦΗ ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗ. ΥΠΕΥΘΥΝΗ Π.Ε. Β/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ

ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΣΤΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ "ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ"

ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ ΣΤΗΝ ΚΟΝΙΤΣΑ 7/12/94.

"ΜΙΑ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ**ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ**

Τη σχολ. χρονιά 1989 - '90, δύο καθηγήτριες του 7ο Γ/σίου Ιωαννίνων, συνεργαστήκαμε με το τμήμα Β2 του σχολείου μας και εφαρμόσαμε πρόγραμμα Π.Ε. με θέμα "ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΜΑΣ".

Η επιλογή του θέματος έγινε από τα ίδια τα παιδιά με τα εξής κριτήρια: ο χώρος ήταν προσιτός, υπήρχε πλούσια βιβλιογραφία, είχαν τη δυνατότητα συχνών επισκέψεων, το θέμα παρουσίαζε έντονο ιστορικό και κοινωνικό ενδιαφέρον και έκριναν ότι μέσα από τη μελέτη του συγκεκριμένου θέματος θα προσέφεραν κάτι στον ευαίσθητο και ιδιόμορφο αυτό χώρο του Κάστρου μας.

Ο δικός μας στόχος εκτός από την ευαισθητοποίηση, την ενεργοποίηση και την ανάπτυξη της υπευθυνότητας, ήταν και η γνωριμία των παιδιών με την ιστορία της πόλης, η γνώση των προβλημάτων του συγκεκριμένου χώρου και η ενίσχυση του δεσμού της νέας γενιάς με την παράδοση του τόπου.

Ακόμη θέλαμε να δούμε πως διαμορφώνονται οι σχέσεις παιδιών και καθηγητών, καθώς και των ίδιων των παιδιών μεταξύ τους, μέσα από έναν διαφορετικό τρόπο διδα-

σκαλίας, ο οποίος στηρίζεται όχι στην προσφορά έτοιμων γνώσεων, αλλά στην έρευνα, στο μεράκι, στην οργανωτική τους ικανότητα, καθώς και πώς είναι δυνατόν να αξιοποιηθούν και να ενισχυθούν οι ιδιαίτερες ικανότητες των παιδιών που αφορούν στην κοινωνικοποίησή τους, την ανάπτυξη πρωτοβουλιών, καλλιτεχνικές δεξιότητες, η εύρεση εναλλακτικών λύσεων, το άνοιγμα του σχολείου στο φαινόμενο ζωή κ.ά.

Στα παιδιά τονίστηκε ιδιαίτερα ότι το περιβάλλον αποτελεί μια αδιάρρηκτη ενότητα φυσικού χώρου και ανθρωπίνου στοιχείου και στη συγκεκριμένη περίπτωση το Κάστρο μας δεν είναι μόνον ένας ιστορικός χώρος, αλλά ένας ζωντανός οικισμός και η ύπαρξη των μνημείων καθορίζει τη ζωή και τη συμπεριφορά των κατοίκων.

Η προσπάθειά μας ξεκίνησε από τον Οκτώβρη και ολοκληρώθηκε στο τέλος Μαΐου και αυτό υπαγορεύτηκε τόσο από το εύρος του αντικειμένου και τις δυσκολίες που παρουσίαζε, καθώς και από το δεδομένο ότι μία ολοκληρωμένη και συστηματική εργασία απαιτεί ικανό χρόνο.

Τα παιδιά πράγματι αφιέρωσαν όλο τον ελεύθερο χρόνο τους (Σαββατοκύριακα, διακοπές Χριστου-

γέννων και Πάσχα, σχολικούς περιπάτους κλπ.), κάνοντας κατά ομάδες συχνές επισκέψεις στον συγκεκριμένο χώρο και συλλέγοντας πληροφορίες και από υπεύθυνες πηγές και από μαρτυρίες των κατοίκων του κάστρου, πάντα φυσικά με τη συνοδεία και καθοδήγησή μας.

Για τη συλλογή του υλικού χρησιμοποιήθηκαν εκτός από τη βιβλιογραφία, φωτογραφικές μηχανές και κασετόφωνο.

Δυσκολίες και προβλήματα αντιμετώπισαν οι μαθητές

α) στα πρώτα βήματα της ομαδικής εργασίας από παιδιά που χαρακτηρίζονταν από δειλία και αντικοινωνικότητα αρνούσαν να συμμετάσχουν στην εργασία ή δημιουργούσαν προβλήματα συνεργασίας. Ξεπεραστήκαν με την παρότρυνση τη δική μας, αλλά και από την προθυμία και το ζωηρό ενδιαφέρον των συμμαθητών τους.

β) Αντιμετώπισαν προβλήματα στη συστηματοποίηση και οργάνωση του υλικού δεδομένου ότι λόγω του νεαρού της ηλικίας δεν διέθεταν αφαιρετική ικανότητα και ανεπτυγμένη κρίση. Ξεπεράστηκαν όμως και αυτά χάρη στο διάλογο που αναπτύχθηκε με τη βοήθειά μας ανάμεσα στις ομάδες και έφτασαν στην διατύπωση προτάσεων που κάθε άλλο παρά ανωριμότητα δείχνουν.

Στο τέλος παρουσίασαν την εργασία μας και εντυπωσίασαν τους πάντες.

Η εργασία μας περιελάμβανε 10 μέρη τα εξής:

- 1) Σύντομη ιστορική αναδρομή.
- 2) Ξενάγηση στο Κάστρο
- 3) Εξωτερικός περίβολος
- 4) Η ακρόπολη του Ασλάν Τζαμιού
- 5) Η ακρόπολη του Ιτς Καλέ
- 6) Η καστροπολιτεία
- 7) Το Κάστρο σήμερα
- 8) Διαπιστώσεις που προέκυψαν από τις περιηγήσεις μας στο κάστρο
- 9) Συνεντεύξεις με διάφορους φορείς

10. Προτάσεις μαθητών

Τα κείμενα συνοδευόταν από 2 διαφάνειες με τοπογραφικά του κάστρου, οι οποίες ήταν κατάλληλα χρωματισμένες και τις προβάλαμε σε όλη τη διάρκεια της παρουσίας, 79 slides και 16 αφίσσες που φιλοτέχνησαν τα παιδιά με σκίτσα, φωτογραφικό υλικό και διαπιστώσεις που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της έρευνας καθώς επίσης και με τις προτάσεις τους.

Είμαι σίγουρη ότι θα εκτιμούσατε περισσότερο τη συγκεκριμένη εργασία αν την παρακολουθούσατε από τους ίδιους τους μαθητές χάρη στη ζωντάνια, την ικανοποίηση της ολοκλήρωσης των προσπαθειών τους, την αγάπη που ένιωσαν για το Κάστρο, μια δική τους περιοχή αλλά άγνωστη στην ουσία μέχρι πριν.

Δε θα ξεχάσω την απάντηση των μαθητών σε τυχαία ερώτηση ραδιοφωνικού σταθμού ότι θάθελαν να μείνουν στο Κάστρο και ν' αγωνιστούν για τα προβλήματα που διαπίστωσαν.

Η ΔΟΞΑΣΜΕΝΗ ΚΟΙΛΑΔΑ (Η λεκάνη του Αώου)

(Μέρος 45ο)

(συνέχεια του προηγούμενου) του Ηλ. Ε. Παπαζήση

Κάναμε μια σύντομη αναδρομή στην ιστορία. Εξιστορήσαμε γεγονότα που αποδεικνύουν ότι η Κοιλάδα του Αώου, η Αρχαία Παραναία, από τους αρχαιοτάτους χρόνους, υπήρξε περιοχή με μεγάλη στρατιωτική σημασία.

Η γεωφυσική διαμόρφωση του εδάφους της και η θέση της συνετέλεσαν σ' αυτό. Γι' αυτό το λόγο πολλές φορές έγινε το θέατρο πολέμων. Διεξήχθησαν μέσα σ' αυτή μάχες σκληρές, μάχες αιματηρές, μάχες αποφασιστικές που έκριναν όχι μόνο την έκβαση του πολέμου, αλλά και την τύχη ολόκληρων λαών.

Διαπιστώθηκε ακόμη, ότι η Κοιλάδα αυτή του Αώου, και συνέχεια η οροσειρά της Πίνδου και οι οροσειρές της Μακεδονίας, ήταν κατοικημένες με κατοίκους προϊστορικά εγκατεστημένους. Και ότι εκείνοι, που αναμφισβήτητα, ήταν ελληνικής καταγωγής ζούσαν στα βουνά αυτά ιδιάζοντα βίον. Ασχολούνταν με την κτηνοτροφία, υλοτομία, κυνήγι και όπου ήτο δυνατό και με τη μικρογεωργία. Ζούσαν με τον αρχέγονο τρόπο σε διεσπασμένους οικισμούς και αγροικίες. Διοικούντο σε μικρές τοπικές ηγεμονίες. Κάθε κοιλάδα αποτελούσε ένα αυτόνομο Κράτος, μια Πατριά, μια φυλή. Απ' τήν ονομασία δε της περιοχής που κατοικούσαν πήραν και το όνομά των (Τυμφαίοι απ' την Τύμφη, Λυγγιστές απ' το όρος Λύγγος, Παραναίοι απ'

το ποταμό Αώο που όπως είδαμε λέγονταν άλλοτε Αύος ή Αίας κ.τ.λ.).

Ότι, κατά την μακραίωνα κυριαρχία των Ρωμαίων, οι ορεινοί αυτοί πληθυσμοί χρησιμοποιήθηκαν απ' τους κατακτητές ρωμαίους στην εσωτερική ασφάλεια της χώρας. Επιστρατεύθηκαν, όσοι απ' αυτούς μπορούσαν να φέρουν όπλα και τοποθετήθηκαν φύλακες στις διόδους, στενωπούς και κλεισωρίες των ψηλών βουνών. Έγιναν με την πάροδο του χρόνου υπάλληλοι του απέραντου Ρωμαϊκού Κράτους με κύριο σκοπό την τήρηση της ησυχίας και της τάξης.

Ότι, η ιδιότης των αυτή τους ανάγκαζε να έρχονται σ' επαφή με τις Ρωμαϊκές Αρχές και απ' την επαφή αυτή, οι ορεσίβιοι αυτοί ελληνικοί πληθυσμοί, έπαθαν γλωσσικόν τραυματισμόν (εκλατινισμόν) γιατί η ομιλουμένη γλώσσα των ήτο το μόνο οργανικό μέσο που συνεννοούνταν με τους ρωμαίους. Εισέδυσαν δηλαδή στην ομιλουμένη ελληνική γλώσσα των ορεσίβιων πληθυσμών πολλές λατινικές λέξεις που συγχωνεύθηκαν και αφομοιώθηκαν μ' αυτή στην πάροδο του χρόνου. Έτσι δημιουργήθηκε απ' την ανάμειξη αυτή των λέξεων, τον γλωσσικό τραυματισμό που είπαμε, η τοπική διάλεκτος, η λεγόμενη Ελληνοβλαχική ή Κουτσοβλαχική, στην οποία οι περισσότερες λέξεις των, δεν παύει η ρίζα των να είναι ελληνική.

Μ' αυτό τον τρόπο λοιπόν οι ολοκληρωματικά έλληνες ορεσίβιοι αυτοί πληθυσμοί οι οποίοι κατά τον Αριστοτέλη αποτελούσαν την Αρχαία Ελλάδα, έχασαν την ομιλουμένη ελληνική γλώσσα των. Όπως όμως αποδείχθηκε δεν έχασαν και το αίμα των, το Έθνος. Γιατί, παρά τον γλωσσικό τραυματισμόν των, παρέμειναν έλληνες. Εκράτησαν τα πατροπαράδοτα ήθη και έθιμα. Ελάτρευσαν τον ελληνοχριστιανικό πολιτισμό. Ηγάπησαν την Ελλάδα περισσότερο από κάθε άλλον. Την υποστήριξαν ολόψυχα για την επιβίωσή της, την αναδειξή της, με τα όπλα, το χρήμα, τα γράμματα.

Ότι, ήταν γραπτό, ο τόσο εθνικά υγιής και αποδοτικός ελληνοβλαχικός αυτός πληθυσμός, περί τα μέσα του 19ου αιώνα, να υποβληθεί σε μια σκληρή δοκιμασία. Εκ του μηδενός δημιουργήθηκε το "Κουτσοβλαχικό ζήτημα" το οποίο αναστάτωσε τους Κουτσοβλάχους, και εθνικά προβλήματα στην Ελλάδα έφερε. Διέλαμψε όμως απ' το ζήτημα αυτό που παρουσιάσθηκε, και η αδιάψευστη αλήθεια. Ότι, οι Κουτσόβλαχοι είναι Έλληνες. Καμμιά σχέση έχουν με τους λαούς ξένων κρατών, με λαούς, μη ελληνικούς. Κανένας δεν μπορεί να αφαιρέσει απ' την καρδιά των το ελληνικό αίσθημά των. Ν' αποσπάσει την Ελλάδα απ' την καρδιά των. Αγωνίσθηκαν για τα ελληνικά ιδεώδη με θάρρος, αποφασιστικότητα, πατριωτισμό, αυτοθυσία.

Για την εθνική δραστηριότητα, ε-

θνοπρεπή και πατριωτική στάση των ελληνοβλάχων Κουτσοβλάχων και τους αγώνες αυτών κατά της ρουμανικής προπαγάνδας, ο συνετός και συγκρατημένος πολιτικός Σοφοκλής Βενιζέλος εις τον πρόλογον που έγραψε στο βιβλίο του κ. Αβέρωφ "Η Πολιτική πλευρά του Κουτσοβλαχικού Ζητήματος" λέγει τα εξής: "... Αλλά προλογίζων το βιβλίο τούτο του αγαπητού συνεργάτου μου εις δυσχερείς πολιτικούς αγώνες, θα διέπραττον παράλειψιν, εάν δεν προσέθετα μίαν παράγραφον δια να είπω τούτο: Λαμβάνοντες υπ' όψιν την σοβαρότητα του ζητήματος, την ιδιικήν μας αδιαφορίαν, την συστηματικήν και ενίοτε σκληρήν εργασίαν των άλλων, οφείλομεν να είμεθα ευτυχείς διότι ο επικίνδυνος πολλαπλασιασμός του μηδενός, τον οποίον προηγουμένως ανέφερα δεν έλαβε μεγαλυτέρας διαστάσεις. Τούτο το χρωστούμεν αναμφισβητήτως εις τον θαυμαστόν πατριωτισμόν, εις την ευφυά αντίδραση και εις τους θαρραλέους αγώνες αυτών τούτων των Ελλήνων Κουτσοβλάχων, αγώνες εις τους οποίους ούτοι απεδύθησαν μόνοι, ακαθοδήγητοι και παλαίοντες συχνά εναντίον πανισχύρου ξένου δυνάστου. Αισθάνομαι δι' αυτό την υποχρέωσιν να τους εκφράσω εδώ τον θαυμασμόν μου και την ευγνωμοσύνην μου, διότι παρά τας αντιξοότητας, εκράτησαν πάντοτε τόσον υψηλά την φωτεινήν δάδα του Ελληνισμού".

Σοφοκλής Βενιζέλος

(συνεχίζεται)

Η εκπαίδευση στην Κόνιτσα και τα χωριά της μετά την Αλωση (1453) και μέχρι του 1913.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΟΥ

Ιωάννη Β. Τσάγκα

Από τα τέλη του 19ου αιώνα η αγωγή του λαού γίνεται δική του υπόθεση, εκλαϊκεύεται και τα κοινά σχολεία εξελίσσονται σε όλα τα χωριά σε Δημοτικά και Αστικές σχολές. Από το 1850 γράφει ο ηπειρωτογράφος Χ. Σούλης όλα σχεδόν τα χωριά της Ηπείρου έχουν Δημοτικά σχολεία τα οποία μετά την απελευθέρωση βρίσκονται υπό τον έλεγχο και τη φροντίδα του Ελληνικού κράτους.²⁸ Τα ηπειρώτικα σχολεία στους χρόνους της Τουρκοκρατίας, η οποία διαρκεί μέχρι το 1913 ενισχύονται οικονομικά από τους πλούσιους ομογενείς και φιλοπάτρισες Ηπειρώτες όπου γης, και τους Φιλεκπαιδευτικούς Συλλόγους των Ηπειρωτών στην Πόλη και την Αθήνα.²⁹ Παρ' όλα τα παραπάνω αναφερθέντα για τη θετική προσφορά των Μοναστηριών της επαρχίας Κονίτισης στην εκπαίδευση και αγωγή του λαού υπάρχει και η άλλη πλευρά, η οποία διαμαρτύρεται για την μη συνδρομή των κατά καιρούς υπευθύνων των μοναστηριών και της Εκκλησίας στην αγωγή και μόρφωση των νέων της Ηπείρου. Η διαμαρτυρία αυτή έχει σημασία γιατί προέρχεται από ένα διακεκριμένο δάσκαλο της εποχής εκείνης, αλλά πρέπει να κριθεί ως υπερβολική και ως απαράδεκτη γενίκευση μεμονωμένων περιπτώσεων, γιατί είναι πανθομολογούμενο ότι τα μοναστήρια σ' ολόκληρη την Ελλάδα και όχι μόνο στην Επαρχία Κονίτισας είχαν αναλάβει ένα πολυποίκιλο ρόλο θρησκευτικό-εθνικό-κοινωνικό-παιδευτικό. Γράφει ο Κοσμάς Θεσπρωτός, ο οποίος εργάστηκε ως δάσκαλος στα σχολεία της Κονίτισας. "Η Ήπειρος έχει πολλά Μοναστήρια και μερικά με υποστατικά καλά ακίνητα και κινητά κατά το μάλλον ή ήττον εις Άρταν, Ιωάννινα, Ζαγόρι, Πωγωνιανήν, Κόνιτζαν, Ζαγόριαν, Αργυρόκαστρον, Λιντζουριαν, Δρυϊνούπολιν, Δέλβινον, Τζαμουριάν κι Παραμυθιαν... Εις Κόνιτζαν του Στομίου, Μόλιστας, Φούρκας, Σαμαρίνας, Ζέρμας, Στρατζιανης έξι (6)... Πλήν η Ήπειρος καμμίαν ωφέλειαν απ' αυτά δεν απολαμβάνει τα εισοδήματα των χάνονται ματαίως τα καταδαπανούν καλόγηροι ανοικονόμοι, δεισιδαίμονες, αμαθείς και κατά δύναμιν έκαμνον μιαν συνεισφοράν τουλάχιστον εδύναντο να συσταθούν εις την Ήπειρο Σχολεία της Αλληλοδιδασκτικής και Ελληνικά εις πολλά μέρη και φωτιζόμενοι οι νέοι της Ηπείρου, ήθελε έβγουν από το σκότος και που λαβύρινθον της αμαθείας και βαρβαρότητας. Είθε η θεία Πρόνοια να φωτίση του Αρχιερείς της Ηπείρου και τους άλλους όσοι έχουν δύναμιν πολιτικήν, να θεμελιώσουν ένα ευσεβές και φιλόανθρωπον έργον".³⁰

Στην επαρχία Κονίτισας στους χρόνους της Οθωμανικής κυριαρχίας διατηρούσαν σύμφωνα με στοιχεία που βρήκαμε από την μέχρι τώρα έρευνα μας τα παρακάτω χωριά και πόλεις.

ΚΟΝΙΤΣΑ. Στην πολίχνη της Κονίτισας, της οποίας οι κάτοικοι είναι αυτόχθο-

νες Ηπειρώτες "προ ικανών ετών διατηρούσε σχολήν Ελληνικήν".³¹

Πριν την απελευθέρωση η Κόνιτσα ήταν έδρα υποδιοίκησης και υπαγόταν στην Επισκοπή Βελλάς και Κονίτσης είχε δε επτά χιλιάδες κατοίκους κυρίως χριστιανούς. Στην Κόνιτσα κατοικούσαν και Μωαμεθανοί (Καραμουράται) που ήταν απόγονοι αυτών που βοήθησαν τον Μουράτ Β' να υποδουλώσει την Ήπειρο. Αυτοί έμεναν στα τιμάρια που τους δώρησαν οι Κονιτσιώτες.³²

Στο Άνω Βαρόσι της Κόνιτσας, λειτούργησε σχολείο πριν το 1700.³³ Έφερε την επωνυμία "Ελληνική Σχολή Κονίτσης και το 1828 μεταφέρθηκε, άγνωστο από ου, κοντά στη Μητρόπολη Κονίτσης. Στο Κάτω Βαρόσι της Κόνιτσας το 1784 ιδρύθηκε σχολή σε οικόπεδο που αφιέρωσε ο Κονιτσιώτης Τατζέρτζος και χάρις στο ζήλο που επέδειξε ο Ζαΐρας. Μέχρι το 1807 η σχολή Κονίτσης διατηρούνταν με συνδρομές του Ζαΐρα και Τατζέτζου όταν με γενναία απόφαση ο Ιωάννης Μάνθου Κονιτσιώτης, ο οποίος διέθεσε στο γαζοφυλάκιο της Νίζνης της Ρωσίας 50.000 (ασιγνάστας) για τα σχολεία των Ιωαννίνων διέθεσε και 6.000 (ασιγνάστας) για τη σχολή της Κόνιτσας. Το 1813 ο ανεψιός του Μιχαήλ Δ. Κονιτσιώτης διέθεσε για τα Ιωάννινα 5.000 ασιγνάστας και 2.400 ασιγνάστας για τη σχολή της Κόνιτσας. Έτσι από τότε εξασφαλίστηκε η ύπαρξη σχολής στην Κόνιτσα της οποίας γλυκός καρπός υπήρξε: α) Η εξημέρωση των κατοίκων β) Ο εξελληνισμός των Κουτσοβλαχικών χωριών της. Τα εισοδήματα από τα κληροδοτήματα των Κονιτσιωτών στη Ρωσία μέχρι του 1821 διατίθονταν για το σχολείο της κάτω Κονίτσης, αλλά έκτοτε διατέθηκαν για την κεντρική Σχολή της Άνω Κόνιτσας. Η δημοτική σχολή της Κάτω Κόνιτσας διατηρούνταν από το 1/3 (γρόσια 700) των εισοδημάτων της Μονής Στομίου και από τα εισοδήματα της Εκκλησίας των Αγίων Αποστόλων που ανέρχονταν σε 700 - 800 γρόσια το χρόνο.³⁴

Το 1874 ιδρύθηκε το Παρθεναγωγείο της Κόνιτσας με Διευθύντρια την κ. Αγγελοπούλου από τα Γιάννενα και το 1882 το μεικτό Δερδέκιο-Νηπιαγωγείο.

Το 1890 η εξατάξια Σχολή της Άνω Κόνιτσας ανασυγκροτήθηκε και χωρίστηκε σε δύο τμήματα, Νηπιαγωγείο Δημοτικό και 3τάξιο Σχολαρχείο.

Το 1905 - 1906 το Παρθεναγωγείο Άνω Κόνιτσας συμπτύχθηκε και ονομάστηκε Νηπιοπαρθεναγωγείο.

Το 1907 - 1908 η σχολή Άνω Κόνιτσας, Δημοτικό και Σχολαρχείο έφερε την προσωνυμία "Αστική Σχολή Κόνιτσας".

Ήδη το 1897 είχε ιδρυθεί στην Αθήνα η Φιλεκπαιδευτική αδελφότητα της Κόνιτσας και απέβλεπε "ίνα κοσμίση την ατυχή εκείνην πόλιν με σχολάς συντελούσας εις την πρόοδον των τέκνων της".

Από τον κανονισμό της αδελφότητας μαθαίνουμε πως ο σκοπός της ήταν "η πνευματική ανάπτυξις των κατοίκων της Κονίτσης και η βελτίωσις των εκπαιδευτηρίων αυτής".³⁵

Από τη λογοδοσία των πεπραγμένων της αδελφότητας δίνονται πληροφορίες πως: α) Επιτεύχθηκε ο πλουτισμός της βιβλιοθήκης και άλλων εκπαιδευτικών οργάνων β) Ένθερμα συναντιλήπτορες του έργου αναδείχτηκαν οι ταξιδεμένοι στη Βλακία σπιταποιοί αδελφοί Μοιρούλη και Ι. Αναστασίου, στο Κάϊρο δε ο Φίλ.

Διαμάντης. Η επετηρίς δε του Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου στη Κων/πολη το 1873 μας πληροφορεί για την κατάσταση των σχολείων στο Άνω και Κάτω Βαρόσι της Κόνιτσας.³⁶

Άνω Βαρόσι Κονίτσης: Οικογένειες 180 δύο κεντρικά σχολεία, ένα Ελληνικό και αλληλοδιδασκτικά. Μαθητές 115 οι δύο δάσκαλοι μισθοδοτούνται με 10.000 γρόσια. Ο Δάσκαλος του Ελληνικού από τη μίσθωση των χωραφιών του παρακειμένου Μοναστηριού του Στομίου από τις Εκκλησιές και από τις συνεισφορές των κατοίκων, ο δε του Αλληλοδιδασκτικού από τον αρχιερέα.

Κάτω Βαρόσι Κονίτσης: Οικογένειες 163 διατηρεί αλληλοδιδασκτικό σχολείο με 53 μαθητές ο δάσκαλος μισθοδοτείται με 1.500 γρόσια από τη μίσθωση των χωραφιών του παρακειμένου Μοναστηριού του Στομίου από τις εκκλησίες και από τις έκτακτες εισφορές των κατοίκων.

Αξίζει να αναφερθεί εδώ πως η Αναγνωστοπούλειος Γεωργική Σχολή Κονίτσης που έπαιξε σημαντικό ρόλο στην γεωργική και κτηνοτροφική ανάπτυξη της Κόνιτσας, και των χωριών της μετά την απελευθέρωση του 1913 ιδρύθηκε με απόφαση της αρμόδιας επιτροπής και τους εκτελεστές της διαθήκης του Παπιγκιώτη Μιχαήλ Αναγνωστόπουλου (1837 - 1906) το 1906.³⁷

Σπουδαιότεροι δάσκαλοι των Σχολείων της Κόνιτσας κατά την περίοδο που εξετάζουμε ήταν οι παρακάτω:

Οι Αρτηνοί Δημήτριος και Γεώργιος Μόστρας³⁸, ο Κοσμάς Θεσπρωτός (1828 - 1882) και ο Νικ. Παπακώστας ο οποίος διετέλεσε σχολάρχης στην Κόνιτσα επι 50ετία.

ΠΛΗΚΑΤΙ: Το χωριό Πληκάτι σύμφωνα με τον Ιω. Λαμπρίδη ήταν κατά την Τουρκοκρατία υπό την προστασία των ισχυρών Κολονιατών στους οποίους κάθε οικογένεια πλήρωνε σ' αυτούς 15 γρόσια το χρόνο, έπειτα ένα ποσό από τα σπαρτά και τέλος πλήρωναν το γεώμορο.³⁹

Στην επετηρίδα του φιλεκπαιδευτικού συλλόγου της Κων/πόλεως το 1873. Φαίνεται ότι στο Πληκάτι λειτουργεί μικτό ελληνο-αλληλοδιδασκτικό σχολείο με 1 δάσκαλο 28 μαθητές που η δαπάνη του ανέρχεται στα 2.500 γρόσια, ενώ το 1900 διαθέτει ένα γραμματοδιδάσκαλο για 25 μαθητές του Δημοτικού και 1 δάσκαλο.⁴⁰

ΧΙΟΝΙΑΔΕΣ: Στο χωριό Χιονιάδες το πρώτο σχολείο λειτουργούσε στην παλαιά Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου του χωριού και είχε την είσοδο από την πόρτα του γυναικωνίτη, κατεδαφίστηκε δε το 1866, όταν ανακαινίστηκε η Εκκλησία.

Τρανή απόδειξη ότι κατά τα χρόνια της σκλαβιάς οι Χιονιαδίτες διατηρούσαν κρυφό σχολείο στο χώρο της Εκκλησίας, ώστε να μην αντιλαμβάνονται οι εξουσιάζοντες τον τόπο υπεύθυνοι Οθωμανοί και να μην υποκινεί τον φθόνο και την καταδίωξη τους.

Δάσκαλοι σ' αυτό το "κρυφό" σχολείο ήταν ιερείς. Ο ακριβής όμως χρόνος λειτουργίας του Σχολείου παραμένει άγνωστος.⁴¹

Όπως μας πληροφορεί ο Ιω. Λαμπρίδης, αργότερα "η Αικατερίνη Χρήστου Παπά διέθετο (1858) υπέρ της σχολής γρόσια 3.000".⁴²

Οι Χιονιάδες το 1873 διατηρούσαν Ελληνο-Αλληλοδιδασκτικό σχολείο με 1

δάσκαλο 28 μαθητές και η δαπάνη του σχολείου ανέρχονταν σε 3.000 γρόσια.

Το 1905 κτίστηκε στους Χιονιάδες και νέο κτίριο, ενώ το 1911 με προτροπή του Μητροπολίτη Βελλάς και Κονίτσης Σπυρίδωνος ανηγέρθη και άλλο κτίριο για να χρησιμεύσει ως Παρθεναγωγείο.

Το χωριό αυτό της επαρχίας Κόνιτσας ήταν πατρίδα των ζωγράφων και Αγιογράφων που αγκάλιασαν με την τέχνη τους ολόκληρη την Ήπειρο, τη Δ. Μακεδονία, τη Θεσσαλία ακόμα και τα νησιά του Ιονίου. Ο Ευρ. Σούρλας κάνει λόγο για αγιογραφική σχολή Χιονιάδων που αριθμεί βίο δύο και πλέον αιώνων. Οι Αγιογράφοι της σχολής των Χιονιάδων είχαν μεταβεί στο Άγιο Όρος για να τελειοποιήσουν την τέχνη τους. Οι Καρυές του Αγίου Όρους ήταν κατά διάφορα χρονικά διαστήματα το κέντρο εκπαίδευσής τους και της μύσής τους στα της τέχνης της εικονογραφίας - ζωγραφικής. Δείγματα της αγιογραφικής τέχνης αυτών των περιφημων ζωγράφων υπάρχουν στους Ναούς των Ιωαννίνων, στην Άρτα, στους Φιλιάτες, στην Πρεμετή, στο Τεπελένι, στην Αυλώνα, στην Πολίτσιανη, στην Ερσέκα, στο Λεσκοβίκι στις Πρέσπες, στο Αγρίνιο και σε πολλά άλλα μέρη της ΒΔ. Ελλάδας.⁴³

Στους Χιονιάδες δημιουργήθηκε οικιακή σχολή ζωγραφικής που άφησε τη δική της παράδοση, όπως παρόμοιες σχολές ιδρύθηκαν στα Καπέσοβο, στη Σαμαρίνα, στους Μπογάδες, υπερερεύσε όμως των Χιονιάδων, γιατί έδωσε πολλούς μαθητές και διατηρήθηκε αρκετά χρόνια. Η μύση στη ζωγραφική κρατούσε χρόνια κοντά στο δάσκαλο, το μάστορα της ζωγραφικής. Όμως για όσα δεν μάθαιναν, είχαν ύστερα μαζί τους ένα τροβά με φυλλάδες που είχαν εκτός από τις μορφές των αγίων ένα σωρό οδηγίες για την ανάμιξη των χρωμάτων και των υλικών πάνω σε μιά ξύλινη θήκη, η οποία ήταν και ζυγαριά με χωρίσματα. Χρώματα, βερνίκι, γύψος όλα για την παράσταση της μορφής των εικόνων.

Δίνονταν συμβουλές δουλειάς με αυγό σε πανί. Ακόμη χρησιμοποιούσαν τα ανθίβολα, δηλ. διάτρητα σχέδια από παλιότερες αγιογραφίες με διαφανές χαρτί βουτηγμένο στο λινέλαιο. Μια παράδοση θέλει τους Χιονιαδίτες αγιογράφους μαθητές του Πανσελήνου το ΙΣΤ αιώνα, ενώ άλλη μαθητευόμενους στην Ιταλία.⁴⁴

ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗ: Κεφαλοχώρι της Ηπείρου με αξιόλογη προσφορά στο χώρο της εκπαίδευσης τα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας, αφού ανέδειξε πολλούς ανθρώπους των γραμμάτων. Διατηρούσε κοινό σχολείο από το 17ο αιώνα στο Μοναστήρι των Αγίων Αποστόλων στο οποίο δίδασκαν καλόγεροι, αλληλοδιδασκικό σχολείο από το 1874 και Παρθεναγωγείο από το 1890 - 91.⁴⁵

Από τις πρώτες δε ιδρυθείσες από αποδήμους Ηπειρώτες της Αθήνας τοπικούς συλλόγους, η παλαιότερη ήταν "η αλτρουϊστικωτάτη και πατριωτάτη" φιλεκπαιδευτική αδελφότητα Βούρμπιανης Κόνιτσας. Ιδρύθηκε το 1883 και σκοπός της ήταν "η διαρρύθμιση προαγωγή και διάδοσις των γραμμάτων εν τη φιλτάτη ημών πατρίδι Βουρμπιάνη".⁴⁶

Είναι άξιο υπογραμμίσεως ότι τα κέρδη από το εκκλησιαστικό μονοπώλειο των λαμπάδων και κηριών πήγαιναν από τους Βουρμπιανίτες στο σχολικό ταμείο, όπως και οι ειδικές εισφορές από μυστήρια βαπτίσεων, γάμου κλπ. Τα ταμεία του Σχολείου και της Εκκλησίας μέχρι το 1914 ήταν αλληλένδυτα και υπεστήριζαν το

ένα το άλλο. Το δε οικοτροφείο που δέχονταν μαθητές από τα γύρω χωριά και τη Β. Ήπειρο, άρχισε να λειτουργεί το 1907 - 1908 μετά από την παρότρυνση του Μητροπολίτου Σπυρίδωνος καίτοι η Φιλεκπαιδευτική αδελφότητα το σχεδίαζε εισοσιπέντε χρόνια πριν.⁴⁷

Η έκθεση του Βαλλάς και Κονίτσης το 1873 περί της καταστάσεως των σχολείων της επαρχίας μας πληροφορεί ότι η Βούρμπιανη είχε 363 οικογένειες, αλληλοδιδασκτικό σχολείο με 1 δάσκαλο και 28 μαθητές η δε δαπάνη του ανέρχονταν σε 2.700 γρόσια. Το 1898 - 1899 άλλα στατιστικά στοιχεία μας γνωρίζουν ότι η Βούρμπιανη είχε 1 Δημοτικό, 1 Ελληνικό σχολείο και Παρθεναγωγείο με σύνολο 80 μαθητών και 85 μαθητριών.

ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ: Στα πρώτα χρόνια της Τουρκοκρατίας στο μεγάλο αυτό χωριό της επαρχίας οι ιερείς ήταν εκείνοι που άρχισαν να διδάσκουν τα Πυρσογιαννοτόπουλα ανάγνωση και γραφή, συνεχίζοντας την Βυζαντινή παιδευτική παράδοση, όπου η γνώση κατακτιόταν κοντά σε κάποιο δάσκαλο που ήταν κληρικός ή μοναχός.⁴⁸ Το 18ο αιώνα από τα διατηρούμενα εκκλησιαστικά κειμήλια φαίνεται ότι εκτός από τους ιερείς αρκετοί Πυρσογιαννίτες γνώριζαν ανάγνωση και γραφή. Το πέρασμα δε του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού από την Πυρσόγιαννη έδωσε ώθηση στην ανάπτυξη της εκπαίδευσης των Πυρσογιαννιωτών. Το Πυρσογιαννοτόπουλα συγκεντρώνονταν στον νάρθηκα του Αγίου Νικολάου να μάθουν τα πρώτα γράμματά τους. Το 1836 υπήρχαν Πυρσογιαννίτες που όχι μόνο ήξεραν να γράφουν και να διαβάζουν αλλά και να συντάσσουν έγγραφα πολύ κατανοητά και με νομική διατύπωση. Στην Πυρσόγιαννη γίνεται λόγος για τη λειτουργία του "Πολυτεχνείου της Κράπας" όπου μαθήτευσαν οι Πυρσογιαννίτες κουδαραίοι που κατά την παράδοση έχτισαν τον κόσμο. Από το 1820 υπήρχε μόνιμος δάσκαλος στην Πυρσόγιαννη, ο οποίος δίδασκε τα Πυρσογιαννοτόπουλα ανάγνωση, γραφή και αριθμητική. Εδώ έμαθαν γράμματα ο γνωστός Ζιώγας Φρόντζος και ο γραμματικός του Αλή Πασά Κώστας Παπανίκου Ντούμαρης.⁴⁹ Το 1873 η Πυρσόγιαννη είχε ελληνοδιδασκτικό σχολείο με 57 μαθητές, 1 δάσκαλο και η δαπάνη του ανέρχονταν σε 2.700 γρόσια. Το 1899 είχε 1 Δημοτικό και 1 Ελληνικό με 120 μαθητές και μαθήτριες. Σχετικά νωρίς οι Πυρσογιαννίτες έστειλαν τα κορίτσια στο σχολείο να μάθουν γράμματα.

ΚΑΣΤΑΝΙΑΝΗ: Αφορμή για την προώθηση της εκπαίδευσης σ' αυτό το χωριό της επαρχίας Κόνιτσας έδωσε το πέρασμα του Αγίου Κοσμά το 1778 από αυτό. Στην Καστάνιανη σύμφωνα με ενθυμήσεις σε εκκλησιαστικό βιβλίο με χρονολογία 1802 βγαίνει το συμπέρασμα ότι: το σχολείο λειτούργησε πριν το έτος 1700, γιατί σ' ολόκληρο το Ν. Ιωαννίνων είχαν διαδοθεί τα γράμματα και η πόλη των Ιωαννίνων θεωρούνταν, ως η πόλη των Γραμμάτων. Εξ άλλου στο συμπέρασμα της ίδρυσης και λειτουργίας του πρώτου σχολείου στο χωριό Καστάνιανη, γράφει ο Ν. Γκάσιος, συμφωνούσαν και οι παλαιότεροι τρεις ιερείς, πρόκριτοι και κάτοικοι του χωριού. Το σχολείο λειτούργησε κατασειράν εποχών μέχρι της απελευθερώσεως ως μονοθέσιο, διθέσιο, τριθέσιο, ενώ από το 1904 - 1908 λειτούργησε στην Καστάνιανη Σχολαρχείο και τμήμα Οικοκυρικής σχολής, όπου τα κορίτσια διδάσκονταν υφαντουργική, χειροτεχνία κλπ. Το 1911 ο σύμβουλος της εκπαίδευσης Μητροπολίτης

Βελλάς και Κονίτσης επισκέφθηκε την Καστάνιανη και συνέβαλε να κρατήσουν οι εφοροεπίτροποι πάση θυσία τους τρεις δασκάλους. Βρήκε σε συνεννόηση μαζί τους λύση για τη μισθοδοσία του τρίτου δασκάλου.⁵⁰

Το 1873 η Καστάνιανη είχε 212 οικογένειες, 1 Δάσκαλο 28 μαθητές και η δαπάνη του σχολείου ανέρχονταν σε 1.800 γρόσια.

ΜΟΛΙΣΤΑ: Το χωριό έχει τρεις μαχαλάδες ισοδύναμους σε σπίτια: τη Μεσαριά, Το Γανναδιό και το Μποτσιφάρι, οι οποίοι είναι σε κοντινή απόσταση ο ένας από τον άλλο.⁵¹ Επί τουρκοκρατίας ήταν ελευθεροχώρια και ευημερούσαν εξαιτίας των ταξιδιών των κατοίκων τους στη Ρουμανία. Στο Μποτσιφάρι βρίσκεται η ιερά Μονή Μολίστης των εισοδίων της Θεοτόκου που η ίδρυσή της ανάγεται σ' αυτά τα δύσκολα χρόνια και είναι ένα δείγμα της ευημερίας και της συσπείρωσης των κατοίκων γύρω από την Εκκλησία. Ο Γ. Γκούτος έγραψε στ' απομνημονεύματά του: "Ο κόσμος ήταν πολύ φιλόθρησκος. Νήστευε Τετάρτες και Παρασκευές και τηρούσε όλες τις νηστείες του έτους. Έκαμε παρακλήσεις το 15/Αύγουστο και πήγαιναν όλα τα γυναικόπαιδα στην Εκκλησία".⁵²

Ανάμεσα στη Μεσαριά και στ' ακρινό το Γανναδιό βρίσκεται ένα διώροφο Σχολείο, Δημοτικό και Σχολαρχείο η Σπυριδώνειος Σχολή... Το απαράμιλλο αυτό σχολείο το έφκιασε με χρήματά του γύρω στα 1878, ο Σπυρίδωνας Ξυνός, πλούσιος φιλαπόδημος που εργάζονταν στη Ρουμανία. Υπήρχε στη Σχολή, τετρατάξιο Δημοτικό και τριτάξιο Ελληνικό.⁵³ Το Δημοτικό ήταν στο κάτω πάτωμα της Σπυριδωνείου Σχολής. Στο πάνω ήταν Ελληνικό που είχε τότε 2 τότε 3 δασκάλους. Το δύο σχολεία αριθμούσαν περί τους 75 μαθητές.⁵⁴

Επί τουρκοκρατίας τα τρία ελληνικά σχολεία (Σχολαρχεία Κόνιτσα, Γανναδιού και Βούρμπιανης, έγιναν φυτώρια της επαρχίας από τα οποία ξεπήδησαν νέες γεννεές με γνώσεις και ανεπτυγμένη μόρφωση. Οι απόφοιτοι του αναδείχτηκαν σ' όλους τους κλάδους της κρατικής και κοινωνικής στελέχωσης και διαμορφώθηκε μια νέα κοινωνική ανάπτυξη στα χωριά. Παράλληλα σ' όλα εν γένει τα χωριά της επαρχίας Κονίτσης ιδρύθηκαν δημοτικά σχολεία "τη αγαθή φροντίδα και του Πατριαρχείου το οποίον παντοιοτρόπως εμόχθησε να πείση τους τότε ευημερούντος Ηπειρώτας να θυσιάσουν τας περιουσίας των μετά τον θάνατον των εις ευαγή ιδρύματα δια την στερέωσιν της Χριστιανοσύνης και του εθνικού γοήτρου της Ρωμοσύνης. Η σωτηρία της Ελλάδος από εκεί ξεπήγασε... Προτού ιδρυθούν Σχολεία διδάσκονταν από τους παπάδες ολίγα κολυβογράμματα από το ψαλτήρι στο κρυφό Σχολειό ή από κανένα άλλο γραμματοδιδάσκαλο".⁵⁵ Οι Δάσκαλοι στη Μόλιστα πληρώνονταν από τα "λάσα" του κληροδοτήματος. Προσλαμβάνονταν για ένα χρόνο τουλάχιστον πληρώνονταν καλά, γι' αυτό πολλοί ήθελαν να έρθουν δάσκαλοι στο Γανναδιό. Διέμεναν με ενοίκιο στο άνω όροφο του σημερινού καφεενείου και χειρίζονταν και το Τηλεγραφείο.⁵⁶

Το 1873 στη Μόλιστα λειτουργούσε Ελληνικό και Αλληλοδιδακτικό σχολείο με 4 δασκάλους και 95 μαθητές η δε δαπάνη του ανέρχονταν σε 9.000 γρόσια.

Το 1899 λειτουργούσε ένα Δημοτικό, 1 Ελληνικό και 1 Παρθεναγωγείο με 110 μαθητές και 50 μαθήτριες.

(συνεχίζεται)

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

Παράξενων λέξεων που λέγονται στο χωριό
Δροσοπηγή "Κάντσικο" Κόνιτσας

(συνέχεια από το προηγούμενο)

Θωμά Ζιώγα

ραιβός-ή-ό, στρεβλός, γερός - ετυμ. αρχ. Ελλ. λέξη.**ράντος-ω-(ι)κο**, απερίσκεπτος, κοινώς χαμένος άνθρωπος - ετυμ. αρχ. Ελλ. "ράδιος" (= αμελής, αδιάφορος, απερίσκεπτος).**ρασιεύω**, συμπτωματικά εμφανίζομαι ή εξαφανίζομαι - ετυμ. Αρβ. RASE-A (= τυχειότητα, περίπτωση, συμπτώση). Στη Βούρμπιανη λένε "ράστη" (= κατάλληλη σύμπτωση).**ράσιος-ιω-ιο**, λακερός, απεριποίητος, κουρελιάρης - ετυμ. Ελλ. "ράκος" (= κουρέλι) > ράκιος > ράσιος.**ράτσ(ι)κας ο**, σκορπιός - ετυμ. Σλ. RACEK (= κάβουρας), RAK (= σκορπιός). Αλλού λέγεται μπιτσιαλάκος ή πατσιαλάκος, επειδή έχει δύο (= δίσ, Λατ. BIS) χαλές (= χηλές, δαγκάνες, αρπάγες), δηλ. είναι διχαλάκος > μιχαλάκος > μπιτσιαλάκος πατσιαλάκος. Για τον ίδιο λόγο αλλού λέγεται ζγκράμπα ή μιζγκράμπα, απ'το Σλ. (S)GRABITI, Ιταλ. (AG)GRAPPARE και νέο Ελλ. "γραπώνω" (= αρπάζω).**ρεβάν(ι)το**, και ραβάνι - τροχασμός ίππου, γρήγορος βηματισμός αλόγου - ετυμ. Τουρκ. REVANE (= πορευόμενος, ρέων).**ρέγουλα τα**, 1) επιθυμίες, ό,τι καλό επιθυμεί να έχει κάποιος, πχ αγαθά, ευκολίες, ανέσεις, κλπ - ετυμ. αρχ. Ελλ. "ορέγομαι" (= σφόδρα επιθυμώ), 2) στη φράση: "τα έβαλα σε ρέγουλα" σημαίνει τάξη, τακτοποίηση - ετυμ. Λατ. REGULA (= κανών, νόμος, μέτρο).**ρεζές ο**, και μεντρεσές - στροφέας των πορτοπαραθύρων, γίγγλυμος - ετυμ. Τουρκ. REZE και MENTESE (= στροφεύς, στροφήγξ).**ρέκος ο**, επί δαρμού μόνο στη φράση: "να σου δώσω ένα ρέκο", δηλ. ένα χέρι ξύλο - ετυμ. Σλ. RUKA (= χέρι).**ρεμπελιό το**, τεμπέλικη ζωή, διαβίωση χωρίς μόχθο - ετυμ. Λατ. REBELLIO (= επανάσταση, αποστασία), με την έννοια ότι ο επαναστάτης απεργεί και δεν κοπιάζει.**ρέντζα η**, υποδομή, βάση, υπόσταση, υπόστρωμα, κοινώς γερή στόφα - ετυμ. Ιταλ. REZZA (= καμβάς).**ρέντζελο το**, και κουρατζέλια ή τζέλια - τίλμα, ράκος, ξέφτι που κρέμεται, λακίς - ετυμ. Αρβ. ZHELE και ZHELJA (= κουρέλι, ράκος) - σχετ. "ριτζιέπι" (β.λ.).**ρητζιάς ο**, και ρετζιάς - λόγος, παραγγελιά, παράκληση - ετυμ. Ελλ. "λέγω" ερώ > ρήση > ρητζιάς Σλ. REC (= μιλιά).**ρήτκος-ια-ο**, και ρέτκος - δραστήριος, σβέλτος - ετυμ. αρχ. Ελλ. "ρέζω" (= ενεργώ) > ρέκτης (= δραστήριος) > (αναγραμμ.) ρέτκος ρήτκος (= ενεργός).**ριτζιέπ(ι)το**, (μεταφ.) άνθρωπος παρακατιανός, τιποτένιος, ουτιδανός - ετυμ. παλ. Σλ. RZBb (= ράκος) > ριζιέπι > ριτζιέπι (= κουρέλι) - Αρβ. RRECKE-A (= ράκος).**ριτσιώνω**, 1) φρίπτω, ανατριχιάζω, 2) εξαγριώνομαι - ετυμ. Λατ. ERICIUS (= εχίνος) > Ιταλ. RICCIO και Βλαχ. ARICIU > ριτσιώνω (= σηκώνεται η τρίχα, δείγμα φρίξης ή θυμού, σαν τα αγκάθια του σκαντζόχοιρου).**ρνίθια τα**, οι κότες - ετυμ. Ελλ. "όρνιθες" > ορνίθια > ρνίθια.**ρόγα η**, ετήσια αμοιβή βοσκού σε χρήμα και σε είδος - ετυμ. Λατ. EROGO (= απονέμω, δίδω, προχειρίζομαι) > Λατ. ROGA (= μισθός εκ του δημοσίου

ταμείου κυρίως στρατιωτικού) > Αρβ. RROGE-A, Σλ. ROKA.

ρογκάτσ(ι)κο το, το όχι καλά ευνουχισμένο ζώο - ετυμ. Σλ. ROGAC (= το μεγάλο ελάφι άλκη, κέρατο, αισχρά το πέος, ζώο με έναν όρχη).

ρόγκ(ι) το, νεοανοιγμένο χωράφι που προέκυψε από αποψίλωση ή κάψιμο δάσους - ετυμ. Λατ. ROGUS (= φωτιά) και Αρβ. ROGE (= ξέφωτο ζωσμένο από δάσος) - σχετ. νέο Ελλ. "ρογκίζω" (= κόπτω ή καίω ξερόχορτα ωραφιού σαν προετοιμασία για νέα σπορά).

ρόκα η, 1) δύο ταινίες από πορφυρά σειρήνια που στόλιζαν την πλάτη της γυναικείας "φλοκάτας" (β.λ.) - ετυμ. παλ. Σλ. (S)ROKA (= ποίκιλμα, κέντημα). Αλλού λέγεται μουχλί < Λατ. MULLEUM (= πορφυρένιο, βαθυκόκκινο, κυρίως σε βασιλική στολή) - σχετ. "λουτράδες" (β.λ.), 2) ο σπάδικας του καλαμποκιού, 3) σημάδι αναγνώρισης στο αντί ζώου, 4) η ηλακάτη για το γνέσιμο, 5) στη φράση: "ρόκα το ποδάρι" σημαίνει άκαμπτο, ναρθηκωμένο λόγω κατάγματος, κοινώς "κόκκαλο το ποδάρι" - ετυμ. Ιταλ. ROCCA (= ηλακάτη, βράχος, οστούν).

ρόμπουλο το, είδος πεύκου, η πίτυς η λευκή, που έχει σκληρό και ανθεκτικό ξύλο κατάλληλο για βαρελοποιία - ετυμ. Λατ. ROBUR-ORIS (= ισχύς, στερεότητας, σκληρότης) > ρόμπορο > ρόμπουλο (= γερό, σκληρό).

ρόπουτος ο, κτυπογενής θόρυβος - το ρήμα είναι ροπουτώ - ετυμ. Ελλ. "ρόπ(ο)τρον" (= ειδικό θυροκρουστικό εξάρτημα) - Σλ. και Βλαχ. ROPOT (= κρότος).

ρόσια η, γίδα κοκκινότριχη - ετυμ. Λατ. ROSSUS και Σλ. RUSH (= ερυθρός).

ρουβαμιά η, σωρός από λιχνίσματα ροβιού, η "χνούμη" (β.λ.) από ρόβι - ετυμ. Ελλ. "όροβος" (= το κτηνοτροφικό φυτό βίκια η ερβιλία) > ορόβιον ρόβι > ρουβαμιά - ιδιωματική φράση: "κόβει ρόβια" (= φοβάται).

ρούγα η, δίοδος σε φράχτη - ετυμ. αρχ. Ελλ. "ρώξ" > ρώγα (= ρωγμή, πέρασμα, στενή δίοδος) > ρούγα.

ρουγκάλ(ι) το, 1) βόδι, ταύρος, 2) παρατσούκλι του κατοίκου του ομόρου χωριού Κεράσοβο (= χωριό που είχε πολλά κερασφόρα ζώα) - ετυμ. Σλ. ROG (= κέρατο), 3) στο Κεράσοβο έτσι λένουν το μεγάλο καυσόξυλο, το κούτσουρο - ετυμ. Λατ. ROGUS (= φωτιά) > ρουγκάλι (= πυρόξυλο).

ρουγκαλιά η, 1) μουγκανητό βοδιού - ετυμ. "ρουγκάλι" (β.λ.), 2) ρέψιμο - ετυμ. Ελλ. "ρόγχος" > ρουγκαλίζω > ρουγκαλιά - ρουγκαλιζομαι (= μυκώμαι, ρέβομαι).

ρ(ου)μάν(ι) το, αδιαπέραστο δάσος - ετυμ. Τουρκ. ORMAN (= δάσος).

ρουμπώνω, καταβροχθίζω, στομώνω - ετυμ. "ρούπα" (β.λ.).

ρούντο το, (επί μαλλιού) απαλό, σγουρό - ετυμ. Λατ. RUDIS, ρούπα η, και τρούπα - οπή, τρούπα - ετυμ. Ελλ. "τρούπα" τρούπα Σλ. RUPA (= οπή).

ρούσος-α-ο, 1) κοκκινότριχος, πυρρός, 2) (επί αλόγων και ημιόνων) κοκκινωπό, κοινώς ντορής [Τουρκ. DORU = κόκκινο], "μέρζιος" (β.λ.) - ετυμ. Λατ. ROSSUS και Σλ. RUSH (= ερυθρός).

ρουτσιαλίζομαι, βρέχομαι τσαλαβουτώντας στην κοίτη ρέματος, ή ανακατεύοντας ιονόνερα [τρουτσιάλα (β.λ.)] - ετυμ. Ελλ. "ρέω" > ρούς (= ρέμα, κίνηση νερού) και "σαλεύω" (= ταράζω, κουνώ). Εξ αυτών ρουσαλεύω ρουσαλίζω > ρουτσιαλίζω, όπως ακριβώς παράγεται και το "ουσαλίζω" (β.λ.).

ρουφτένιος-ια-ιο, 1) ο από ή με ρεβίθι φτιαγμένος, 2) ψωμί με μαγιά ρεβιθιού - ετυμ. Ελλ. "ρεβιθένιος" > ρουφτένιος.

ρουχώνω, βάζω κάτι στη φωτιά για να γίνει πυρρό, πυρακτώνω - ετυμ. Ελλ. "πύρ" και "χώνω" > πυροχώνω > προυχώνω > ρουχώνω - Ισως από το Λατ. ROSSUS (= ερυθρός) Σλ. RUSH > ρουσιώνω > ρουχώνω - σχετ. ρουχένιο (= ερυθρό-χρωμο βελούδινο ύφασμα) < παλ. Σλ. RUHO (= ένδυμα, αμφίεμα, κοινώς ρούχο).

(συνεχίζεται)

ΛΑΪΚΑ ΑΝΔΕΚΔΟΤΑ

ΕΓΩ ΕΙΜ' Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ

Αναστ. Ευθυμίου

Καλός τεχνίτης, χτίστης και εργολάβος εμπειροτέχνης ήταν ο μπάρμπ' Αντρέας που καταγόταν από κάποιο χωριό της Επαρχίας και είχε πάρει γυναίκα από την Κόνιτσα όπου και είχε εγκατασταθεί.

Ταξίδευε συνήθως στο Σουδάν και στην Ανατολική Αφρική όπου είχε κατασκευάσει πολλά έργα και έφερε αρκετά χρήματα. Είχε αγοράσει στην Κόνιτσα διάφορα κτήματα και περνούσε τα στερνά του χρόνια σαν εισοδηματίας. Αν και αγράμματος φιλοδοξούσε να γίνει δήμαρχος και το πέτυχε. Με την υπόσχεση πως θα κάνει έργα (και έκανε μερικά) ο λαός τον ψήφισε.

Καμαρωτός - καμαρωτός και καλοντυμένος λοιπόν ο μπάρμπ' Αντρέας έκαμνε την εμφάνισή του στις διάφορες εθνικές εορτές και άλλες εκδηλώσεις και μιλούσε την απλή γλώσσα που γνώριζε. Όταν όμως είχε να κάνει με τίποτε εξαιρετικές περιπτώσεις κατέφευγε στο γείτονά του το δάσκαλο Θωμά Ζώη.

Έτυχε λοιπόν κάποτε που επρόκειτο να επισκεφτεί επίσημα την Κόνιτσα κάποιος υπουργός που μου διαφεύγει το όνομά του και ο Δήμαρχος έπρεπε να τον προσφωνήσει.

Κατέφυγε λοιπόν στο δάσκαλο, που ήταν από τους καλύτερους της επαρχίας, και του έγραψε την προ-

σφώνηση σε καθαρεύουσα βέβαια γλώσσα όπως συνηθίζοταν την εποχή εκείνη.

- Πάρτον, του είπε κυρ' - Αντρέα και διάβασέ τον καλά και πολλές φορές ώσπου να τον συνηθίσεις.

Τον πήρε ο κυρ-Δήμαρχος το λόγο και παιδεύτηκε όλη τη νύχτα, αλλά του κάκου. Δεν κατόρθωνε να αρθρώσει σωστά τις δυσνόητες και ακατάληπτες γι' αυτόν λέξεις. Και το πρωί σαν συναντήθηκαν με το δάσκαλο:

- Πάρτον και διάβασέ τον εσύ ωρέ Θωμά, του λέει. Παιδεύτηκα ώρες μ' αυτόν αλλά δεν τα κατάφερα.

- Καλά κύρ - Αντρέα, θα σταθώ εγώ πλάϊ σου και θα τον διαβάσω.

Κι έτσι έγινε. Όταν έφαθσε ο Υπουργός μπροστά στην πλατεία που ήταν μαζεμένος όλος ο κόσμος, τον προσφώνησε ο δάσκαλος ο Ζώης διαβάζοντας το κείμενο. Και όταν τελείωσε, ο υπουργός νομίζοντας πως αυτός που τον προσφωνούσε ήταν ο Δήμαρχος, άπλωσε το χέρι του και χαιρετώντας τον δια χειραψίας του είπε.

- Κύριε Δήμαρχε ευχαριστώ πολύ δια την θερμήν υποδοχήν την οποίαν μου επιφυλάξατε.

Δεν πρόλαβε να συνεχίσει παρακάτω.

Πετάχτηκε ανάμεσά τους ο κυρ Αντρέας και χτυπώντας με το χέρι το

στήθος του αναφώνησε.

- Εγώ! Είμ' ο Δήμαρχος.

Ιλαρότητα επεκράτησε στο ακροατήριο και ο Υπουργός στράφηκε προς το δήμαρχο χαμογελώντας και τον χαιρέτησε.

Την άλλη μέρα, ο Βαγγέλης ο Ντούτης που ανακατευόταν κι αυτός στα του Δήμου και ήταν νομίζω δημοτικός σύμβουλος της αντιπολιτεύσεως, πειραχτήρι και γνωστός για την αθυροστομία του, του λέει.

- Τί ήθελες, κι έβανες υποψηφιότητα αφού δεν ξέρεις γράμματα και μένεις βουβός σαν μουλάρι;

Και ο μπάρμπα - Αντρέας που αν και αγράμματος, ήταν αρκετά έξυπνος και ετοιμόλογος του απάντησε.

- Γαϊδούρια ψηφίσανε, μουλάρι έβγαλαν για αρχηγό.

Είχε κι άλλα ανέκδοτα ο μπάρμπα - Ανδρέας. Τους νεαρούς και φυγόπονους τους έλεγε "σουγιάδες".

Τα παιδιά του όμως τα σπούδασε και κατέλαβαν καλές θέσεις στην κοινωνία.

Τον δε μικρότερο απ' όλους τον παραχάϊδευε κι εκείνος είχε το νου του όλο στις διασκεδάσεις και στους χορούς. Πρώτος είχε φέρει στην Κόνιτσα το χορό του Χούλα-χούπ που τον χορεύανε μ' ένα τεράστιο πλαστικό στεφάνι γύρω από τη μέση και

πρώτος επίσης είχε φέρει μαγνητόφωνο.

Κάποια μέρα μάλιστα που ο πατέρας του, που ήταν και λίγο αφύς και οξύθυμος, καυγάδιζε με τη μητέρα του, ο νεαρός κατέγραψε όλα και σε λίγη ώρα κατάπληκτος ο μπάρμπα - Αντρέας, άκουγε όλα εκείνα που είχε εκστομίσει κατά τη διάρκεια του καυγά, καθώς και τις απαντήσεις της γυναίκας του.

Έξαλλος άρχισε να ρωτάει απευθυνόμενος στο γιό του.

"Τι διάολος είν' αυτό ωρέ σογιά; θα μας κάνεις ρεζίλι θα το σπάσω και θα το κάνω κομμάτια. Και κινήθηκε με όχι καλές διαθέσεις κατά του αθώου μηχανήματος.

Τον συγκράτησε όμως ο κανακάρης του.

- Μη πατέρα! μη το πειράζεις έχει ένα σωρό χρήματα, θα τα σβήσω αυτά που έγγραψα.

Κι έκανε κάτι κόλπα και γύρισε τη μαγνητοταινία ανάποδα και την ξανάβαλε. Τώρα ακουγόταν μόνο τραγούδια...

- Βλέπεις πατέρα, έσβησαν, δεν ακούγονται.

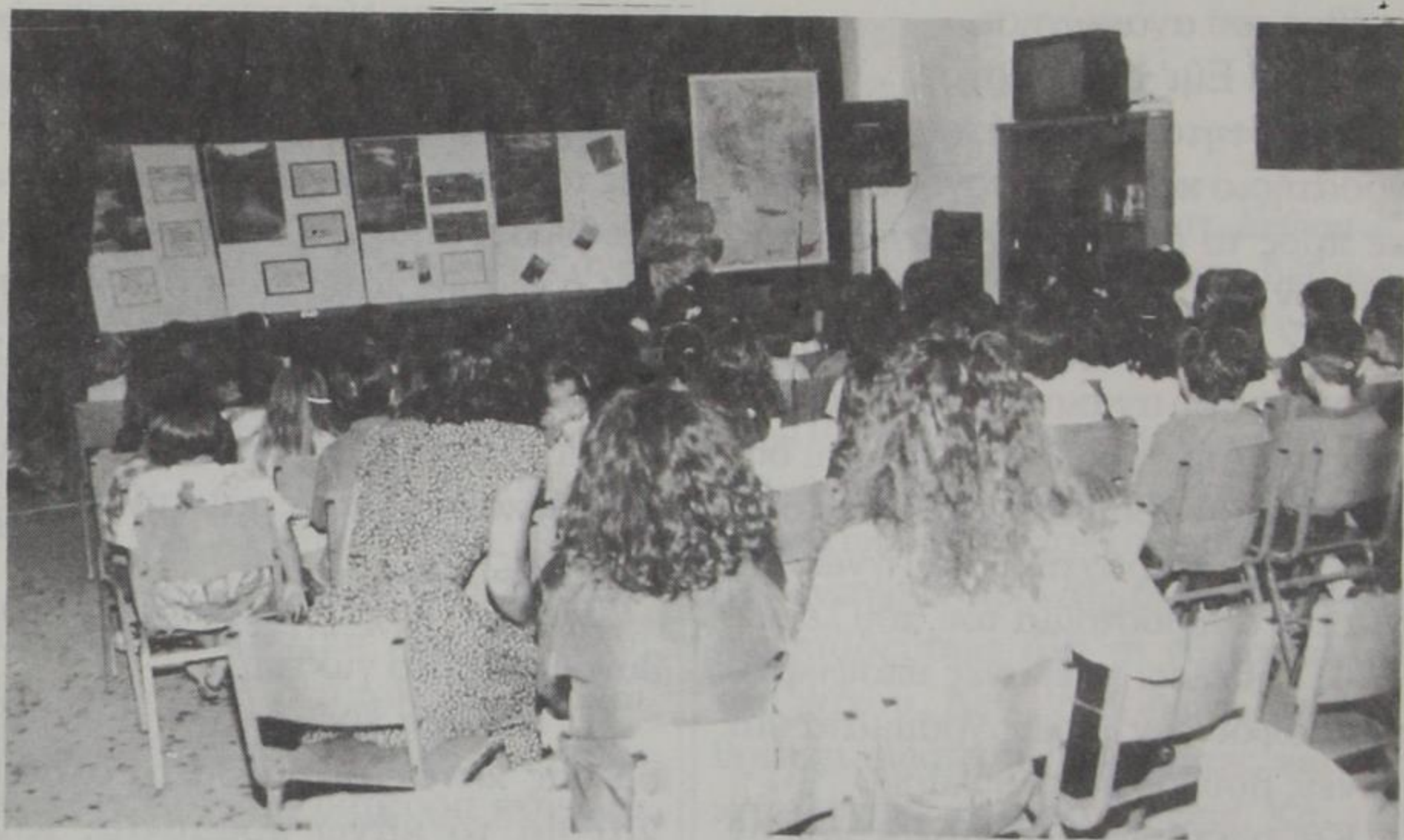
- Καλά, πρόσεχε μη μας κάνεις ρεζίλι, δε θέλω να σε ξέρω, ούτε να ξαναπατήσεις στο σπίτι μου...

ΠΩΛΕΙΤΑΙ

Στο χωριό Εξοχή Κόνιτσας η περιουσία του Ιωάννη Τακιάδη.

Πληροφορίες: Τηλεφ. (0691) 91019 - 91054.

Στις αρχές Οκτωβρίου 1994 στην αίθουσα εκδηλώσεων του 14ου Δημ. Σχ. Νίκαιας οργανώθηκε έκθεση με θέμα: *Γνωρίζουμε την Πατρίδα μας.*

"Οι ομορφιές της επαρχίας Κόνιτσας".

Την έκθεση παρακολούθησαν οι μαθητές του 14ου Δημ. Σχ. Νίκαιας, 14ου Νηπιαγ. Νίκαιας και το διδακτικό προσωπικό.

Η έκθεση περιλάμβανε:

1. Αφίσες και διαφημιστικά βιβλιάρια. 2. Βιντεοκασέτα: "Κόνιτσα η πόλη του καγιάκ 3. Βιβλία:

α) Του Σωτήρη Τουφίδη

"Η Κόνιτσα και τα χωριά της", "Ο Αώος και η φύση του".

β) του Πρεσβ. Διονύσ. Δ. Τάτση, "Γνωριμία με την επαρχία Κονίτσης".

Είχε μεγάλη επιτυχία και παρουσιάστηκε ζωηρό ενδιαφέρον από τα παιδιά. Οι μαθητές της 6ης τάξης προαιρετικά παρουσίασαν εργασία για την Κόνιτσα, ενώ τα νήπια ζωγραφική με κηρομπογιές.

Αναφέρω μερικές εικόνες γραμμένες

από τα παιδιά του σχολείου.

Βασίλης Βασιλείου: "Η Κόνιτσα είναι ένα από τα πιο καλά μέρη της Ελλάδας που μας κάνουνε να νοιώθουμε περήφανοι για την Πατρίδα μας Ελλάδα".

Ευγενία Λούπου: "Η Κόνιτσα μου κίνησε πολύ το ενδιαφέρον. Άμα μπορούσα θα την ονόμαζα "Ο Παράδεισος της Ελλάδας".

Λευτέρης Διακάκος: "Η Κόνιτσα είναι πράγματι μια πολύ ωραία πόλη, όπου θα ήθελε ο καθένας να βρίσκεται εκεί.

Ρούλα Λάμα: "Η Κόνιτσα είναι μια πολύ ωραία πόλη που θέλω να είμαι. Είναι μια πόλη που αξίζει να πάτε πολλές φορές, γιατί θα περάσετε πολύ όμορφα".

Την επιμέλεια της έκθεσης είχε η Μαρία Παγούνη, Νηπιαγωγός του 14ου Νηπιαγωγείου Νίκαιας.

Στο Δημαρχείο Κόνιτσας πρόκειται να σταλεί λεύκωμα με φωτογραφίες από την εκδήλωση.

Μαρία Παγούνη

"ΠΙΝΔΟΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ"

ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΝΕΑ ΜΕ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΣΥΝΤΑΚΤΗ ΠΑΥΛΟ ΣΕΡΡΑ

ΚΟΝΙΤΣΑ 14-12-'94

Η δημοφιλής ομάδα της επαρχίας Κόνιτσας (η Πίνδος έτος ιδρύσεως 1950 - 52) έγραψε μια καινούρια σελίδα για την ιστορία του ποδοσφαίρου, αφού κατάφερε για πρώτη φορά στην ιστορία της να στεφθεί πρωταθλήτρια Α. Ερασιτεχνικής κατηγορίας Ηπείρου και να ανέβει πανηγυρικά στην Δ. Εθνική. Μια κατηγορία άγνωστη για τους ποδοσφαιριστές της Πίνδου, που επί σειρά πολλών ετών αγωνιζόταν με τα παραλίμνια χωριά των Ιωαννίνων, εξαιρώντας τις χρονολογίες μέχρι το 1968 που αγωνιζόταν σε περιφερειακό πρωτάθλημα λόγω των λίγων ομάδων που υπήρχαν τότε.

Η διοίκηση της Πίνδου με πρόεδρο τον κ. Χατζή Παναγιώτη και με τους υπόλοιπους συνεργάτες κ. Λάκκα και άλλους, γνωρίζοντας τις δυσκολίες της Δ. Εθνικής, έκανε πρώτες αναγκαίες μεταγραφές ενισχύοντας την ομάδα με πέντε ποδοσφαιριστές από τα Ιωάννινα με πείρα, λόγω του ότι είχαν αγωνιστεί με μεγαλύτερη κατηγορία. Ξοδεύτηκαν αρκετά χρήματα στην προσπάθεια που γίνεται για να μπορέσει η ομάδα να παραμείνει στην κατηγορία που βρίσκεται. Είναι όμως δύσκολο, γιατί από τις 20 ομάδες που έχει ο 4ος όμιλος υποβιβάζονται οι 13. Τεράστια τα έξοδα μετακινήσεως λόγω του ότι στους περισσότερους αγώνες η αποστολή αναχωρεί Σάββατο για τους αγώνες της Κυριακής.

Ζητάμε, λοιπόν, τη βοήθεια όλων των Κονιτσιωτών, να συμβάλουν οικονομικά για να μπορέσουμε να αντεπεξέλθουμε στις μεγάλες δυσκολίες μας. Εμείς πιστεύουμε πως με τη βοήθεια όλων μας, η ομάδα μπορεί να μείνει στην κατηγορία, ανοίγοντας καινούργιους δρόμους στους νέους της Κόνιτσας, να αγαπήσουν πιο πολύ το ποδόσφαιρο, να γεμίζει το στάδιο από νέους και να τους κρατήσει μακριά από τα υπόγεια νυχτερινά κέντρα και τα ναρκωτικά. Να βλέπουμε τους νέους γεμάτους υγεία και όχι σκυθρωπούς και μεθυσμένους, και γιατί όχι, να καμαρώσουμε και κάποιους σε μεγαλύτερα σωματεία, γιατί ούτως ή άλλως η Πίνδος έχει πολύ καλούς παίκτες φέτος και όλο και κάποιος θα τους κατασκοπεύσει αφού είναι γνωστό ότι αγωνιζόμαστε με σωματεία που έχουν αγωνιστεί σε Α και Β

εθνική. (Πάτρα - Αχαϊκή - Παναιγιάλιος - Άρτα - Κέρκυρα και άλλες. Προπονητής της Πίνδου είναι ο γυμναστής Μιχάλης Οικονόμου.

Ήδη βρισκόμαστε στην 9η αγωνιστική και η νεοφώτιστη Πίνδος, πηγαίνει πολύ καλά, βρίσκεται στην 7η θέση της βαθμολογίας με 15 βαθμούς.

Πρώτη είναι η ομάδα του Παναιγιάλιου 23. Αχαϊκή 23. Κέρκυρα 22. Πάτρα 20. Άρτα 17. Αμφίλοχος 16. Πίνδος 15 και άλλες

Στην πρώτη αγωνιστική, η Πίνδος, κέρδισε την Φιλιπιάδα με 1-0 με γκολ του Σκλιβανίτη.

Τα άλλα αποτελέσματα που φέραμε είναι: (σημειώνονται οι σκόρερ):

ΕΛΕΟΥΣΑ - ΠΙΝΔΟΣ 0 - 0, ΠΙΝΔΟΣ - ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ 2 - 1 Γιάτσος - Σκλιβανίτης, ΠΑΝΑΙΓΓΑΛΙΟΣ - ΠΙΝΔΟΣ 6 - 1, ΠΙΝΔΟΣ - ΝΥΔΡΙ 3 - 0 Σκλιβανίτης - Γιάτσος - Λάτας, ΠΙΝΔΟΣ - ΑΙΤΩΛΙΚΟ 1 - 1 - Σκλιβανίτης, ΑΜΦΙΛΟΧΟΣ - ΠΙΝΔΟΣ 2 - 0, ΠΙΝΔΟΣ - ΛΕΥΚΙΜΗ 1 - 0 - Μουσαφίρης, ΠΙΝΔΟΣ - ΠΗΓΑΣΣΟΣ 0 - 0, ΜΕΛΙΣΣΑ - ΠΙΝΔΟΣ 3 - 1 - Μουρεχίδης

Στον αγώνα ΠΙΝΔΟΥ - ΠΗΓΑΣΣΟΥ 0 - 0, η Πίνδος έπαιξε πολύ καλή μπάλα, έχασε πολλές ευκαιρίες για γκολ, αλλά οι αντίπαλοι έπαιζαν και οι έντεκα άμυνα κι έτσι η μπάλα ήταν αδύνατον να περάσει στα δίχτυα, παρά την προσπάθεια των υπέροχων φιλάθλων που επί 90 λεπτά παρώτρυναν την ομάδα. Πολύς κόσμος στο γήπεδο, λίγα τα εισιτήρια, μικρές οι εισπράξεις μας και οι περισσότεροι φιλάθλοι είναι μαθητές Δημοτικών, Γυμνασίων και Λυκείων και όταν οι διαιτητές είναι από Πάτρα μας στοιχίζει 120.000 δραχ. και για να μην προκύψει κάποιο πρόβλημα σε αγώνα, ευχαριστούμε τους πραγματικούς φίλους της Πίνδου, που βάζουν κάθε λίγο το χέρι στην τσέπη τους, και βγάζουν την ομάδα από το οικονομικό αδιέξοδο.

ΚΥΠΕΛΟ

Στους αγώνες κυπέλου η Πίνδος πέρασε στις 8, κερδίζοντας το Πέραμα, το Περιστέρι, το Ελληνικό, και η κλήρωση μας οδηγεί κατά 99% στον ημιτελικό, αφού κληρώθηκε να παί-

ξει:

ΠΗΝΔΟΣ - ΣΤΑΥΡΑΚΙ

Αξιζει να σημειωθεί πως τα περισσότερα παιχνίδια που γίνονται στην Κόνιτσα, μεταδίδονται ραδιοφωνικά από τον Σέρρα Παύλο και Λώλο Ανδρέα σε σταθμούς, στα ράδια Κέρκυρα, Πάτρα, Μεσολλόγγι. Αυτά τα λίγα, στο επόμενο φύλλο περισσότερα.

Ξεχάσαμε να σας αναφέρουμε και για το φυτώριο που διατηρούμε, η Ακαδημία που γυμνάζεται τρεις φορές την εβδομάδα με τον Φ. Μουρεχίδη, 60 παιδιά. Τον ΠΑΟΚ που αγωνίζεται στην Γ' κατηγορία και βρίσκεται στην τρίτη θέση, τρεις βαθμούς πίσω από τον δεύτερο, η πιο νεανική ομάδα στο νομό Ιωαννίνων, ποδοσφαιριστές 35. Τελευταίο αποτέλεσμα ΠΑΟΚ - ΚΛΗΜΑΤΙΑ 2 - 1.

Φίλοι αναγνώστες του περιοδικού "Κόνιτσα" διαβάζοντας τα παραπάνω, καταλαβαίνει κανείς τα τεράστια οικονομικά προβλήματα που έχουμε. Για να καταφέρουμε να κρατήσουμε στην ποδοσφαιρική ζωή όλα τα κονιτσιώτικα σωματεία, και για να είμαστε το πρότυπο στο νομό Ιωαννίνων, πρέπει να βοηθήσετε όλοι, όπου κι αν βρίσκεστε, για να μπορέσουμε κι εμείς που μέναμε στην Κόνιτσα να κρατήσουμε αυτή την πόλη πολύ ψηλά γιατί της αξίζει.

Φίλοι και φίλες, κλείνοντας θα ήθελα να πω, ότι στα χρόνια αυτά που ζούμε, της έντονης μετανάστευσης και αστυφιλίας, η ομάδα κάνει μεγάλη προσπάθεια να κρατήσει τους νέους σε τούτη την παραμεθώρια περιοχή και να κάνει πιο γνωστό σε όλη την Ελλάδα αυτόν τον ξεχασμένο τόπο.

Λαγκάδα "Οι κυβερνήσεις πέφτουνε μα η Αγάπη μένει"

Υστερα από μια δημιουργική τετραετία για το χωριό μας, απέρχεται, αφού απετέλεσε στο ακέραιο το χρέος της η Κοινοτική αρχή, παρ' όλες τις δυσκολίες, με Πρόεδρο τον κ. Δημήτριο Μπλιθικιώτη.

Μια τετραετία που στο χωριό μας εκτελέστηκαν έργα, που ανοίγουν νέους ορίζοντες για το μέλλον του που άλλαξαν την όψη του χωριού.

Έχουμε υποχρέωση να ευχαριστήσουμε μέσω του περιοδικού "Η Κόνιτσα", τον άξιο, ικανό και ακούραστο Πρόεδρο κ. Δημήτριο Μπλιθικιώτη και όλους τους άξιους συνεργάτες του και Κοιν. Συμβούλους.

Πιστεύουμε πως με την πείρα τους στην Κοινότητα, θα βοηθήσουν και θα στηρίξουν το νέο Κ.Σ. και τον αξιόλογο καθ' όλα Πρόεδρο κ. Ντίνη Βασίλειο, για να αντεπεξέλθει

στο δύσκολο έργο του που έχει αναλάβει ως Πρόεδρος καθότι προϋπήρξε για δύο τετραετίες και Κ. Σύμβουλος.

Ο νέος Πρόεδρος της Κοινοότητάς μας είναι προστάρης στους αγώνες για τα κοινά, ένας αξιόλογος άνθρωπος και επιτυχημένος επαγγελματίας Ε.Δ.Ε. Πολιτικός Υπομηχανικός και πιστεύουμε πως θα δικαιώσει τις προσδοκίες των Λαγκαδιωτών.

Είμαστε βέβαιοι, ότι η νέα τετραετία θα είναι για το χωριό μας, τετραετία ανόρθωσης, δημιουργίας, συνεργασίας, έργων και διαλόγου.

Το Δ.Σ. της Αδελφότητας Λαγκαδιωτών σας συγχαίρει, σας εύχεται καλή δύναμη και να είστε σίγουροι ότι θα στηρίξει κάθε σας προσπάθεια για την υλοποίηση όλων των στόχων σας.

*Με εκτίμηση
το Δ.Σ. Αδελφότητας*

ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΕΝΑ ΝΕΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ π. Δ. ΤΑΤΣΗ

Του Χ. Γκούτου

"Ένα βιβλίο που αναφέρεται στο παρόν και στο παρελθόν μιας επαρχίας ή ενός νομού και των οικιστικών μονάδων τους και μνημονεύει την σχετική βιβλιογραφία μπορεί να είναι χρήσιμο όχι μόνον σε όσους κατάγονται από την περιοχή αυτή και ενδιαφέρονται να την γνωρίσουν πληρέστερα ή από την οπτική του συγγραφέα, αλλά και στους επισκέπτες της που έχουν την συνήθεια ως περιηγητές να συμβουλευονται τουριστικά και ιστορικά βιβλία, σε εκείνους που επιχειρούν μια πρώτη προσέγγιση της ιστορίας της περιοχής για επιστημονικούς ή άλλους λόγους κλπ. Τέτοια βιβλία έχουν εκδοθεί αρκετά ως προς τις διάφορες περιοχές της χώρας.

Στην ίδια κατηγορία εντάσσεται το νέο βιβλίο του π. Διονυσίου Τάτση: "Γνωριμία με την επαρχία Κονίτσης" 1993, σελ. 237. Προηγουμένως, εξ όσων γνωρίζω, τα μόνα δημοσιεύματα που παρείχαν, συνοπτικά και συνθετικά, πληροφορίες για το παρόν και το παρελθόν της επαρχίας Κονίτσης και όλων σχεδόν των οικισμών της ήσαν το βιβλίο του Σ. Τουφίδη "Η Κόνιτσα και τα χωριά της", έκδοση α' 1978 σ. 88, έκδοση β' 1984 σ. 150 και το άρθρο μου "Η Κόνιτσα και η περιοχή της", περιοδικό Κόνιτσα, τεύχη 21-24, 1964 (περίληψή του δημοσιεύτηκε στον Τουριστικό Οδηγό για την Ελλάδα του Οργανισμού Τουριστικών Εκδόσεων, έκδ. 1962, 1965, 1967). Έχουν γραφεί βέβαια πολλά ββλία για το παρόν και το παρελθόν διαφόρων οικισμών της περιοχής χωριστά, αλλά αυτά ανήκουν σε άλλη κατηγορία.

Πάντως, απουσιάζουν μελέτες που να εξετάζουν συστηματικά την ιστορία της επαρχίας Κονίτσης γενικά ή μια μεγάλη ιστορική περιόδó της ή που να συγκεντρώνουν την σχετική βιβλιογραφία, με εξαίρεση ορισμένες μελέτες του Γιάννη Λυμπερόπουλου που ανιχνεύουν ένα περίγραμμα αυτής της ιστορίας. Εν όψει τούτων, νομίζω ότι τα πρώτα βήματα για την προαγωγή της εν λόγω ιστορικής γνώσης, τα οποία θα μπορούσαν να γίνουν και από μη ειδικούς φιλόστορες, βοηθούμενους ει δυνατόν από συλλογικούς φορείς, θα πρέπει να είναι αφ' ενός η συλλογή και φωτοτυπική μεταγραφή σε έναν μικρό τόμο των σχετικών με την ιστορία της περιοχής σελίδων των κυριότερων για την περίπτωση δημοσιευμάτων, ιδίως παλαιών ή δυσπρόσιτων στους πολλούς (όπως είναι ορισμένα έργα των: Πουκεβίλ, Χάμμοντ, Αθ. Σταγειρίτου, Π. Αραβαντινού, Ι. Λαμπρίδη, Α. Μηλιαράκη κ.ά.) αφ' ετέρου δε η κατάρτιση σχετικών βιβλιογραφικών καταλόγων. Το παραπάνω νέο βιβλίο του π. Δ. Τάτση αναφέρεται συστηματικά και σύμμετρα σε όλους τους οικισμούς της επαρχίας, παρέχοντας ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τα σημαντικότερα ιστορικά γεγονότα και μνημεία τους, τίς ασχολίες των κατοίκων τους κατά το παρελθόν, τις ιαματικές πηγές της περιοχής και ορισμένα εντυπωσιακά τοπεία της. Με περισσότερα στοιχεία εξετάζει από άποψη τοπογραφική, χρονολογική και αρχιτεκτονική τα θρησκευτικά μνημεία και μάλιστα τα μοναστήρια (πολλά από τα οποία καταστράφηκαν ή δεν είναι

ευρύτερα γνωστά), καθώς και τα γεφύρια και μερικά άλλα κτίρια. Πηγές που αποτελούν τα μνημονευόμενα κατά περίπτωση προγενέστερα σχετικά δημοσιεύματα, οι προσωπικές εμπειρίες του συγγραφέα και, σε λίγες περιπτώσεις, οι προφορικές πληροφορίες άλλων. Διαβάζεται ευχάριστα, καθόσον είναι γραμμένο με αγάπη και γνώση για τον τόπο και με προσεγμένη τεχνική (ευταξία στην κατάταξη της ύλης, στρωτή γλώσσα, σαφή νοήματα), διανθίζεται δε με ένθετα κείμενα, με καλλιτεχνικές φωτογραφίες, με σκίτσα και με άλλα διακοσμητικά.

Γενικά, το εν λόγω πόνημα πλουτίζει την σχετική βιβλιογραφία με νέο πληροφοριακό και περιγραφικό υλικό, αλλά και με βιβλιογραφικές υπομνήσεις, παρέχει δε επαρκή ενημέρωση για τα βασικά πολιτιστικά στοιχεία της περιοχής και υποκινεί το ενδιαφέρον για την παρατέρα έρευνά μας. Θα ήταν όμως πληρέστερο αν αναφερόταν και στα γενικά χαρακτηριστικά της επαρχίας, στους υπόλοιπους αρχαιολογικούς χώρους της, σε πρόσθετα δημοσιεύματα σχετικά με αυτήν και σε πρακτικά ζητήματα που ενδιαφέρουν τους επισκέπτες (ποιότητα των δρόμων της, βενζίνη, φαγητό, ύπνος κλπ.). Εξ άλλου θα μπορούσε να έχει χρονολογημένες τις φωτογραφίες του, να μνημονεύει τους καλλιτεχνικούς συνεργάτες του και να μην ασχολείται με αδόκιμες τοπωνυμίες ετυμολογίες.

Τον πρεσβύτερο και δημοδιδάσκαλο

Διονύσιο Τάτση γνωρίζω κυρίως από το συγγραφικό έργο του και ειδικότερα από τα 12 βιβλία που έγραψε μετά το 1978 (το τελευταίο εκδόθηκε το 1993 με τίτλο: "Υπαίθριο αρχονταρίκι. Καταγραφή διδαχών του π. Παΐσιου"), το περιοδικό του "Ασημοχώρι" και την αρθρογραφία του στον "Ορθόδοξο Τύπο". Τα κείμενά του είτε αναπληρώνουν βιβλιογραφικά κενά σε τοπικά θέματα, κυρίως ιστορικά, είτε συμβάλλουν στην ενημέρωση για το υπέροχο νόημα και την σημερινή βίωση της ορθόδοξης παράδοσης (η οποία μέχρι πριν από λίγα χρόνια ήταν παρεξηγημένη, αλλά σύν τω χρόνω ενδιαφέρει όλο και περισσότερους εδώ και στο εξωτερικό). Ασκούμενος στην ορθοδοξία και με κοινωνικές προσφορές, όπως είναι και τα δημοσιεύματά του, παραμένει ένας από τους κυριότερους πνευματικούς δημιουργούς της περιοχής, οι οποίοι, εκτός των άλλων, την προβάλλουν σε ευρύτερους χώρους (πρβλ. άρθρο μου στο Ηπειρωτικό Μέλλον της 20.11.85). Με τα προσόντα που διαθέτει, όπως αγάπη για την μελέτη και την έρευνα, θάρρος προσέγγισης της αλήθειας σε καίρια σύγχρονα πνευματικά και βιοτικά προβλήματα, φιλεργία και ελκυστικό ύφος γραφής, πιστεύω και εύχομαι να συνεχίσει την ενδιαφέρουσα συγγραφική παραγωγή του και να διευρυνθεί ο κύκλος των αναγνωστών του.

Ο συντοπίτης μας και φίλος Δημήτρης Κρέμος, αντιστασιακός, στέλεχος των Εαμικών οργανώσεων και του ΕΛΑΣ, μας έστειλε το βιβλίο του, που αποφάσισε να εκδώσει 50 χρόνια μετά την ηρωική περίοδο της εθνικής Αντίστασης και εξηγεί την απόφασή του γιατί "οι συντονισμένες προσπάθειες της φανεράς και κρυφής αντίδρασης κατάφεραν αφ' ενός να αποσιωπηθεί και να ξεχαστεί η μεγάλη εποποιΐα του ΕΑΜ και αφ' ετέρου να κατασκευαστούν οι αγνές προσπάθειες των αγωνιστών της εθνικής μας αντίστασης. Θεώρησα έτσι σκόπιμο να εκδώσω αυτό μου το στρατιωτικό και πολιτικό ημερολόγιο, για να μάθουν (από κάποιον που έλαβε ενεργό μέρος στον αγώνα) τόσο οι σημερινές, όσο και οι μέλλουσες γενεές, το τί προσέφερε στον τόπο μας το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΑΜ) και ο Πανελλαδικός Εθνικός στρατός του (ΕΛΑΣ). Από σεβασμό προς τη μνήμη των χιλιάδων αγωνιστών του ΕΑΜ που έπεσαν στον ιερό αγώνα επιβάλλεται η αποκατάσταση της ιστορικής αλήθειας και αυτό θα συμβεί όταν μάθει κάποτε ο κόσμος τό τί πραγματικά συνέβη στα χρόνια του μεγάλου σηκωμού". Και πραγματικά στις 375 σελί-

δες του ημερολογίου του, μέρα τη μέρα, ξεκινώντας από την Άνοιξη του 1941, τότε που διαλύθηκε ο στρατός μας, του Αλβανικού μετώπου, και φτάνοντας στην Άνοιξη του 1945, που με τη συμφωνία της Βάρκιζας, διαλύεται ο ΕΛΑΣ, καταγράφει τα γεγονότα, πολιτικά και στρατιωτικά, και όσα βρίσκονταν στην ακτίνα της δικής του δράσης και όσα έφταναν από τις ειδήσεις των ραδιοφώνων και του αντιστασιακού μας τύπου. Όλη η δράση της εθνικής μας αντίστασης, σε πανελλαδική κλίμακα, αλλά και οι εξελίξεις του πολέμου στο Ανατολικό μέτωπο,

στην Αφρική, στην Άπω Ανατολή η, απόβαση των συμμάχων στην Ευρώπη και όλα τα συνταρακτικά γεγονότα μιας μεγάλης και ιστορικής εποχής, περνούν από τις σελίδες του ημερολογίου. Και δεν καταγράφει απλώς τα γεγονότα ο Δημήτρης Κρέμος, αλλά παραθέτει και δικά του σχόλια και κριτικές παρατηρήσεις.

Όσοι ζήσαμε τα γεγονότα, διαβάζοντας το ημερολόγιο του Δ.Κ. ξαναζούμε μέσα σε λίγες ώρες τα 4 μεγάλα χρόνια της εθνικής μας Αντίστασης και του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου. Οι νεώτεροι μαθαίνουν πολλές αλήθειες που αγνοούν.

Το βιβλίο του Δημήτρη Κρέμου είναι μια προσφορά.

Λ.Β.

Δημήτρη Π. Κρέμου

Χρονικό 1941 - 1944

(Το ημερολόγιο
ενός ελασίτη)

από τις εκδόσεις "Ο Πολίτης"
Αθήνα Οκτώβριος 1994

Βιβλία και Έντυπα που λάβαμε

Στάθη Πανταζίδη: ΛΕΞΟΠΛΑΣΤΙΚΟΙ ΚΑΡΠΟΙ (Από τη Λογοτεχνική Δημιουργία του Λάμπρου Μάλαμα. Έρευνα - Μελέτη - Κωδικοποίηση. 1652 νέες λέξεις.

Δημ. Κρέμου: ΧΡΟΝΙΚΟ 1941 - 1944

Παναγ. Λαζαρόπουλου: Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ (Ανάμεσα στο χτές και στο αύριο).

Άσπα Ξύδη:

"ΧΕΙΜΩΝΙΑΤΙΚΗ ΛΙΑΚΑΔΑ" (Ποιήματα). Σελ. 64. Ποιήματα 80. Αθήνα 1994.

Χρ. Γ. Ανδρεάδη:

ΑΡΧΕΙΟΝ ΠΟΝΤΟΥ (Περιοδικόν Σύγγραμμα).

"Ανέκδοτα γράμματα των Μητροπολιτών Χαλδίας και Νικοπόλεως (1857-1858).

Λάμπρου Μάλαμα: "Ελεύθερο Πνεύμα, τεύχος 93.

Εφημερίδα "Φοιτητική Επικοινωνία" ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΔΙΑ-ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ (Εκδότης: Στέρτσος Μπάμπης).

Εφημερίδα "Η γενέτειρα" Τρίμηνη εφημερίδα του Πολιτιστικού Κέντρου Σιμιωτών Δήμου Πυλίνης Αιτ/νίας.

Μηνιαία Εφημερίδα "Τα Ηπειρω-

τικά Νέα", του Συλλόγου Ηπειρωτών Κορινθίας "η Πίνδος".

ΠΑΝΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ: Εκδότης Αλ. Βασιλείου.

"ΤΟ ΒΕΛΒΕΝΤΟ" Όργανο του Μορφ. Συλλόγου "Ο ΠΙΕΡΙΟΣ".

ΔΕΛΤΙΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΤΗΣ "ΗΠΕΙΡ. ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ".

Γράμμα από την Αμερική

Αγαπητέ Σωτήρη,

Σας στέλνω 40 δολάρια για ενίσχυση του περιοδικού και εύχομαι μ' όλη μου την καρδιά να πηγαίνετε μπροστά.

Σε μας τους ξενιτεμένους μας δίνει χαρά μεγάλη να μαθαίνουμε τα νέα της επαρχίας μας. Μας ξεκουράζει.

Σας εύχομαι "Καλά Χριστούγεννα" και ο καινούριος χρόνος να σας εύρει όλους καλά και συγχατητήρια για ό,τι κάνετε, σε σας και στην Σ. Επιτροπή. Και πάλι σας ευχαριστώ.

Κώστας Ευαγγελίδης

Αμερική

Ειδήσεις

Αρκετές βροχές έπεσαν στην περιοχή μας το πρώτο δεκαήμερο του Νοέμβρη και στις 12 του μήνα χιόνισε στο Λάζαρο και στις άλλες βουνοκορφές.

* Στις 17 Νοέμβρη, ημέρα του Πολυτεχνείου, μαθητές του Γυμνασίου, του Γενικού και Τεχνικού Λυκείου Κόνιτσας, καθώς και η Τρίτη Τάξη του Γ' Δημ. Σχολείου με το δάσκαλό της, συγκεντρώθηκαν και κατέθεσαν στεφάνια στο Ηρώο της Πόλης, τιμώντας τους νεκρούς του Πολυτεχνείου.

Αρχές και λοιποί φορείς "έλαμψαν με την απουσία τους".

* Εκατό (100) χιλιάδες δραχμές κατέθεσε στο Γηροκομείο Κόνιτσας, στη μνήμη της συζύγου του Βασιλικής ο Ιωάννης Δόσης από το Μαυροβούνι.

* Στο ίδιο Γηροκομείο έστειλαν δέκα χιλιάδες δραχ. ο Νίκος και η Ευγενία Τζουμέρκα από την Πουρνιά, στη μνήμη του αδελφού τους Πασχάλη.

* Στις 3-4/12, η Εταιρία Αγρ. Ανάπτυξης "ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε." και η ομάδα τοπικής δράσης (ΕΛ 25) πραγματοποίησαν στην αίθουσα συνεδριάσεων του Δημαρχείου Κόνιτσας την 6η Σύνοδο του ελληνικού δικτύου Leader.

Συμμετείχαν εκπρόσωποι ελληνικών ομάδων δράσης και εκπρόσω-

ποι ευρωπαϊκών δικτύων Leader από Ιρλανδία και Ιταλία.

* Ο Αγρ. οινοποιητικός Συναιτερισμός Μολυβδοσκεπάστου οργάνωσε στις 26/11 τη γιορτή του τσίπουρου.

* Στις 7/12 έγινε στην Κόνιτσα Σεμινάριο Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με επιτυχία.

* Στις 21/12 έγινε στην Κόνιτσα η ορκομοσία των νέων Κοινοτικών αρχόντων. Στο Δήμο Κόνιτσας το νέο Δημ. Συμβούλιο αποτελείται από τα εξής μέλη. Δήμαρχος Προδρ. Χατζηεφραιμίδης. Σύμβουλοι: Αθανασίου - Ι. Βαγενάς Χ. - Γαϊτανίδης Στ. - Γαργάλας Παν. - Διαμάντης Σπ. - Ζδράβος Σπ. - Κρουστάλλης Στ. - Μουρεχίδης Ιωαν. - Ντάφλης Ιωαν. - Παπαμιχαήλ Θ. - Ρεμπέλη Άννα.

Με πολλές βροχές - αρκετές μέρες - με κρύο και χιόνια στα βουνά γιορτάστηκαν τα Χριστούγεννα φέτος και με προσέλευση μικρού αριθμού επισκεπτών.

Στην Ευανθία Απ. Μυλωνά που πήρε το πτυχίο της νηπιαγωγού, συγχαρητήρια.

Επίσης, στην Ηλέκτρα, κόρη του Γεωργίου Δερμιτζάκη από το Γανναδιό, η οποία πήρε το πτυχίο του Πολιτικού Μηχανικού Πανεπιστημίου Πατρών.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

Γεννήσεις:

* Στις 10/10, στη Θεσ/νίκη, ο Γιώργος Φανάρας και η Ουρανία Λώλου απόχτησαν αγοράκι.

* Ο Βαγγέλης και η Ελισάβετ Καραγιάννη απόχτησαν στην Κόνιτσα κοριτσάκι στις 28/11/94.

* Κοριτσάκι απόχτησαν και ο Δημήτρης και η Κωνσταντίνα Κυρτσόγλου στις 31/12.

Βαπτίσεις:

Ο Αθανάσιος και η Αντωνία Γαϊτανίδη, βάπτισαν στις 30/10/94 το αγοράκι τους. Όνομα Ιωάννης.

Γάμοι:

Στις 5.11 παντρεύτηκαν στην Κόνιτσα, ο Ανδρέας Βάρελης και η Αλεξάνδρα Λύτου.

* Την ίδια μέρα έγιναν οι γάμοι του Δημήτρη Τσιγκούλη και της Μόνικας Χότζα από την Κορυτσά.

* Τα Χριστούγεννα έγιναν στην Κόνιτσα οι γάμοι του Γιώργου Φατέ και της Θεοδώρας Αναστασίου.

* Στις 17/12 παντρεύτηκαν στην Ηλιόρραχη ο Κώστας Κολόκας και η Μαριάνα Ρίχτερς.

* Στις 25 Ιούνη έγιναν στην Αθήνα οι γάμοι της συμπατριώτισσάς μας Τζένης (Πολυξένης) Νικολάου με τον εκλεκτό της Δημήτρη Πιτακούδη. Η Τζένη, κόρη του Αλεξάνδρου Νικολάου, είναι εγγονή του εξαίρετου και αξέχαστου Ασημοχωρίτη δάσκαλου Βαγγέλη Νικολάου, που υπηρέτησε προπολεμικά στην Κόνιτσα σα διευθυντής του Β' Δημοτικού Σχολείου.

Στην τελετή του γάμου παραβρέθηκαν για να συνοδέψουν το ζευγάρι στη νέα του ζωή οι Ασημοχωρίτες της Αθήνας καθώς και πολλοί συγγε-

νείς και φίλοι των δύο οικογενειών.

Στους νεόνυμφους προσθέτουμε και τις δικές μας ευχές για χαρούμενη συζυγική ζωή.

Λ.Β.

Σημείωση

Ζητούμε συγγνώμη από το Λ.Β. που από παράλειψη του τυπογραφείου αργήσαμε να δημοσιεύσουμε το παραπάνω σημείωμα.

Σ.Ε.

Θάνατοι:

Στις 6/11 πέθανε στην Κόνιτσα η Κλεοπάτρα Βαταβάλη, ετών 83.

* Στις 9/11 πέθανε στην Κόνιτσα, μετά από πολύμηνη ασθένεια, ο Δημήτριος Χαλούλος, Επίτροπος του Ναού Αγ. Κων/νου (ετών 69).

* Στις 10/11 πέθανε στην Αθήνα ο Θωμάς Σπανός, ηλικίας 79 ετών, και κηδεύτηκε την επομένη στην Κόνιτσα. Ο Θ.Σ. αγωνιστής τους Εθν. Αντίστασης πιάστηκε από τους Ιταλούς το '43 και μεταφέρθηκε στα Γιάννινα, απ' όπου στάλθηκε μαζί με άλλους αγωνιστές, όμηρος στα στρατόπεδα της Γερμανίας. Υπεραγαπούσε τη γενέτειρα Κόνιτσα και έμεινε τον περισσότερο χρόνο σ' αυτή. Κατόρθωσε να μεταδώσει την αγάπη για την Κόνιτσα και στα παιδιά του, τα οποία προσφέρουν στο περιοδικό "ΚΟΝΙΤΣΑ" το ποσό των 15.000 δραχ. στη μνήμη του.

* Στις 18/11 πέθανε στην Κόνιτσα ο Αριστείδης Κολέτσης, ετών 72.

* Την 1/12 πέθανε στην Κόνιτσα, η Ευθαλία Μουδρή, ετών 90.

* Στις 2/12 πέθανε στην Κόνιτσα η Ευφροσύνη Χρήστου, ετών 88.

* Στις 2/12 πέθανε και κηδεύτηκε στην Πηγή Κόνιτσας ο Φώτιος Φ. Κεφάλας, ετών 79, ο οποίος είχε λάβει μέρος στον αγώνα κατά των Γερμανών στις τάξεις του Ε.Λ.Α.Σ. Ο γιός του Νικόλαος προσφέρει στο περιοδικό "ΚΟΝΙΤΣΑ", το ποσό των 5.000 δραχ. στη μνήμη του.

* Στις 6/12 πέθανε στην Αθήνα και κηδεύτηκε στον Αμάραντο ο Αθανάσιος Ζακόπουλος ετών 80.

* Στις 10/12 πέθανε και κηδεύτηκε στην Κόνιτσα ο Ιορδάνης Μουρεχίδης, ετών 73.

* Την ίδια μέρα πέθανε στην Κόνιτσα η Παρασκευή Δ. Αθανασίου, ετών 79.

* Στις 13/12 πέθανε στα Γιάννινα και κηδεύτηκε στη Λαγκάδα η Αλεξάνδρα Μπλιθικιώτη ετών 64.

* Στις 19/12 πέθανε και κηδεύτηκε

στην Κόνιτσα ο Φώτιος Παπανώτης, ετών 87.

* Σε ηλικία 74 ετών πέθανε στο Βασιλικό, στις 23.12.94 η Παναγιώτα Γιαλύψου.

* Την 25η Δεκεμβρίου πέθανε στην Καβάλα ο Δημήτριος Πριμικύρης, ετών 74, αδελφός του Ιερέα Παλαιοσελλίου Παναγιώτη Πριμικύρη.

* Στην Ηλιόρραχη πέθανε στις 26.12 ο Μιχάλης Τούσιας, 70 ετών.

* Στην Καλλιθέα Κόνιτσας πέθανε στις 29.12 ο Χαρίλαος Πρωτοσύγγελος, ετών 87.

* Η Ουρανία Κ. Ζούνη, στη μνήμη του γιου της Δημητρίου προσφέρει στο περιοδικό "ΚΟΝΙΤΣΑ" το ποσό των 5.000 δραχ.

ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Νοέμβριος	Δεκέμβριος
Μεγ. θερμοκ. 22.4	16.0
Ελάχ. θερμοκ. -2,6	-6.8
Σχετ. υγρ. 73%	76%
Υψος βροχής 139 m.m.	175 m.m.

ΠΑΒΟΥΣ
 επιπλα κουζίνας

παυλίδης ανδreas - βοσιος μhνας

εκθεση: αρχ. μουσειο 17 (μπρουφα γωνία)

τηλ. 816.304

εργαστηριο: καθ. τριανταφυλλοπουλου 19α

τουμπα τηλ. 932735

θεσσαλονικη

ΠΩΛΕΙΤΑΙ Οικόπεδο, γωνιακό 1300 τετραγωνικών μέτρων με οικοδομή 380 τετρ. μέτρων, που στεγάζεται σήμερα το Αστυνομικό Τμήμα Κονίτσης, με μηνιαίο μισθωμα 90.000 δραχ. Οικοδομούνται συνολικά 1040 τετραγ. μέτρα σύν τα υπόγεια.

Πληροφορίες.

Τηλ. 01 7517136 & 752530

Στη μνήμη του Θωμά Σπανού

Επ' ευκαιρία του 40ήμερου μνημόσυνου του Θωμά Σπανού από την Κόνιτσα, που πέθανε στις 10 Νοέμβρη 1994, η σύζυγος και τα παιδιά του αισθάνονται την ανάγκη να αναφέρουν μερικά γεγονότα από την ζωή του.

"Γεννήθηκε στην Κόνιτσα το 1915. Από πολύ νεαρή ηλικία βγήκε στη βιοπάλη. Τελείωσε το Σχολαρχείο και έμαθε την τέχνη του τυπογράφου στο τυπογραφείο του Λαμπρίδη, όπου εκείνη την εποχή έβγαινε η εφημερίδα "ΑΩΟΣ". Με την έναρξη του Ελληνο-Ιταλικού πολέμου του '40 και εφ' όσον το τυπογραφείο έκλεισε, αναγκάστηκε να εργασθεί σε μπακάλικο. Παράλληλα όμως μαζί με τους πρώτους αδούλωτους Έλληνες οργανώθηκε κι αυτός στην Εθνική Αντίσταση κατά των κατακτητών. Στις 13 Απρίλη του '43 πιάστηκε από τους Ιταλούς και κλείστηκε στις φυλακές του Ακραιίου στα Γιάννενα. Εκεί τον είχαν για αντίποινα μέχρι την κατάρρευση του Ιταλικού μετώπου του Σεπτέμβρη του '43. Οι Ιταλοί τον παρέδωσαν στους Γερμανούς, οι οποίοι και τον άφησαν τέλος Οκτώβρη του ίδιου χρόνου. Ήρθε στην Κόνιτσα, όπου μη μπορώντας να παραμείνει - φοβούμενος μήπως τον ξανασυλλάβουν οι Γερμανοί - πήγε στο χωριό Μόλιστα, περιοχή ελεύθερη από τους κατακτητές. Τον Μάρτη του '44 κατέβηκε στην Κόνιτσα συνεχίζοντας τον α-

γώνα του για την ελευθερία της πατρίδας μας. Όμως στις 30 του Μάη τον συνέλαβαν και πάλι οι Γερμανοί, τον έκλεισαν στην Ζωσιμαία Σχολή, στα Γιάννενα, απ' όπου στις 10 Ιούλη τον έστειλαν στην Γερμανία, όπου και κλείστηκε σε διεθνές στρατόπεδο στρατιωτικών αιχμαλώτων στο Μόουσιμπουργκ.

Μετά την απελευθέρωση ήρθε στην Ελλάδα, στις 25 Αυγούστου 1945. (Γι' αυτήν την αγωνιστική περίοδο της ζωής του, ύστερα από πολλά χρόνια η Πολιτεία τον τίμησε με μετάλλιο Εθνικής Αντίστασης). Επιστρέφοντας στην Ελλάδα, εργάστηκε ξανά σαν τυπογράφος για μικρό χρονικό διάστημα στα Γιάννενα, απ' όπου έφυγε μαζί με την οικογένειά του για την Αθήνα. Εκεί συνέχισε να ασκεί το ίδιο επάγγελμα, αλλά παράλληλα ξεκίνησε να αγωνίζεται και για τα κοινά. Πότε σαν συνδικαλιστής στο Σωματείο Τυπογράφων, πότε σαν γραμματέας στον Εξωραϊστικό Σύλλογο "ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ" της Πετρούπολης και πότε σαν Πρόεδρος της Επιτροπής Ειρήνης στο παράρτημα της ΕΕΔΥΕ Πετρούπολης".

Φυσικά όλα αυτά τα τόσο δύσκολα χρόνια αγώνα για την ζωή και την πατρίδα αχώριστος σύντροφος, συναγωνιστής, συμπαραστάτης και υποστηρικτής του υπήρξε η σύζυγός του Σπυριδούλα που μαζί απέκτησαν τέσσερα παιδιά (δύο αγόρια και δυο κορίτσια).

Τελειώνοντας θέλουμε να ευχαριστήσουμε πολύ όλους τους συγγενείς, φίλους και γνωστούς της Κόνιτσας που μας συμπαραστάθηκαν στο πένθος για το χαμό του αγαπημένου μας σύζυγου και πατέρα Θωμά Σπανού. Αιώνια του η μνήμη.

Η οικογένειά του.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 5ΟΥ ΤΟΜΟΥ ΤΕΥΧΩΝ 1993-1994

ΑΝΔΡΕΟΥ ΗΛ. Συνταξιούχοι που προσφέρουν, σελ. 25. Για το Κέντρο Υγείας σελ. 38. Πρόοδος και κοινωνική αλληλεγγύη, σελ. 314

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗ ΒΑΣ. Η μάχη της "Καψάλας" σελ.194. Στο θρυλικό λοχία των Ευζώνων Θεοδ. Γκούτα, σελ. 290.

ΒΛΑΧΟΥ ΛΑΜΠΡΟΥ Προσκύνημα σ' ένα χωριό μας ακατοίκητο κι ερειπωμένο, σελ. 164. - Θάνατος Κονιτσιώτη αγωνιστή, σελ. 338 - Βαΐσματα και ξεστρατίσματα, σελ. 466 - Στο Θωμά Ζώη, σελ. 483 - Εκπλήρωση χρέους, σελ. 560 - Πανηπειρωτικός Σύλλογος Καΐρου σελ. 561 - Χρονικό, σελ. 677.

ΒΟΠΟΝΤΙΝΩΦ ΕΜΙΛ. (Μετάφρ. Π.Σ. Τουφίδη). Το ψάρεμα της Βαλκανικής πέστροφας, σελ. 305.

ΒΟΤΣΙΚΑ ΔΗΜΟΥ Λεύτεροι στα παρτιζάνικα τμήματα, σελ.316.

ΒΟΥΡΔΟΥΚΑ ΕΥΑΓΓ. Παλιοκαιρινά, σελ. 25. - Κοπή πίτας, σελ. 34 - Από την Εθν. Αντίσταση, σελ. 172.

ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓ. Βασ. Χρήστου, σελ. 525

ΓΚΙΩΚΑ ΝΙΚ. Στη μνήμη της γυναίκας της Πίνδου, σελ. 205.

ΓΚΟΓΚΑ ΘΕΜ. Οικολογική Περιήγηση, σελ. 653

ΓΚΟΥΤΟΥ ΘΕΟΔ. Ο Ιταλός της Κατοχής, σελ. 626 - Με αφορμή το βιβλίο Δ. Τάτση, σελ. 675.

ΓΚΡΕΣΤΑ ΙΩΑΝ. Πανηγυρικός της 28ης Οκτωβρίου, σελ. 586

ΔΟΥΣΜΠΗ ΧΡ. Οι βοσκοί στο χωριό μου, σελ. 35.

ΕΖΝΕΠΔΗ ΛΟΥΚΑ. Σεβασμό στη Χαράδρα, σελ. 44. - Η φοβερή μαστιγα, σελ. 94.. - Το Νοσοκομείο Κόνιτσας, σελ. 148 - Ο γάμος του παλιού καιρού, σελ. 179 - Ο τουρισμός στην Κόνιτσα,

σελ. 233 - Χριστουγεννιάτικο έθιμο, σελ. 282 - Αναμνήσεις Μικρασιατών, σελ. 478 - Οι Σύλλογοι της Κόνιτσας, σελ. 522 - Καλή αρχή στο Δήμο μας, σελ. 624.

ΕΞΑΡΧΟΥ ΧΡ. Επιβεβλημένες λακωνικές απαντήσεις, σελ. 45 - Ένα ανέκδοτο για τους βλάχους, σελ. 93. Χρονικό σελ. 204 - Οι τσιγγάνοι της Ηπείρου, σελ.470 - Η Φούρκα της Ηπείρου, σελ. 496 - Αξέχαστες δασκαλικές μου αναμνήσεις, σελ.550.

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΑΝΑΣΤ. Κονιτσιώτικα λαογραφικά, σελ. 165 - 214 - 260 - 303 - 457 - Το πάθημα ενός χωρικού στο Παζαρόπουλο Κόνιτσας, σελ. 503 - 555 - Μαστορικά ανέκδοτα, σελ. 609.

ΖΙΩΓΑ ΘΩΜΑ Τα παλιά ονόματα των χωριών της Κόνιτσας, σελ. 3 - Μελαγχολίες, σελ. 53 - Περί Λιάσκας, σελ. 87 - Μαστορική τέχνη, σελ. 121 - Δροσοπηγιώτικες παράξενες λέξεις, σελ. 167 - 221, - 269 - 307 - 460 - 512 - 557 - 610 - 668.

ΖΩΤΟΥ ΔΗΜ. Αποκριές στην Πηγή Κόνιτσας, σελ. 41.

ΚΑΝΑΤΣΗ ΤΑΣΟΥ. Οι νομάδες, σελ. 89 - Ρίζες, σελ. 142 - Το χρώμα της μνήμης, σελ. 232 - Τα παλιά καφενεΐα, σελ. 268 - Εκ της παραπόλεως Ζέρμας, σελ. 328 - Στράτες, σελ. 477 - Ψυχή μου χόρευες όλα τα καλοκαίρια, σελ. 516 - Νουμπέτια, σελ. 566.

ΚΑΣΤΑΝΙΑ Μ. Ο Ορφέας στον κάτω Κόσμο, σελ. 570

ΚΑΤΣΙΚΗ Α. Περί εκπαίδευσης σελ. 649

ΚΕΦΑΛΑ ΛΑΜΠΡΙΝΗΣ Τα Θεοφάνεια στην Ηλιόρραχη, σελ. 318.

ΚΟΛΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΑΣ Σκέφτομαι-υπάρχω, σελ. 476 - Σχέση ανατροφής και

προσωπικότητας, σελ. 521 - (Credo) ποίημα σελ. 625

ΚΟΛΙΟΥ ΑΧΙΛΛΕΑ. Μια Θεία Λειτουργία στην Εξοχή Κόνιτσας, σελ. 42 - Αγ. Απόστολοι Πολυβδοσκεπάστου, σελ. 94 - Η Ανθρωπιά, σελ. 138 - Η λουτρόπολη Καβασίων, σελ. 177 - 238 - Ο Βαθύλακος της Κόνιτσας, σελ. 276 - Το πανηγύρι του Αγ. Χαραλάμπους Πυρσόγιαννης, σελ. 326 - Σε αίθουσα αναμονής γιατρού, σελ. 474 - "Κώνωψ επί κέρατος βοός" σελ. 520 - Λουτρόπολη Καβασίων, σελ. 567 - 622.

ΚΟΡΤΣΙΝΟΓΛΟΥ Α. Ανάβαση στο Σμόλικα, σελ. 505.

ΚΟΠΑΝΙΔΟΥ - ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ. Πως περάσαμε τις τραγικές ημέρες της πολιορκίας της Κόνιτσας (1947), σελ. 329.

ΚΟΥΤΣΟΥ ΝΙΚ. Περί εκπαίδευσης, σελ. 644.

ΛΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΥ ΠΑΝ. Ανέκφραστο (ποίημα) σελ. 144 - Της ψυχής μου τα μάτια, σελ. 476.

ΛΑΜΠΡΙΔΗ ΒΑΣ. Η Πλατεία Γανναδιού, σελ. 134 - Οι λαχανόκηποι της Κόνιτσας, σελ. 160 - Πως δημιουργήθηκε το Λεκανοπέδιο της Κόνιτσας, σελ. 277 - Ο Αντώνη Τσιάπης και η παρέα του, σελ. 510 - Ο Χιονοπόλεμος, σελ. 617.

ΛΑΪΠΑ ΓΕΩΡΓ. Φιλοπρόοδος Σύλλογος Μαζίου, σελ. 184.

ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ ΙΩΑΝ. Ανίχνευση της αρχαιολογικής ταυτότητας της Κόνιτσας και της περιοχής της, σελ. 63 - 108 - Οι Μπέρκοι, παλιά Κονιτσιώτικη, Ηπειρώτικη οικογένεια τιμαριούχων, σελ. 207 - 254 - 294 - 448. Ίδρυμα Κλ. Παπαδιαμάντη, σελ. 615.

ΜΑΚΡΗ ΔΗΜ. Περί Λιάτσικας, σελ. 321.

ΜΑΝΤΑ ΣΠ. Δυό χαμένα γεφύρια

αναζητούν όνομα, σελ. 452.

ΜΑΥΡΟΜΑΤΗ ΙΩΑΝ. Τί είναι Παράδοση, σελ. 92 - Βουρμπιανίτικα ανέκδοτα, σελ. 218.

ΜΗΛΙΓΚΟΥ ΜΙΧ. Γράμμα προς τη Σύνταξη, σελ. 280.

ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗ ΕΦΗ. Περιήγηση στο Κάστρο Ιωαννίνων σελ. 658.

ΜΠΑΡΜΠΟΥΤΗ Κ. Η 5η Σ.Ο.Σ.Δ.Ε. στο Παλαιοσέλι Κόνιτσας, σελ. 582.

ΜΠΟΓΔΟΥ ΔΗΜ. Ο γιορτασμός της Πρωτομαγιάς στο χωριό μου Ελεύθερο, σελ. 508.

ΜΠΟΥΓΙΑ ΝΙΚ. Το Πρωτοχρονιάτικο λαχείο, σελ. 29.

ΝΑΤΣΗ ΑΧΙΛ. 51 Χρόνια από την ίδρυση της Ε.Π.Ο.Ν. (1943 - 1994), σελ. 446.

ΝΙΚΟΥ ΒΑΣ. Έκκληση για την προστασία του περιβάλλοντος, σελ. 519.

ΝΤΙΝΗ ΠΑΣΧ. 50 χρόνια Ε.Π.Ο.Ν. - Ήμουν κι εγώ και δεν ξεχνώ, σελ. 206.

ΝΤΙΝΟΥ ΜΙΧ. Περί καταφυγίου, σελ. 140.

ΝΤΟΥΣΙΑ ΣΠΥΡ. Γράμμα σε πεθαμένο, σελ. 573.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΣΩΚΡ. Τα Δωδεκάημερα στο Γεροπλάτανο, σελ. 251 - Ο Μάρτης, σελ. 447 - Ο Λάζαρος, σελ. 499.

ΠΑΓΟΥΝΗ Μ. Ομορφιές της Επαρχίας σελ. 672.

ΠΑΠΑΖΗΣΗ ΗΛ. Η Δοξασμένη Κοιλιάδα, σελ. 31-86-132-162-266 - Να γίνει ο δρόμος Ηγουμενίτσας - Γρεβενών, σελ. 75 - 216 - 301 - 454 - 494 - 553 - 607 - Η 25η επαρχ. οδός και η προσφορά της στον ορεινό τουρισμό - 228 - Ο επιούσιος άρτος στους αιώνες, σελ. 261 - Τοπωνυμία Μπαϊάσα, σελ. 618 - 660.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΗ ΓΙΑΝΝΗ. Ευχές και κάλαντα, σελ. 250.

ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΥ ΑΝΔΡ. Εκδηλώ-

σεις και παραδοσιακός γάμος στην Καστανιανη, σελ. 253.

ΠΑΣΧΑΛΗ ΑΓΝΗ. Αυτοβιογραφικό σελ. 144. Εσωτερική σύγκρουση, σελ. 181 - Οδοιπορικό για τρεις, σελ. 472 - Εν καιρώ ειρήνης, σελ. 625.

ΠΟΡΦΥΡΗ ΘΑΝ. Συνεστίαση Αδελφότητας Οξυάς, σελ. 95 - 482 - Απόστολος Βενέτης, σελ. 523 - Μια όμορφη βραδιά στην Οξυά, σελ. 565.

ΡΕΜΠΕΛΗ ΝΙΚ. Στεφ. Ζωγράφος, σελ. 98 - Άσμα θρηνητικό, σελ. 606.

ΣΔΟΥΚΟΥ Τ. Βραδιά βιβλίου, σελ. 181.

ΣΕΡΡΑ ΠΑΥΛΟΥ. 'ΠΙΝΔΟΣ' σελ. 673.

ΣΠΥΡΟΥ ΕΛΕΝΗ. Απόψεις για την τουριστική υποδομή της περιοχής Κόνιτσας, σελ. 542.

ΣΥΝΤ. ΕΠΙΤΡΟΠΗ. Οκτώ χρόνια, σελ. 1 - Νοσοκομείο (το Ανατολικό ζήτημα) σελ. 105 - Παράδοση και Επικοινωνία, σελ. 106 - Νοσοκομείο - Κέντρο Υγείας, σελ. 193 - 1994, Δέκατος χρόνος, σελ. 289 - Ένωση Κονιτσιωτών, σελ. 490 - Ελληνοαλβανική συνάντηση, σελ. 491 - Αποτελέσματα Ευρωεκλογών, σελ. 523 - Πινακοθήκη Κονιτσιωτών ζωγράφων, σελ. 539. Αποκαλυπτήρια Μνημείου Αγ. Τριάδας, σελ. 593.

ΤΑΤΣΗ ΔΙΟΝ. Εκοιμήθη ο πατήρ Παΐσιος, σελ. 571.

ΤΖΟΥΜΕΡΚΑ ΝΙΚ. Μια αξέχαστη εκδήλωση στην Πουρνιά, σελ. 183.

ΤΟΥΦΙΔΗ ΣΩΤ. Κάντε παιδιά, σελ. 27 - Η ενοποίηση Κοινοτήτων, σελ. 33 - "Των οικιών υμών εμπιπραμένων, υμείς άδετε, σελ. 39 - Μνημόσυνο στη Βίγλα" σελ. 53. - Ελάτε στις βουνοκορφές, σελ. 119 - Βιβλιοπαρουσίαση, σελ. 143 - Σχόλια, σελ. 149 - Φωτιές, κίνδυνος - θάνατος, σελ. 153. - Ο σκάρος και η φλογέρα

σελ. 166 - Εκλογικά και μετεκλογικά, σελ. 230 - Το Μήνυμα της Βηθλεέμ, σελ. 249 - Βιβλιοπαρουσίαση, σελ. 327 - Αυτοί που φεύγουν, σελ. 337 Με απλές κουβέντες, σελ. 445 - Μια πρόταση στο Δήμο σελ. 489. Πριν από τις Κάλπες σελ. 533 - Στη Δρακόλιμνη, σελ. 535 - Εγκατάλειψη, σελ. 547 - Μια όμορφη εκδήλωση στο Μονοδέντρι σελ. 564 Για τη Δρακόλιμνη, σελ. 569 - Καταφύγιο στο Σμόλικα, σελ. 581 - Μετεκλογικά, σελ. 598 - 637 - 639 - 640.

ΤΣΑΓΚΑ ΓΙΑΝΝΗ. Κονιτσιώτικα μοιρολόγια σελ. 77 - Κονιτσιώτικα τοπωνυμικά, 157. Η γέφυρα Ζέρμας 236 - Η Κόνιτσα στο ιστορικό και γεωγραφικό λεξικό των Βούτυρα Σ. και Καρύδου Γ. του έτους 1881, 265 - Η εκπαίδευση στην Κόνιτσα και τα χωριά της 599 - 662.

ΤΣΑΜΗ ΦΩΤ. Κατράμι, σελ. 147.

ΤΣΙΑΓΚΗ ΙΚΑΡΟΥ. Επιχειρήσεις "αρετής" σελ. 26 - Αδιέξοδες διαδικασίες, σελ. 131 - Πυρκαγιές, σελ. 159 - Βιβλιοπαρουσίαση σελ. 234 - 327 - Ένωση Κονιτσιωτών Ιωαννίνων, σελ. 299 - Περιθώριο, σελ. 477 - Τσιγάρο ή υγεία, σελ. 501 - Μια συνεχής παρουσία, σελ. 502 - Βιβλιοπαρουσίαση, σελ. 627 - 638 - 641.

ΤΣΙΠΑ ΝΙΚ. Η Βιβλιοθήκη της Πυρσόγιαννης, σελ. 90.

ΤΣΙΤΣΟΥ ΓΕΩΡΓ. Παναγία η Πληκαδίτισσα, σελ. 136 - Ανάσταση εν νεκρών, σελ. 517.

ΤΣΟΥΒΑΛΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ. Γυναίκα της Πίνδου, σελ. 544.

ΦΑΣΟΥΛΗ ΣΩΤ. Κεφαλοχώρι, σελ. 145 - 339

ΦΟΥΝΤΑΡΑ ΚΩΝ. Βυζαντινή μουσική, σελ. 473 - Η μόλυνση του περιβάλλοντος, σελ. 562.

ΨΥΛΛΑ ΓΕΩΡΓ. 28η Οκτωβρίου 1940, σελ. 584.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Ευαγγελίδης Κων. U.S.A.	Δολ. 40	Δέδος Ζήκος, Κόνιτσα	5.000
Γιάκκας Ευριπ. U.S.A.	Δολ. 80	Ευαγγελίδης Απ. Αθήνα	2.000
Βάτσος Γεώργ. Σουηδία	10.000	Ζ'ωης Κων. Αθήνα	1.000
Παπούς Αναστ. U.S.A.	10.000	Ζώης Σπυρ. Αθήνα	1.000
Κωτσίνας Βασ. Γερμανία	5.000	Τέφος Κων. Αθήνα	1.000
Στέρτσιος Ιωαν. Γερμανία	5.000	Πύρρος Κων. Αθήνα	5.000
Πηγαδάς Πέτρος Αυστραλία	5.000	Βαλοάμη Ειρ. Αθήνα	2.000
Φουρτζής Νικ. Αυστραλία	Δολ. 50	Ρεμπέλης Χαρ. Αθήνα	5.000
Τζήκας Ζήσης, Λάρισα	1.000	Κίγκα Ευθαλία Γιάννινα	2.000
Ζέρβας Βύρων Φλώρινα	1.000	Μπίζου Φρειδ. Αθήνα	1.000
Γούσιας Γεώργ. Θεσ/νίκη	1.000	Κορέτση Όλγα Αθήνα	1.000
Σκίρτα-Τουρκολιά Νίκη	3.000	Παπαθεμιστοκλέους Χρ. Γιάννινα	2.000
Ζωγράφος Κων. Αθήνα	1.000	Πρωτόπαπας Γεωργ. Γιάννινα	1.000
Παπαγεωργίου Βασ. Αθήνα	1.000	Κάππης Βασ. Γιάννινα	1.000
Μεσσή Νίκη Αθήνα	1.000	Χριστοδουλίδου Φρόσω Θεσ/νίκη	2.000
Τζίμας Γεώργ. Γιάννινα	1.000	Βλάχος Ευάγγ. Θεσ/νίκη	1.500
Σπανού Μαρία Πέραμα	1.000	Πορφυριάδης Τάκης Εξοχή	1.500
Λέτσιος Δημ. Θεσ/νίκη	2.000	Κολωνιάρης Δημ. Κεφαλοχώρι	1.000
Κουσιαφές Ανδρ. Πάτρα	2.000	Οικονόμου Ιωαν. Γιάννινα	1.000
Ευαγγελίδης Ευαγγ. Κόνιτσα	3.000	Μακάριος Βαγγ. Γιάννινα	2.500
Ράγγας Αθαν. Κόνιτσα	2.000	Μάντζιος Ανδρ. Γιάννινα	2.500
Μαυρογιάννης Γεωργ. Κόνιτσα	2.000	Μψιακούλη Μαρία Αθήνα	1.000
Μπούνας Ευαγγ. Κόνιτσα	2.000	Καραγιάννη - Μπεσμπέα Αλεξάνδρα	
Χατζηγεφραιμίδης Σ. Κόνιτσα	1.000	Καλαμάτα	1.000
Σουλιέ Γιάννα, Αθήνα	2.000	Βόσιος Μηνάς Θεσ/νίκη	2.000
Μπάρμπας Κων. Δίστρατο	3.000	Εξάρχου Θεοφ. Εξοχή	3.000
Σακκας Ζήσης Ελεύθερο	1.000	Γκρέστας Ιωαν. Γιάννινα	1.000
Ζών Ελένη, Αθήνα	3.000	Τσέρτος Αλεξ. Αθήνα	5.000
Παναγιωτίδης Δημ. Αθήνα	2.000	Μπέλλος Βαγγ. Γιάννινα	2.000
Νατσιοπούλου Ευρ. Αθήνα	3.500	Κοντογιάννης Κων. Πάδες	2.000
Κορδικόρης Γεώργ. Αθήνα	1.000	Σπύρου Βασιλεία Γιάννινα	10.000
Κατής Χρ. Κόνιτσα	1.000	Σακκάς Αθαν. Καμάρες Πατρών	5.000
Μπαρμπας Παν. Κόνιτσα	1.000	Γιάκκα-Τζαμπούρα Δέσποινα Λάρισα	3.000
Καπακλής Παν. Πηγή	1.000	Τσερώνης Μιχ. Αθήνα	1.000
Ζάρρος Γρηγ. Ηγουμενίτσα	2.000	Κωστάρας Αντώνιος Παραμυθιά	1.000
Πατσιούρας Αθ. Γιάννινα	1.000	Σπανός Αποστ. Θεσ/νίκη	1.000
Βαταβάλη Αθανασία Γιάννινα	1.000	Γκότζος Κων. Αθήνα	3.000
Τσίλης Κων. Αθήνα	5.000	Κατσαούνης Νικ. Γανναδιό	1.500
Κωστολιά Ελ. Αθήνα	1.000	Κατής Κων. Κόνιτσα	2.000
Χολέβα Βιολέτα Αθήνα	1.000	Γκίκας Κων. Κόνιτσα	1.000
Ζήδρος Βασ. Κόνιτσα	2.000	Λώτου Γλυκερία Κόνιτσα	1.500
Κυρίτσης Νικ. Κόνιτσα	1.000	Γεωργονίκος Βαγγ. Κόνιτσα	1.000
Γώγος Γεωργ. Γρεβενά	1.500	Ζιακόπουλος Απ. Κόνιτσα	1.500
Νίτσας Θωμάς Κόνιτσα	1.000	Παπαγεωργίου Χαρ. Καστανέα	1.000
Μαυρομάτη Άννα Πάτρα	1.000	Φασούλης Χρ. Κεφαλοχώρι	2.000
Τσινάβαλος Ιωαν. Αθήνα	2.000	Παναγιωτίδη Ιοκ. Γιάννινα	2.000
Θεοδωρίδου Χαρ. Θεσ/νίκη	2.000	Γκούντας Δημ. Καβάσιλα	1.000
Ροβέρτος Γεράσ. Θεσ/νίκη	1.000	Γεωργιάδου Ιρμα, Κορωπί	1.000
Γώγος Γεωργ. Θεσ/νίκη	2.000	Τσινώλης Γεωργ. Καλόβρυση	1.000
Χαλιαμάνη Παρασκ. Κόνιτσα	2.000	Παπαγιαννόπουλος Ιωαν. Γιάννινα	1.000
Ντάμας Παναγ. Κέρκυρα	5.000	Παπαχαρίσης Σπ. Κόνιτσα	1.000
Βλιώρας Χρ. Αθήνα	1.000	Τσουβάλης Θεμιστ. Ρόδος	5.000
Παπαχρήστου Μαρ. Αθήνα	2.000	Ιερ. Πριμικήρης Παν. Παλιοσέλι	1.500
Χατζημελετίου Βασ. Αθήνα	5.000	Δήμος Χρυσοστ. Πηγή	1.500
Κατσαρός Κων. Αθήνα	1.000	Θαλασσοχώρη Ελένη Κόνιτσα	1.500
Στέρτσου Ανθ. Αθήνα	1.000	Ζδράβος Χαρ. Αθήνα	1.000
Βαζούκης Δημ. Αθήνα	1.000	Ζδράβος Σπ. Κόνιτσα	1.000
Γκότζος Θωμάς Αθήνα	5.000		
Χατζής Βασ. Θεσ/νίκη	1.000		

Π. ΤΣΙΟΥΡΗΣ - Χ. ΕΞΑΡΧΟΥ Ο.Ε.

Διαμερίσματα - Καταστήματα

Αντιπαροχαί

Καπλάνη 4-6

Ιωάννινα

Τηλ. 32989-33207

Fax 33207

**HOTEL "ΑΩΟΣ",
RESTAURANT - BAR**

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΙΛΙΘΙΚΙΩΤΗΣ

ΧΛΜ. ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΔΟΥ ΚΟΝΙΤΣΑΣ — ΚΟΖΑΝΗΣ
ΚΟΝΙΤΣΑ — ΤΗΛ. (0655) 22079

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Γ. ΡΕΝΤΖΟΣ

Χειρουργός Οδοντίατρος

ΚΟΡΑΗ 8

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΤΗΛ. ΙΑΤΡΕΙΟΥ 39817

ΤΗΛ. ΣΠΙΤΙΟΥ 70153

Δέχεται καθημερινά: Πρωί 9.30 - 12 -- Απόγευμα 5.00 - 9.30

και Σάββατο 8.30 π.μ. - 1.30 μ.μ. με ραντεβού

ΜΙΧΑΗΛ ΒΑΣ. ΡΕΒΑΣ

ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ

ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ 22

ΤΗΛ. 426.951

ΠΑΤΡΑ

ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ

Δημήτριος Ν. Καζαμίας

Εμ. Μπενάκη 24

Τηλ. 3627 - 725

Dr ΚΩΣΤΑΣ Β. ΝΟΥΤΣΗΣ

ΔΕΡΜΑΤΟΛΟΓΟΣ - ΑΦΡΟΔΙΣΙΟΛΟΓΟΣ

Τ. ΙΑΤΡΟΣ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ 'ΑΝΔΡΕΟΥ ΣΥΓΓΡΟΥ'

ΕΠΙΜΕΛ. ΝΟΣΟΚ. "ΛΟΙΜΩΔΩΝ ΝΟΣΩΝ"

ΙΑΤΡΕΙΟ: ΣΟΛΩΝΟΣ 66
(ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΑΠΟ ΤΗ ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ)
ΤΗΛ. 3602 966 (106 80)
ΔΕΧΕΤΑΙ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ 5-8 Μ.Μ.
ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟ

ΟΙΚΙΑ ΚΑΣΑΝΔΡΑΣ
ΑΝΘ ΗΛΙΟΥΠΟΛΗ
ΤΗΛ. 9701 285

ΕΙΡΗΝΗ ΣΤΑΜΑΤΑΚΗ - ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΕΙΔ. ΠΑΘΟΛΟΓΟΣ - ΚΑΡΔΙΟΛΟΓΟΣ
ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΔΥΤ. ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

ΙΑΤΡΕΙΟ: ΘΕΜΙΔΟΣ 4 ΜΑΡΟΥΣΙ
ΙΑ: ΦΛΟΙΑΣ 23
ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ: ΔΕΥΤΕΡΑ - ΤΕΤΑΡΤΗ
ΠΕΜΠΤΗ 6 - 8 ΜΜ
ΡΑΝΤΕΒΟΥ

ΤΗΛ. ΙΑΤΡ. 80 24 122
80 69 013
ΤΗΛ. ΝΟΣ. 68 27 940

ΠΩΛΕΙΤΑΙ

Οικόπεδο στην τοποθεσία "Πλατανάκια"

Κόνιτσας (δίπλα στο δρόμο),

έκτασης 1,5 στρέμμα.

Πληροφορίες: 0651 - 25637

01 - 2524810

ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΔΕΜΕΡΤΖΙΔΗΣ

ΚΟΝΙΤΣΑ

(Πάνω στον Εθνικό Δρόμο)

Τηλ. 0655/22867

«ΚΟΝΙΤΣΑ»
ΣΥΝΕΡΓΕΙΟ
ΔΟΜΙΚΩΝ
ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΑ

ΜΠΟΥΛΤΟΖΕΣ - ΦΟΡΤΩΤΕΣ ΤΣΑΠΕΣ
ΚΟΜΠΡΕΣΕΡ - GRADAR - ΟΔΟΣΤΡΩΤΗΡΕΣ
ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ ΛΑΤΟΜΕΙΟΥ
ΗΛΕΚΤΡΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΣΥΓΚ/ΣΕΙΣ ΓΕΝΙΚΩΣ

ΣΩΤ. ΛΩΤΟΣ & Β. ΧΑΓΙΖΗΜΕΛΕΤΙΟΥ
ΑΝΤΙΓΩΝΗΣ 10 - ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΠΑΤΡΩΝΟΣ
ΤΗΛ 5138315